Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Najer Folksblat פרייז 30 גראשען

היינט 14 זייטען

נייער פאלקסבלאט

אונפארטייאישע פאליטיש - געזעלשאפטליכע טאג - צייטונג

Nr. 85/1380 | Łódź, Wtorek 10 kwietnia 1928 r. | זעקסטער יאהרגאנג | לאדז דינסטאג כ ניסן תרפ"ח | Nr. 85/1380

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 24-71. | Adres redakcji i administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 2471.

נאך קורצע און שווערע ליידען איז געשטארבען אין ווארשא דעם 8-טען אפריל 1928 אין עלטער פון 49 יאהר מיין טייערער מאן, פאטער, זוהן, שוויגערזוהן, ברודער און שוואגער

ב. ע. ד"ר מעד. אליעזר פריבולסקי

די לויה קומט פאר היינט, דינסטאג, דעם 10-טען אפריל, 3 אזייגער נאכמיטאג פון טרויער-הויז, זאוואדזקא 1, וועגען וואס עס טיילען מיט אין טיפען צער

די פערבליבענע פאמיליע.

ZNAK OCHRONNY

טעע

כשר לפסח

דער וועלט- בעריהמטער

טעע

דער וועלט- בעריהמטער

פון דער פאר'מלחמה'דיגער טעע-פירמע

וו. וויסאצקי עט קאמפ.

פריהער מאסקווע איצט לאנדאן

עמפפעהלט פון איהרע אייגענע פלאנטאציעס אין אריגינעל-פאקונגען באנדראלירט די סארטען

№ 74 און 510

וועלכע איבערשטייגען מיט זייער גוטסקייט אלע אנדערע מלחמה-טעע-פירמעס

כשר לפסח בהכשר הרב יעקב מאיר סגלוביץ בדנציג.

בעמ.: ביים קויפען לענקט די אויפמערקזאמקייט אויף די אויבען-אנגעוויזענע נומערן, ווייל ס'האבען זיך בעוויזען פאקונגען מיט עהנליכע נומערן

שאקאלאדע, קאקאא

כשר לפסח!

ANGLAS

געשמאקפאל נאהרהאפט אראמאטיש

בהכשר הרב יעקב מאיר סגלוביץ בדנציג

פאדערט איבעראל!

זאל פילהארמאניע נארוטאוויטש 20.

דאנערשטאג, דעם 12-טען אפריל ה. י.

10 פריה קומט פאר א

אקאדעמיע

געווידמעט דעם 13. יארצייט פון

י. ל. פרץ

פראגראם:

1) רעפעראטען וועגען לעבען און שאפען פון י. ל. פרץ

י. ליכטענשטיין און ש. מענדעלסאן (ווארשא)

2) רעציטאציעס פון י. ל. פרץ'ס ווערק ווערען אויסגעפיהרט פון בעקאנטען ארטיסט פון דער ווילנער טרופע

י. וויסליץ

3) פאלקסלידער געזונגען דורך דעם ארטיסט

דוד זיידערמאן

בילעטען פון 50 גראשען ביז 2 גילדען שוין צו בעקומען אין לאקאל פון קולטור-אמט (ווסכאדניא 70) און פון מיטאג 4 אזייגער נאכמיטאג ביי דער קאסע פון פילהארמאניע (נארוטאוויטש 20).

דער אנדענק פון דעם פלוצים אַוועקגער יסענעם אַקטיווען, בלב ובנפש איבערגעגעבענעם פאלקס-טוער

ד"ר ל. פריבולסקי

וועט נישט אויסגעמעקט ווערען פון זכרון פון דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג.

"נייער פאָלקסבלאַט"

געהילט אין טיפען טרויער בעווייגען מיר דעם טויט פון אונערמידליכען יודישען קולטור-טוער, איבערגעגעבענעם פריינד פון דער יודישער קונסט, אונזער מיטגליד

ד"ר ל. פריבולסקי

זיין אָנדענק וועט אייביג לעבען צווישען אונז.

די פערוואַלטונג

פון לאדזער יודישען ליטעראטען- און זשורנאליסטען-פעראיין.

מתוך צער עמוק הננו מודיעים על האבדה הגדולה בהלקח מאתנו אחד מטובי העסקנים על שדה עבודת תחיתנו הלאומית

ד"ר אליעזר פריבולסקי ז"ל

כל חברינו וכל אלה ההוגים חבה לרעיוננו - רעיון המנוח, מתבקשים להשתתף בהלויה ולחלק למנוח את החסד האחרון.

ועד ההסתדרות הציונית בלודז, הועדה של „קרן-הקימת-לישראל,

הועד של „קרן-היסוד", ועד הסתדרות הנשים „וו.י.ז.א."

צוליב'ן פלוצלינגען טויט פון אונזער מיטגליד

נ. ע. ד"ר מעד. לאזאר פריבולסקי

דריקען מיר אויס דער פאַמיליע אונזער טיפסטען מיטגעפיהל.

זיין נאמען וועט ביי אונז שטענדיג בלייבען אין זכרון!

די פערוואַלטונג פון „לינת הצדק".

טיף-דערשיטערטע בעווייגען מיר דעם פלוצלונגען טויט פון אונזער לאנגיעהריגען פריינד

ד"ר ל. פריבולסקי

און מיר דריקען אויס אונזער איניגסטען שמערץ און מיטלייד דער פער'אבל'טער משפחה.

ישעיה אונגער און פרוי.

צענטר. סוחרים און פאבריקאַנטן-פערבאַנד
פון דער לאדזער וואיעוואודזטווע פיעטריקאווער 10

מאכט בע-קאנט, אז **זעזאָניעס** וועגען הכנסה אויף 1927 י. דאַרף מען ביילעגן ביז'ן 1 מאי ד. י.

די שטייער-צאָהלער מוזען איינצאָהלען א קאָנטאָ אויפ'ן איינקונפט-שטייער אין דער הויך פון א העלפט פון אנגעוויזענעם שטייער אין דער זעזאַניע פון איינקונפט. גענויערע אינפאָרמאַציעס ערטיילט ווי אויך אַלערליי פאָרמאַליטעטען ערלעדיגט די פעראיינס-קאַנצעלאַריע אין די ביורא-שעה'ן.

מיט אכטונג **צענטר. סוחרים און פאַבריקאַנטען-פערבאַנד פון דער לאדזער וואיעוואודזטווע.**

צוזאַמען מיט דעם יודישען לאָדז, בויגען מיר אין טרויער אונזערע קעפּ ביים אָפענעם קבר פון אונזער נאָהענטען פריינד און חבר

ד"ר ל. פריבולסקי

דעם אומערמידליכען טוער פאַר דער יודישער גייסטיגער און פיזישער אויפלעבונג.

„לאָדזער יודישע טעאטער-געזעלשאַפט"

און „אַררט"

וויכטיג פאַר סוחרים!

ס'איז אָנגעקומען א פרישער טראַנספּאָרט יום-טוב'דיגע

אונגערקעס

פון די קרעסען מיט אַ הכשר

צו קאַנקורענץ-פרייזען.

צו בעקומען בזשעזשינער 15.

קומט און איבערצייגט אייך!

אשדכן

קען זיך זאָפּאָרט מעלדען.

SZENFELD, Piotrkowska Nr. 82

פון 7 ביז 9 אין אָוועגד. 548

אשותף וועלכער בעזיצט א פראָנט-געוועלב מיט עטליכע טויזענד זלאָטעס ווערט געזוכט צו א גוט געשעפט מיט זיכערע פערדינסטען. אויך ווערען געזוכט פערזאָנען צו פערקויפען א גוט גאַנגבאַר אַרטיקעל ביי גוטע פערדינ-סטען. אָפּערטען אונטער „B.C" אין אדמיניסט. 539

לאזט אייך נישט פערפיהרען!

היות עס האָט זיך לעצטענס בעוויזען אין שטאָט פאַלסיפיקאַטען פון מיינע

איבעראל בעקאנטע וויינען

אונטער די נומערן: 16, 10, 15, 17, 71 און 89

מאַך איך דערום אויפמערקזאַם די געעהרטע קונדשאַפט, דאָס מיינע ווייגען אונטערשיידען זיך פון די נאָכגעמאַכטע לויט פאָלגענדע סמנים:

1) אויף יעדע פלאַש געפינט זיך א עטיקעט מיט מיין פירמע „מ. בארנשטיין"

2) די קאָרקען זענען געסטעמפּעלט אויסענווייניג אויפ'ן לאַק „מ. בארנשטיין" און אינווייניג אויסגעברענט „Borwin" אָדער „M. Bornstein"

צו פאדערן איבעראַל

מיט האָכאַכטונג

"BORWIN"

אינהאַבער:

מענדיל בארנשטיין

לאדז,

Nowomiejska 30, telef. 30-58.

Dr. med.

L. Pikielny

ספעציאַל-אַרצט פאַר נירען, בלאָזען- און האַרן-קראַנקהייטען

Nawrot 8,

telefon 19-90.

עמפּפאַנגט פון 4—7 אין אָוונט

פ"פ פון האַנדעל- און ביורא-אנגעשטעלטע, לאדז, אַל. קאָשטשושקי 21

מיטוואָך, דעם 11-טען אַפּריל ד. י. 10 אזייגער אין אָוונט וועט אין אייגענעם לאָקאַל פאָרקומען א גרויסע

טאַנץ-פערווילונג

פאַר מיטגלידער און איינגעפיהרטע געסט.

טענץ ביז אינדערפריה.

דזשאַז-באַנד. דזשאַז-באַנד.

מאַסאַזש- און הייל-גימנאַסטיק-שולע און קאַבינעט

פון דר. מעד.

ב. שמיגעלד

צעגעלניאַנע 6, טעל. 51-89.

[illegible]

עמפּפאַנג פון 3—5 נאָכמ

אונזער קאָלעגע **יואב פרייער** און זיין פאַמיליע צוליב'ן טויט פון זיין ברודער

נ"ע אליעזר

דריקען מיר אויס אונזער הארציגסטען מיטגעפיהל.

המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

אברהם קורצבאַרד, איטשע זעלצער.

546

פאר אנ׳איבערקעהרעניש אין רומעניע.

בודאפעשט 9 (ספ. טעל.) פון רומעניען טיילט מען מיט, וועגען גייע צוזאמענשטויסען פון דער פאליציי מיט די אנהענגער פון דער נאציאנאלער פויערים פארטיי. ס׳זענען דא פיל פערוואונדעטע איבער 100 פערזאן זענען ארעסטירט געווארען. אויף אנ׳אינטערוועניע פון די דעפוטאטען פון דער נאציאנאלער פויערים פארטיי זענען די ארעסטירטע בעפרייט געווארען.

פאריז 9 (ספ.טעל.) „אינפארמאציאן" טיילט מיט, אז דער רומענישער אויסערן-מיניסטער טיטולעסקא האט דערלאנגט א טעלעגראפישע ביטע וועגען דימיסיע. די סיבה פון דער דימיסיע זאל זיין די אונאויפהערליכע אנגריפען וואס ווערען געגען איהם געמאכט אפילו מצד זיינע אייגענע פארטיי חברים.

קאנפערענץ פון יודישע כלל-טוער אין סאוויעט=רוסלאנד.

כארקאוו, 9. (יט"א טעלעגראפיש). דא האט זיך געעפענט די צווייטע אלסאוויעטישע קאנפערענץ פון די יודישע כלל-טוער די קאנפערענץ וועט דויערען 2 טעג.

גרינבוים׳ס רעפעראט אין לעמבערג זיך פערענדיגט מיט אנ׳אוואציע לכבוד גרינבוימען

לעמבערג, 9. (טעלעפאניש). היינט איז דא פארגעקומען א מיטינג אויף וועלכען ס׳איז ארויסגעטראטען דעפ. גרינבוים. צום מיטינג זענען געקומען עטליכע טויזענט מענשען, אין זאל האט מען אבער אריינגעלאזט נאר 1500 מאן, דער איבריגער עולם איז געבליבען שטעהען אויפ׳ן גאס און האט גרינבוימען איינגעארדענט אנ׳אוואציע. דעפ. גרינבוים האט גערעדט וועגען דער נויטיגקייט פון א געמיינזאמען יודישען קאלא. אויף אנ-אויסגעשריי פון פובליקום „אויב טאן וועט זיין פרעזעס" האט דעפ. גרינבוים געענטפערט: ביי אייך אין גאליציען איז די הויפט-פראגע ווער ס׳וועט זיין פרעזעס, ביי אונז איז די פראגע קודם-כל פעסטצושטעלען דעם פרינציפ פון אנ׳איינהייטליכען יודישען „קאלא". דעפ. גרינבוים׳ען זענען איינגעארדענט געווארען אוואציעס.

———:o:———

קאמוניקאטען

———:o:———

אלע פעראיינען און געזעלשאפטען. וועלכע ווילען זיך בעטייליגען מיט דעלעגאציעס ביי דער לויה פון נ"ע ד"ר ל. פריבולסקי קענען זיך מעלדען היינט פון 10—12 פארמיטאג צו די ה"ה ל. קארפאווסקי און י. גראווע אין רעדאקציע פון „לאדזער טאגעבלאט".

• • •

מיר בעטען אין אלע אנגעלעגענהייטען פון ארדנונג זיך צו ווענדען נאר צו די מיטגלידער פון ארדנונגס-קאמיטעט די ה"ה ל. קארפאווסקי, ישראל גראווע, אדאלף סגל און הערמאן זיידע.

דער לויה=קאמיטעט.

אלע אקטיווע טורנער, שווער-אטלעטיקער, ציקליסטען, באקסער, פוטבאלער, מוזיקער ווערען אויפגעפאדערט צו קומען היינט, דינסטאג 11 א זייגער פארמיטאג אין לאקאל פון האנדווערקער-קלוב, פאלי-ניאווא 4 אין די טורן-היטלעך, כדי איינצוטיילען די ארדנונג ביי דער לויה פון אונזער ג. פרעזעס נ"ע ד"ר ל. פריבולסקי.

אין נאמען פון דער פערוואלטונג פון „מכבי" ליב קארפאווסקי, ישראל גראווע, אדאלף סגל הערמאן זיידע

———:o:———

די אקטיווע און פאסיווע חברים און חברות פון געוועזענעם „בר-כוכבא", יעצט „מכבי" ווערען אויפגעפאדערט צו קומען היינט, דינסטאג פונקט האלב 3 א זייגער נאכמיטאג צום טרויער-הויז, זאוואדזקא 1, כדי אפצוגעבען דעם לעצטען כבוד אונזער טורן-ברודער, לאנגיעהריגען פרעזעס נ"ע ד"ר ל. פריבולסקי.

די פערוואלטונג פון „מכבי", לאדז.

———

די ברודער-פעראיינען „חשמונאים", „שמשון", „קדימה", „טאז" און „שטערן" ווערען אויפגעפאדערט צו קומען היינט האלב 3 נאך-מיטאג אין טרויער-הויז, זאוואדזקא 1 כדי אבצוגעבען דעם לעצטען כבוד דעם פיהרער פון דער יודישער טורנערשאפט נ"ע ד"ר ל. פריבולסקי. „מכבי".

זאל-פילהארמאניע
20 נארוטאוויטשא 20

מארגען, מיטוואך, דעם 11-טן אפריל, 7=טער טאג פסח, האלב 11 א זייגער פריה קומט פאר

אפייער-ליכע

פרץ=אקאדעמיע

געווידמעט דעם 13. יארצייט פון גרויסען יודישען דיכטער

פראגראם: רעפעראט פון ה׳ זרבבל

רעציטאציעס — דיכטער משה בראדערזאן

ס׳וועט ארויסטרעטען דער גאנצער אנסאמבל פון די בעליבטע (אינסצעניזאציעס :-: פון :-: „ארט"=ארטיסטעז פרץ׳ס ווערק).

פראגראם:

כדי צו געבען די מעגליכקייט אויסצופיהרען דעם גאנצען פראגראם ווערט געבעטען צו קומען פינקטליך. בילעטען אין דער נעזעלש. אונט-קורסען פיראמאוויטשא 14 און מארגען ביי דער פילהארמאניע-קאסע.

טיף ערשיטערט מאכען מיר בעקאנט, אז פלוצלינג איז אין ווארשא געשטארבען אונזער פערדינסטפולער פרעזעס. נאציאנאלער כלל=טוער און עסקן אויפ׳ן געביט פון מוזיק, ליטעראטור און קונסט

ד"ר לאזאר פריבולסקי

מיר בעטען אלע אונזערע אקטיווע און פאסיווע מיטגלידער אנטיילצונעהמען אין דער לויה, וואס קומט פאר היינט, דינסטאג, דעם 10=טען אפריל 3 א זייגער נאכמיטאג פון טרויער=הויז, זאוואדזקא 1.

זיין אנדענק וועט אונז שטענדיג טייער בלייבען!

פערוואלטונג פון „הזמיר".

איינגעהילט אין טרויער שטעהען מיר ביים אפענעם קבר פון אונזער ליבען טורן=ברודער, לאנגיעהריגען פעראיינס=פרעזעס פון „בר=כוכבא", איצט „מכבי", דעם שטאלצען נאציאנאלען עסקן און מוטיגען אונערמידליכען קעמפער פאר דער יודישער פיזישער אויפלעבונג

נ. ע. ד"ר לאזאר פריבולסקי

דער יודישער טורנערשאפט בכלל און דער שווער=געטראפענער פאמיליע בפרט - דריקען מיר אויס אונזער אינניגסטען מיטגעפיהל.

די מיטגלידערשאפט און פערוואלטונג פון „מכבי", לאדז.

מביע אני בזה את כאבי על מות ידידי הנאמן

ד"ר אליעזר פריבולסקי ז"ל

משתתף אני בצערם של בני ביתו ומשפחתו
המקום ינחם אותם בנחמות ציון וירושלים.

משה הלמן.

ערשיטערט פון דעם פלוצלונגדיגען טויט פון מיין אונפערגעסליכען פריינד

ד"ר לאזאר פריבולסקי

דריק איך אויס דער טיף-געטראפענער פאמיליע מיין אינניגסטען בײלייד
אלי באַרוכין.
558

טיף געריהרט שטעהען מיר געבויגען ביים קבר פון קעמפער פאר דער פיזישער אויפלעבונג פון דער יודישער יוגענד

נ"ע ד"ר לאזאר פריבולסקי

אונזער אויפריכטיגסטען מיט׳צער דריקען מיר אויס דער פאמיליע פון פערשטארבענעם און אונזער ברודער פעראיין „מכבי".

אלע מיטגלידער ווערען אויפגעפאדערט אנטיילצונעמען אין דער לויה, וועלכע קומט פאר היינט, דינסטאג 3 נאכמ. פון טרויער-הויז זאוואדזקא 1.

די פערוואלטונג פון יוד. טורן און ספארט פעראיין „חשמונאי".

טעלעגראם!!

מיר מאכען דערמיט בעקאנט, אז צו די צווייטע טעג פסח איז אנגעקומען א פרישער טראנספארט פון זעמטליכע קאלאניאל = ווארען, געטרוקענטע פרוכטען און אלע סארטען פון דער וועלטבעריהמטער שאקאלאד

„ANGLAS"

כשר לחג הפסח!

A. ORNER
ZIELONA 33. Tel. 30-04.

Dr. med.
STUPEL
Szkolna 12

ספעציאליסט פאר הויט-, האר- און וענערישע קראנקהייטען, מאננס-שוואכע, לישיי און ראק, רענטגענשטראהלען און קווארץ-ליכט, עלעקטרא-טעראפיע.
נעמט אן פון 12 ביז 3 נאכם. און פון 6 ביז 9 אין אווענד.
לעטשניצע-פרייזען.

די יודישע פאָדערונגען אין סיים

נישט ענדערען די קאָנסטיטוציע, פערלייכטערען צוואַנגס=זונטאָג=רוה, אָפּשאַפען צאַרישע בעגרענצונגען.

אינטערוויאוען מיט סענאַטאָר דר. שאַבאַד און דעפּוטאַט דר. ווינאַרסקי.

א. צינציגאַטוס, מיטאַרבייטער פון ווילנער „צײַט", האָט געהאַט געשפרעכען מיט אַ רייהע דעפּוטאַטען און סענאַטאָרען. מיר ברענגען דאָ די וויכטיגסטע אויספירונגען פון סענ. דר. שאַבאַד און דעפּ. דר. ווינאַרסקי.

סענ. דר. שאַבאַד.

— צי וועט אונזער פּאַרלאַמענט אויסלעבען זיינע יאָהרען? — אויף דעם האָט סענאַטאָר ד"ר שאַבאַד געענטפערט:

— די רעגירונג איז פעראינטערעסירט איינ־צוהאַלטען דעם פּאַרלאַמענטאַרישען רעזשים, און מיר גלויבען, אַז דער סיים־מאַרשאַלעק ראַשינסקי, וועלכער איז אַזאַ ערפאַהרענער פּאַרלאַמענטאַר־יער, וועט אַלץ טאָן, כדי דעם סיים איינצוהאַלטען אַלס בעווייז דערצו קען דינען דער פאַקט, וואָס חגם בעת „וויזוואַלעניע" האָט געפאָדערט אַריינ־צושטעלען אין ביודזשעט־פּראָוויזאָריום אַ הוספה־פּאָזיציע פאַר כּוונן שול־בּנינים אין די דערפער, האָט פּ. פּ. ס. געשטימט פאַר דעם ראָזיגען פאַר־שלאַג, האָט פונדעסטוועגען ראַשינסקי אויסגע־דריקט זיין צופרידענהייט מיט דעם רעזולטאַט פון דער אָפּשטימונג, וועלכע האָט דעם דערמאָהנטען פאַרשלאַג אָפּגעוואָרפען.

— ווי איז אייער בעציהונג צו די פּראָיעק־טירטע ענדערונגען אין דער קאָנסטיטוציע?

— מיר וועלען זיין געגען יעטווערער ענדערונג פון דער איצט פערפליכטענדער קאָנסטיטוציע.

— וועלכע קאַרדינאַלע פראַגען וועט די יו־דישע „קאָלאָ" אַרויסרוקען אין איצטיגען סיים?

— מיר פערזענליך אינטערעסירט קודם־כל די פראַגע וועגען יודישען און העבּרעאישען שול־וועזען. וועלענדיג פאַלר פון אָנהויב אונטערשטרײַ־כען די וויכטיגקייט פון דער ראָזיגער פראַגע, האָט די יודישע סענאַט־פאַרשטעהערשאַפט געפאָדערט אַז פון דער פּאָזיציע 5 מיליאָן זל. אויף קולטור־רעלע צוועקען זאָל אַ טייל בעשטימט ווערען פאַר די צוועקען פון יודישען שול־וועזען. פאַר אונזער פאַרשלאַג האָבען געשטימט דריי פּוילישע לינקע פּאַרטייען און די מינדערהייטען.

— **ווי איז אייער שטעלונג אין דער שול־**פראַגע?

— איך פערזענלי דשטעה נאָר פאַר יודישע שולען. זייענדיג אָבער אַ מיטגליד פון יודישען „קאָלאָ" בין איך נישט אויסען קיינעם צו פּראָ־וואָצירען און נויטען וועמען ס'איז צו שטימען נאָר פאַר שולען מיט דער יודישער אונטעררייכטס־שפּראַך. אַלזאָ צוליב ריין־טאַקטישע טעמים אונ־טערשטיץ איך און וועל שטימען פאַר דער פאָדע־רונג, אַז די רעגירונג זאָל אויסהאַלטען די יודישע און העבּרעאישע שולען.

די וויכטיגערע יודישע פאָדערונגען זענען נוגע די פראַגען וועגען פערלייכטערען דעם צוואַנגס זונטאָג־רוה, וועגען מבטל מאַכען די צאַרישע גע־זעצען, וועגען אָננעהמען יודען אויף מלוכה־פּאָס־טענס א. אַז. וו.

רעדענדיג שטרײַכט סענ. ד"ר שאַבאַד אונטער, אַז ער האָט בעת דעם אַרויסטריט פון די יודישע רעפּרעזענטאַנטען אין די געזעצגעבערישע אַנש־טאַלטען געפאָדערט, מ'זאָל דאָס מאָל נישט. בעריה־רען דעם ענין „נומערוס קלויזוס", וועלכער איז שוין אַזוי פיל מאָל בעהאַנדעלט געוואָרען, מחמת ס'זענען פאַראַן פיל וויכטיגערע פראַגען, ווי למשל דאָס שול־וועזען.

— ווי אַזוי דאַרף איינגעשטעלט ווערען אונ־זער בעציהונג צו די מינדערהייטען?

— מיט די מינדערהייטען קענען מיר געהן פון פאַל צו פאַל, אַ חוץ טעריטאָריעלע פראַגען איך פערזענליך וועל שטיצען די פאָדערונגען, וועגען אַווטאָנאָמיע פאַר די מינדערהייטען, אַרויס־געהענדיג פון פּרינציפּ פון „קראַיאָוואָשטש".

וועגען די בעציהונג פון די יודישע דעפּוטאַ־טען צו די „יודישע רעפּרעזענטאַנטען" פון איינ־סעל — ערקלערט ד"ר שאַבאַד, אַז זיי דאַרפען פאַר קיין פאַל נישט אַריינגענומען ווערען אין יודישען „קאָלאָ", מחמת זיי רעפּרעזענטירען נישט די יודי־שע בעפעלקערונג.

דעפּ. דר. ווינאַרסקי

איז ווייט נישט צופרידען מיט דער סיטואַציע אינ'ם נייעם סיים. אויף דער ערשטער פראַגע, ווי האָט ער זיך געפיהלט אַלס דעפּוטאַט אויף די ערשטע זיצונגען פונ'ם נייעם סיים, האָט ער געענטפערט:

— ווי עס איז געווען פאָראויסצוזעהן, האָט שוין די ערשטע וואָך פון דער אַרבייט אינ'ם נייעם סיים אַרויסגעוויזען די פערהעלטענישען צווישען דעם סיים מיט דער רעגירונג פונ'ם מאַרשאַל פּילסודסקי. ווען דער רעגירונג וואָלט זיך איינגעגעבען דורכ־צופיהרען אין סיים אַזאַ ענטשלאָסענע מעהרהייט, ווי די, וועלכע זי בעזיצט איצט אין סענאַט, וואָל־טען מיר המנט געהאַט אַ סיים פון לויטער „אונ־געגנע מענשען", ד. ה. אַ סיים אָהן אַנ'אָפּאָזיציע. אָבער אַ פּאַרלאַמענט אָהן אַנ'אָפּאָזיציע איז אייגענט־ליך גאָר קיין פּאַרלאַמענט נישט.

די סיטואַציע אינ'ם איצטיגען סיים איז קלאָר געוואָרען באַלד ווי ער האָט זיך געעפענט. דערבײַ איז גלײַך קענטיג געוואָרען, אַז די רעגירונג וויל דעם סיים אָנוואַרפען איהר רצון און איהם צווינ־גען צו ערפילען אַלע איהרע וואונשען. דער לייט־מאָטיוו פון דער „צוקונפטס־מוזיק" וועט זיין דער **קאַמף צווישען דעם סיים און דער רעגירונג פאַר און געגען דער דעמאָקראַטישער קאָנסטיטוציע.** דער ראָזינער קאַמף וועט זיין זעהר אַ פערצוי־גענער און האַרטנעקיגער. און אויב כּמעט צוויים וועלען נישט געפינען אַ געמיסען וועג פאַר אַ פער־שטענדיגונג און צוזאַמענאַרבייט, אָן וועלכער קיין פּאַרלאַמענט קען נישט פונקציאָנירען, וועט אפשר דער איצטיגער סיים האָבען נאָר אַ קורצען קיום.

— און ווי זענען די אויסזיכטען פון די יודי־שע פאָדערונגען אינ'ם איצטיגען סיים?

— וועגען דעם איז נאָך לעת־עתה פריהצײַ־טיג צו רעדען. יעדענפאַלס מוז מען מיט בערויערינג קאָנסטאַטירען, אַז פערגלײַכענדיג די איצטיגע שוואַ־כע קליינע יודישע רעפּרעזענטאַנץ אין סיים מיט דער אַמאָליגער מעכטיגער און צאָהלרײַכער יודישער קאָלאָ, דאַרף מען ממש קינות זאָגען. אי אין כּמות, אי אין איכות שטעהט די איצטיגע יודישע רעפּרע־זענטאַנץ אין סיים אַ סך נידריגער פון דער פאָריגער.

— ווי זענען די בעציהונגען צווישען די יודישע רעפּוטאַטען מיט די אויסגעוועהלטע „יודישע פאַר־שטעהער" פון דער סאַנאַציע ליסטע?

— די רעפּוטאַטען, וואָס זענען געקליבען גע־וואָרען **נישט מיט יודישע שטימען, טאָרען זיך גאָר־נישט דערוועגען צו רעדען אין נאָמען פונ'ם יודישען** פאָלק, וועלכער האָט זיי אין סיים נישט געשיקט.

— און ווי זעהט עס איצט אויס מכּוח דער איינהײַטליכקײַט אינ'ם **נייעם** יודישען קאָלאָ גופא?

— זעהט אָט אין דער הינזיכט איז די סיטואַציע אין דער איצטיגער יודישער קאָלאָ רוקא אַ בעסערע, ווי אין דער פאָריגער קאָלאָ. די איצטיגע יודישע קאָ־לאָ איז שוין כּמעט ווי אויסשליסליך אַ ציוניסטישע. און איך האָף, אַז נישט קוקענדיג אויף די געזיסע ריבּונגען, וועלכע זענען שוין פון אָנפאַנג אָן אַנט־שטאַנען אין דער נייער יודישער קאָלאָ, וועלען זיך דאָך די מיטגלידער פון דער קאָלאָ נאָך איינגיכען אייגאַרבײַטען צוזאַמען, מחמת דער געמיינזאַמער קאַמף פאַר די נאַציאָנאַלע יודישע רעכט איז דער בעסטער מיטעל צו פעראייניגען די פער'עקשנטע מענשען מכּל המינים.

בעשטימונג פונ'ם פּרעזידיום פון דעם אַלפּאַרבאַנדישען צענטראַלען אויספיהר־קאָמיטעט וועגען בּיראָ־בּידזשאַן.

אין „עמעס" פון 30־טען מערץ געפינען מיר דעם גענויען טעקסט פון דער רעזאָלוציע, וואָס די העכסטע מאַכט פון ראַטען פערבאַנד האָט אָנגענו־מען דעם 28־טען מערץ 1928 יאָהר וועגען בּיראָ־בּידזשאַן:

1. פּערפּעסטיגען פאַר'ן „קאָמערד" אויף די נויטען פון דורכאויסיגען בעזעצען מיט יודען־האָ־רעפּאַשניקעס די פרייע ערד אין ביי אַמורער פּאַס פונ'ם ווייט מזרח'דיגען קאַנט, וועלכע נעמען אַריין אין זיך דעם בּיראָ־בּידזשאַנער ראַיאָן אין פאָלגענ־דע בערך'דיגע גרעניצען: מיט'ן טייך אַמור מערב־צו פון דער שטאָט כאַבאַראָווסק ביז דער לעפצונג פונ'ם טייך כינגאַן און מיט'ן טייך כינגאַן ביז דער אייזענבאַהן־ליניע. ווייטער צפון־צו פונ'ם אייזענ־באַהן־פאַס צו מזרח ביז'ן טייך אורמע און מיט די טייכען אורמאַ און טונגוזקע, און אויף מזרח אויף דער ליניע מערב־צו פון דער שטאָט כאַבאַראָווסק.

2. אויפ'ן אָנגעוויזענעם שטח אויסשליסען די שטחים ערד־בענוץ צון דער אַלטגעזעסענער און קאָזאַקישער בעפעלקערונג, ווי אויך די ערד חלקים וואָס זענען פערנומען מיט איבערוואַנדערער אָדער וואָס זענען פעררעכענט פאַר זיי ביז'ן סוף פונ'ם געזעצליכען טערמין. די פלעצער, וואָס בעפרייען זיך אין רעזולטאַט פון דער ערד־איינאָרדנונג פון דער פאַרהאַנענער בעפעלקערונג אָדער דערפאַר, וואָס עס ענדיגט זיך דער געזעצליכער טערמין פאַר די פערזאָנען. וואָס האָבען פאַר זיך פערפעס־טיגט ערד־נחלאות, נאָר וואָס פערנעהמען זיי נישט, אויך איבערגעבען אויף די נויטען איינאָרדנען אויף ערד די אַרבייטענדיגע יודען.

3. די פרייע ערד־טיילען. וואָס דער אַלפאַר־באַנדישער איבערוואַנדערונגס־קאָמיטעט האָט צוגע־גרייט אין די ראַהמען פונ'ם ראַיאָן, וואָס איז אָנ־געוויזען אין פּ. 1, איבערגעבען אויף די אָנגעווי־זענע צילען פונ'ם יאָהר 1928, און צוליב דעם אויפהערען ווייטער צו פעררעכענען נישט לויט די אָרדערס פונ'ם קאָמערד ערד־חלקים אין בּיראָ־בּי־דזשאַנער ראַיאָן.

4. פעסטשטעלען די פּינקטליכע גרעניצען פינ'ם ראַיאָן, וואָס איז בעשריבען אין פּ. 1, אי־בערגעבען אויפ'ן אָרט דער קאָנטישער ערד־פער־וואַלטונג, דער ראַיאָניקער איבערוואַנדערונגס־פער־וואַלטונג און דעם „קאָמערד", וואָס די רעזולטאַ־טען פון זייער אַרבייט דאַרפען צוזאַמען מיט אַלע מאַטעריאַלען צוגעשטעלט ווערען אויף בעשטעטי־גונג אין דעם אַלפאַרבאַנדישען איבערוואַנדערונגס־קאָמיטעט נאָכדעם, ווי זיי וועלען בעטראַכט ווערען דורכ'ן ווייט מזרח'דיגען קאַנט־אויספירקאָם מיט דער מיינונג פונ'ם פאָלקאָמערד פון רספ"סר.

ביים גינסטיגען רעזולטאַט פונ'ם דורכאויסיגען בעזעצען דעם אָנגעוויזענעם (אין פּ. 1) ראַיאָן מיט אַרבעטענדיגע, האָבען אין אויג די מעגליכקייטען צו בילדען אויף דער טעריטאָריע פונ'ם אָנגעוויזע־נעם ראַיאָן אַ יודישע נאַציאָנאַלע אַדמיניסטראַטיוו־טעריטאָריעלע איינהייט.

סעקרעטאַר פון צא"ק פון רספ"סר
(א. יענוקידזע).

אין אַמעריקאַ איז נישטאָ קיין אַנטיסעמיטיזם
ערקלערט עמיל לודוויג.

עס זענען נישטאָ אין אַמעריקאַ קיין אַנטיסע־מיטען; אויב עס טרעפט זיך יאָ איינער, דאַן איז דאָס זיכער אַ דייטש, וואָס געפונט זיך דאָ צופע־ליג אויף אַ בעזוך — די דאָזיגע מיינונג האָט אַרויס־געזאָגט דער בעריהמטער דייטש יודישער שריפט־שטעלער עמיל לודוויג פאַר זיין צוריקפאָהרען פון אַמעריקאַ קיין דייטשלאַנד.

לודוויג רעדט זייער בעגייסטערט וועגען די אַמעריקאַנער און וועגען אַמעריקאַ.

„איך האָב אויף מיין גאַנצער רייזע איבער אַמעריקאַ נישט געמערקט קיין סימן פון אַנטיסע־מיטיזם, — האָט לודוויג דערקלערט — איבעראַל, וואו איך בין געקומען, בין איך אויפגענומען גע־וואָרען מיט דער גרעסטער און, ווי מיר דאַכט זיך, אויך אויפּרימטיגער פריינטליכקייט, כאָטש איך האָב אומעטום בעטאָנט מיין יודישקייט.

„אַמשטאַרקסטען האָט אויף מיר געווירקט די פּשוטקייט און נאַטירליכקייט פון די אַמעריקאַנער — האָט לודוויג ווייטער געזאָגט — זייער בעשיי־דענקייט און צוגעלאָזקייט האָט אויף מיר געמאַכט אַ זעהר גוטען איינדרוק. איך האָב דאָ נישט גע־מערקט קיין אונטערשיד אין דער בעציהונג צווי־שען מענשען פון פערשידענע שיכטען. עס הערשט דאָ נישט קיין סנאָביזם פון איין קלאַס מענשען קעגען דעם צווייטען ווי דאָס איז אין אייראָפּע".

אויף דער פראַגע וועגען זיין שטעלונג צום ציוניזם, האָט לודוויג ערקלערט:

איך האַלט נאָר דעם יעניגען פאַר אַן'עכטען ציוניסט, וועלכער פאָרט אַליין קיין פּאַלעסטינע און בעזעצט זיך דאָרט. די גרעסטע צאָהל פון די דייט־שע יודען, און צו זיי געהער איך אויך, זענען אַסימילירט. עס איז נישטאָ קיין מאַטעריעלע נויט־ווענדקייט פאַר די דייטשע יודען, ווי בכלל פאַר די יודען פון מערב־אייראָפּע, אויסצוואַנדערען קיין פּאַלעסטינע. אויף וויפיל פּאַלעסטינע איז אַ מאַטעריעלע הילף פאַר די מזרח אייראָפּאַישע יו־דען, דאַן בין איך זעלבסטפערשטענדליך סימפּאַטיש צו דעם ציוניזם. פונקט אַזוי בעציה איך זיך מיט סימפּאַטיע צו דער יודישער קאָלאָניזאַציע־בעוועגונג אין סאָוויעט־רוסלאַנד. ביי מיין בעזוך אין לעצטען יאָהר אין סאָוויעט־רוסלאַנד האָב איך זיך בעקענט מיט דער לאַגע פון די דאָרטיגע יודען און האָב איינגעזעהן, אַז דאָס קאָלאָניזירען יודען אויף לאַנד וועט זיין אַ גרויסע מאַטעריעלע הילף פאַר די רוסישע יודען". — האָט לודוויג געזאָגט.

אויף דער פראַגע, פאַרוואָס ער האָט ביז איצט נישט געשריבען קיין בוך וועגען אַ גרויסער יודי־שער פערזענליכקייט, האָט לודוויג געענטפערט, אַז דאָס איז בלויז אַ ריינער צופאַל, איבעריגענס וועט אין קומענדיגען חודש ערשיינען זיין בוך וועגען יעזוסען. דאָס דאָזיגע בוך וועט גלייך געדרוקט ווערען אין זיבען שפּראַכען. איך האַלט איינשטיי־נען פאַר דער גרעסטער לעבעדיגער פערזענליכקייט, איך האָב אָבער וועגען איהם נישט געשריבען פּשוט דערפאַר, ווייל איך בין נישט קיין מאַטעמאַטיקער. וועגען ראַטענוי, דעם ערמאָרדעטען דייטש־יודישען מיניסטער, האָב איך אָנגעשריבען אַ גרעסערע עסיי.

רעדענדיג וועגען ראַטענויען, האָט לודוויג אויסגעדריקט זיין מיינונג, אַז עס איז געווען זעהר אַ גרויסער פעהלער מצד ראַטענויען, וואָס ער איז אַריינגעטראָטען אין דער דייטשער רעגירונג, טראָץ דעם, וואָס ער האָט געוואוסט, אַז אַ יוד איז דאָר־טען נישט געוואונשען. „עס איז, לויט מיין מיינונג, זעהר אַ גרויסער פעהלער, ווען אַ יוד שטופּט זיך דאָרט אַהין, וואו ער ווערט נישט פערלאַנגט. מיר מוזען אָנערקענען דעם פאַקט, אַז קיין שום פאָלק אין אייראָפּאַ, און אפשר אויך אין אַמעריקאַ, קען נישט פערטראָגען אַ יוד אַלס מיניסטער אין דער רעגירונג".

„אַרט"
זאַבאַדניאַ 43.
אַרטיסטישער רעווי און קאַמער־טעאַטער
אונטער דער לייטונג מ. בראָדערזאָן

פּסח־פּראָגראַם!
היינט, דינסטאָג — 1 פאָרשטעלונג: אָנהויב 9.30 אין אָוונד
מיטוואָך, ד. 11־טען—2 פאָרשטעל.: 4 נאָכמ. (פאָפּול. פרייזען) און 9.30
דאָנערשטאָג, ד. 12.—3 פאָרשטעל.: 4 נאָכמ. (פאָפּול. פרייזן), 8 און 10.15

שנים עשר מי יודע?

1. פּסח
2. סקעטש
3. קיישלען
4. לופט־פליהער
5. וייגערל
6. מלוה מלכה
7. סאַלעם אַלייקום
8. ישוב'ניקעס
9. נאָך דער חופּה
10. חסידישער טאַנץ
11. מאָביליזאַציע
12. בעקערלעך.

הנחה־בילעטען — אונגילטיג.
די קאַסע איז אָפען פון 1.30 מיטאָג.

Perfumerja
J. DRUKIER
11 Zawadzka 11

עמפּפעהלט דער געעהרטער קונדשאַפט
:—: די נייעסטע :—:
פּערפומען,
פודערן,
טואַלעט=זייפע,
קעלנישע און
בלומען=וואַסערן,
אַלעראַרט קאָסמעטיק
אין־ און אויסלענדישע
צו פאַבריקס=פרייזען
דאָס בעזוכען מיין געשעפט איז אָהן קויפצוואַנג.
בעמ.: פאַר ענגראָסיסטען — ראַבאַט.

אין דער פאליטישער וועלט.

בילאנס פון גענף. — רעוויזיע פון די אונגארישע גרענעצן. — קאנפליקט צווישען פאשיזם און וואטיקאן

דער בילאנס פון די זעקס-וואָכענדיגע זיצונגען אין פאלאץ פון דער פעלקער-ליגע איז נישט פויגעלדיג. צוערשט האָט זיך בעראטען א קאָמיסעט, וועלכער האָט געדאַרפט, נישט מעהר און נישט ווייניגער, נאָר אויסזוכען מיטלען צו גאראנטירען די זיכערקייט אין אייראָפּא. דער קאָמיטעט האָט אויסגעאַרבייט עטליכע אידעאַלע אַרביטראַזש-פּראָיעקטען, פערשטעהט זיך, פאַר די, וועלכע וועלען זיי וועלען אָננעהמען.

דער פלענום פון דער סעסיע האָט זיך ווידער בעשעפטיגט מיט דער פראגע פון די אונגארישע קוילענוואָרפער און נאָך הייסע און דראַמאַטישע דעבאַטען איז בעשלאָסען געוואָרען די פראגע דערווייל נישט צו ענטשיידען. דאַן האָט ווידער אָפּגעהאַלטען איהרע זיצונגען די ענטוואָפנונגס-קאָמיסיע, וועלכע האָט קודם-כל אָפּגעוואָרפען דעם סאָוויעטישען ענטוואָפנונגס-פאָרשלאג און נאָכהער דעם דייטשען פאָרשלאג, אז מ'זאָל בעשטימען א טערמין פון דער צווייטער ענטוואָפנונגס-קאָנפערענץ. און די ענטוואָפנונגס-פראגע איז ווייטער געבליבען אָפען און דאָס איז אפשר בעסער, ווייל אנדערש וואָלט געליטען דער אויטאָריטעט פון דער פעלקער-ליגע. פון דעם אַלעמען דאַרף מען אָבער, נישט מאַכען קיין אויספיהר, אז די פעלקער-ליגע איז איבריג: אויב ס'וואָלט נישט געווען קיין פעלקער-ליגע, וואָלט מען אזא ליגע געמוזט ערפינדען.

* * *

די אונגארישע פראגע הערט נישט אויף צו אינטערעסירען די געזעלשאפטליכע מיינונג אין דער וועלט. ערשט האָט מען אויפגעהערט צו שרייבען וועגען דעם אונגארישען געוועהר-שמוגעל און וועגען די אונגארישע פריצים און שוין האָט מוסאָליני דערהויבען די פערוויקעלטע פראגע וועגען די אונגארישע גרעניצען. מוסאָליני האָט זיך באַרגישט צווייידייטיג אַרויסגעזאָגט וועגען דער נויטווענדיגקייט צו רעווידירען די אונגארישע גרעניצען, וועלכע זענען פעסטגעשטעלט געוואָרען אויף דער קאָנפערענץ אין טריאַנאָן, מוטאַליני האַלט, אז אונגארן דאַרף בעקומען נאָך שטחים ערד, וואו ס'וואוינען קאָמפּאַקטע אונגארישע מאַסען, דער איטאַליענישער פרעמיער בעהמט זיך אזוי גרויסמוטיג אָן די קריוודע פון די אונגארן, בעת פרעשט נישט לאַנג איז געווען בעקאַנט דער סקאַנדאַל אין עסטרייכישען פאַרלאַמענט וועגען דער פערפאָלגונג פון די דייטשען דורך די איטאַליענער אין טיראָל. די פראַנצויזישע פרעסע, וועלכע פערטיידיגט אזוי הייס דעם ווערסאַלער טראַקטאַט, בעמיהט זיך טאַקע אָפּצושרעקען מוסאָליני'ן דורך דעם, וואָס אויב עס וועט רעווידירט ווערען איין שלום-אָפּמאַך, וועט דאָס מיטשלעפּען מיט זיך די רעוויזיע אויך פון אַנדערע אָפּמאַכען און צווישען זיי אויך די גרעניצען, וואָס אינטערעסירען דירעקט איטאַליען.

ווי ס'זאָל נישט זיין, איז זעהר כאַראַקטעריסטיש דאָס, וואָס איינע פון די 5 הויפּט-מלוכות, וועלכע האָבען נאָך דער מלחמה געשאַפען אַלע שלום-אָפּמאַכען רעדט שוין עפענטליך וועגען דער נויטווענדיגקייט צו רעווידירען די דאָזיגע אָפּמאַכען, ס'איז אָהן ספק, אז פריהער אָדער שפּעטער וועלען אין די אָפּמאַכען געמאַכט ווערען די אָדער אַנדערע ענדערונגען, אָבער ס'איז אויך אָהן ספק, אז די דאָזיגע ענדערונגען וועלען נישט טראָגען קיין עטנאָגראַפישען כאַראַקטער. יעדע מלוכה וויל מאַקע דעם פּרינציפּ אָנווענדען צו אַנדערע מלוכות, אָבער גלייכצייטיג שטעלט זי זיך ענערגיש ענטגעגען, ווען ס'האַנדעלט זיך וועגען איהרע אייגענע גרעניצען.

* * *

דער שלום צווישען דער קירך און מלוכה אין איטאַליען, וואָס האָט געזאָלט געשלאָסען ווערען, ווערט אַלץ ווייטער אָפּגעלעגט, דער וואַטיקאַן איז געווען איבעראַשט פון די רעזאָלוציעס פון קאַטוילישען צענטער, אין וועלכע עס ווערט אַפּעטאַזירט דער פאַשיזם און האָט זיך געאיילט צו ערקלערען, אז דער קאַטאָליציזם אין איטאַליען לאָזט איבער זעהר פיל נאָך צו ווינשען. דער פּויבסט האָט אויך געפונען פאַר נויטיג, אגב אין א זעהר פאָרזיכטיגער רעדע, צו פּראָטעסטירען געגען דער שטרעבונג פון דער פאַשיסטישער רעגירונג צו האָבען דעם מאָנאָפּאָל אויף ערציהען די יוגענד, אַרויסבעהמענדיג זי פון אונטער דער ווירקונג פון די גייסטליכע, דערויף האָט מוסאָליני געענטפערט מיט טאַט און פעראָרדענט צו פערמאַכען אַלע קאַטוילישע יוגענד-פעראיינען אין לאַנד.

מוסאָליני האָט אין סאַמע אָנהויב פון זיין רעזשים זיך געשטעלט פאַר אַן'אויפגאַבע צו שאַפען א וואָולגעמיינטער נייטראַליטעט בנוגע דער קאַטוילישער קירך, פון דער אַנדערער זייט האָט מוסאָליני פערשטאַנען, אז פריינדשאַפטליכע בעציהונגען מיט דער קאַטוילישער קירך וועלען זיין בוימאייל אויפ'ן פייער פון די מאָנאַרכיסטישע פלענער פון פאַשיזם, דער וואַטיקאַן האָט אָפּגעשאַפט די דאָזיגע מאָטיווען און איז אַקעגענגעקומען דער רעגירונג און כמעט ליקווידירט די קאַטוליש-פאַרטייאישע אָרגאַניזאַציעס, דער וואַטיקאַן האָט אָבער זיך נישט געוואָלט אָפּזאָגען איינגאַנצען פון פּאָליטיק און פון דער ווירקונג אויף דער יוגענד. דער פאַשיסטישער רעזשים האָט אָבער דער-צו נישט דערלאָזט און דער קאָנפליקט צווישען וואַטיקאַן און דעם איטאַליענישען דיקטאַטאָר האָט זיך נאָך מעהר פערשאַרפט.

וו. ט.

טויט = שטראף אלס ספעקטאקל

עקזעקוציע איבער צוויי בערג-אַרבייטער

(קאָרעספּאָנדענץ פון לאָנדאָן)

דערצעהלט האָט מיר א מענש, וואָס האָט לאַנג געוואוינט אין כינא, אז די טויט-שטראָף ווערט דאָרט אַרורכגעפיהרט אָהן שום צערעמאָניעס. מען פיהרט זי דאָרט שטענדיג אויס עפענטליך, ערגיץ אויף א מאַרק-פּלאַץ, בעת אַרום-און-אַרום האַנדעלט מען, ס'גייט אָן דער מסחר, און דערבײַ זענען דאָ גאַנץ קנאַפּ נייגעריגע.

דער גרויסער קאָנפיציוס, און דאָס אַלטע בלוט פון מזרח לערענט מ'זאָל זיך צום טויט בעציהען גלייכגילטיג.

די פער'משפט'ע שטעלט מען אויס אין א שורה אויף די קניע'ן און דער תליון הויבט אָן פון רעכטס אָדער פון לינקס צו האַקען קעפּ.

דער תליון שטעקוועט, און די פעראורטיילטע צו וועלכע ס'איז נאָך נישט דערגאַנגען די רייה קרקען זיך אויפמערקזאַם צו, ווי ער אַרבייט, און אויב ער אָפּעריערט געשיקט מיט זיין שווערד, ער קאָן, הייסט עס, זיין מלאכה — קנאַקען זיי צופרידען צו מיט די צינגער און גיבען איהם צו קוראַזש מיט אויסגעשרייען: „כאָא", ר. ה. ס'איז וואויל.

אין אייראָפּא איז די טויט-שטראָף פון תמיד אָן געווען א גרויזאַמע זאַך, ווען אפילו זי איז אויסגעפיהרט געוואָרען איבער דעם שרעקליכסטען פערברעכער און רוצח, וואָס איז שולדיג געווען אינ'ם טויט פון צענדליגער מענשען. דער מענש וואָס האָט אויסגעפיהרט דעם אורטייל, האָט שטענדיג אָנגעוואָרפען א פחד. אַנומעלט פלעגט ער דערשיינען אויפ'ן עשאַפאָט נאָר אין א מאַסקע, כדי קיינער זאָל זיין פנים נישט אָנזעהן. ער פלעגט טראָגען א ספּעציעלען מלבוש, מ'זאָל איהם דערקענען פון דערווייטענס. ער האָט נישט געהאַט דאָס רעכט צו וואוינען אין דער שטאָט. זיין שטיבעל איז געשטאַנען אין דער פאָרשטאָט, אָפּגעלוינט אין א זייט, און אַלע האָבען עס אויסגעמיטען, די בעגעגעניש מיט איהם האָט מען געהאַלטען פאַר אַן'אומגליק.

אַזוי איז עס געווען אין אייראָפּא, דאַכט זיך, ביז דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע. אָבער בעת איהר און נאָך איהר, ווען דער תליון האָט בעקומען אַלע בירגער-רעכט און געקאָנט אַרומשפּאַצירען אין זיין צילינדער-הוט מיט אַן'אָפענעם פנים, און זיין פּראָפעסיע איז געוואָרען א גאַנץ פרנסה'דיגע — פלעגט פרייוויליגע אויף צו ווערען תלינים אָנקומען צו זוכען זעהר לאַנג, און אויספיהרען טויט-שטראָפען איז געוואָרען א שווערע עובדא.

אין דער געשיכטע פון דעם טויט-אורטייל פלעגט מען דעם המון נישט לאַנג דאַרפען איבערצייגען. דער המון פלעגט איהם אָפט אויפנעהמען מיט צופרידענהייט און אפילו מיט אַפּלאָדיסמענטען, אָבער די עקזעקוציע גופא פלעגט איהם תמיד אויפשוידערען, און מיר ווייסען פון הונדערטער פאַלען, ווען די פעראורטיילטע גופא פלעגען זיך האַלטען א סך שטאַרקער, ווי די, וואָס האָבען זיי אַרומגערינגעלט.

3

די בעקאַנטע שפּיאָנקע, די „אינדישע טענצערין" מאַטאַ-כאַרי, וועלכע האָט געטוישט רעגירונגען, ווי ליבהאָבער, האָט זיך — א פער'משפט'ע צו טויט, אויסגעפוצט אין עטיג און האָניג, אין איהר עלעגאַנטסטען קאָסטיום, פערעל אויפ'ן האַלז און א כאָרעין קאַפּעלושל. זי איז געשטאַנען בײַם ברעג פונ'ם גרוב, וואָס איז איהר'ט-וועגען געווען אויסגעגראָבען, און זיך געזעגענט מיט איהר פערטיידיגער וועלכער איז געווען בלייך ווי דער טויט און געציטערט, זי האָט אונטערגעכאַפּט און א קוש געטון די באַרמהערציגע שוועסטער, וואָס איז פער'חלשט געוואָרען, און אָפּזאָגענדיג זיך פון פעהיגירען די אויגען, האָט זי רוהיג געקוקט אויף די זעלנערשע פּיקסען, וואָס זענען געווען אָנגעצילט אויף איהר.

נאָך א כאַראַקטעריסטישער בייספּיל — די נישט-לאַנג צוריק אומגעבראַכטע בערג-אַרבייטער אין קאַרדיף טריספּאָל און רולענס, וועלכע זענען פער'משפט געוואָרען צום טויט פאַר דער'הרג'ענען דעם באָקס-קעמפער לואיס.

בעת זייער פּראָצעס איז בעטראַכט געוואָרען צום צווייטען מאָל, זענען אַרויסגעוואוקסען מיל-דערנדע אומשטענדען און פון 12 געשוואוירענע ריכטער האָבען 8 אונטערגעשריבען א פּעטיציע וועגען בעגנעדיגונג, אזא פּעטיציע מיט 400 טויזענד אונטערשריפטען איז אויך דערהאַלטען געוואָרען פון טריספּאָל און רולענס'ס היימלאַנד, טשעמבערלען האָט זיך אָבער אָפּגעזאָגט צו איבערגעבען דעם קעניג די פּעטיציע, מאָטיווירענדיג עס דערמיט, וואָס די אויפגאַבע פון די געשוואוירענע ריכטער איז שוין פריהער דערפיהלט געוואָרען. דעם פּסק האָט מען אויסגעפיהרט.

די עקזעקוציע איז פאָרגעקומען 8 א זייגער אין דערפריה. פון סאַמע פאַרטאָג אָן זענען אַלע גאַסען, בשכנות פון דער טורמע געווען איבערפולט פון מענשען. דער טויזענד-קעפּיגער המון איז געשטאַנען אַנ'אָנגעכמאַרעטער, אַנ'אומבעוועגליכער אין א מין רוגזה'דיגען שטילשווייגען, און די אויגען נישט אַראָפּגענומען פון דעם טורמע-טויער.

אין ענגלאַנד, ווי בעקאַנט, ווערט נישט די טויט-שטראָף אויסגעפיהרט עפענטליך, נאָר אין טורמע-הויף בײַ דער אָנוועזענהייט פון אָפיציעלע פּערזאָנען, און ווי ס'האָט אָפּגעשלאָגען אַכט א זייגער האָט זיך דער גאַנצער המון אַרונטערגעלאָזט מיט געוויין און געבעטען אויף די קניע.

די פער'משפט'ע גופא האָבען זיך אָבער אויפגעפיהרט, ווי נישט ווי וואָלט מען נאָר געמיינט. מ'האָט זיי אויפגעוועקט זעקס פאַרטאָג, זיי האָבען זיך שנעל אויפגעכאַפּט, געוואַשען, אָפּגעראַזירט און זיך געזעצט עסען פריהשטיק, טריספּאָל האָט געבעטען מ'זאָל איהם דערלאַנגען וויין, און ווען דער וועכטער האָט דערפיהלט זיין בקשה, האָט ער איראָניש א פרעג געטון:

— אין גלאָז נאָר? וואָס וועל איך טון מיט איין גלאָז?

מ'האָט איהם געבראַכט א פלאַש.

נאָכ'ן פריהשטיק האָבען בײדע אויפגענומען דעם גייסטליכען, און זיך שפּעטער אַוועקגעזעצט שפּילען אין קאָרטען, וואַרפענדיג פון צייט צו צייט גלייכגילטיגע בליקען אויפ'ן פענסטער און צוקוקענדיג ווי מען בויט אין הויף די תליה.

פּונקט 2 מינוט פאַר 8 האָט מען בײדע אַרויסגעפיהרט אין הויף. טריספּאָל איז גענאַנגען דער ערשטער. ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט בײַם עשאַפאָט, רי פערשידענע האַרמאָן-אַראַמאַטיק-און ווינק-טוענדיג, צו די תליות האָט ער מיט א שמייכעל א פרעג געטון:

— וועלכע איז מיינע?

אין דערזעלבער צייט, ווען הינטער דער טורמע-וואַנד האָבען טויזענדער מענער בלאַסע אויפגערעגט געשווירערט פאַר צער, געוויינט אויף די קניע שטייענדיג — זענען די צוויי פער'משפט'ע רוהיג אַרויף אויפ'ן עשאַפאָט און אַריינגערוקט זייערע קעפּ אין די פעטליעס. ס'קען זיין, אז אין די לעצטע מינוטען פון זייער לעבען האָבען זיי געוואוסט, וואָס הינטער דער וואַנד טוט זיך, און זיי האָבען זיך געטרייסט מיט'ן געדאַנק, וואָס עמיצענס מיטגעפיהל און טרעהרען בעגלייטען זיי אויף יענער וועלט.

דער וועלט-קריג האָט בלי שום ספק פער-טעמפּט בײַ אַלע די חושים. פריהער די מלחמה און דערנאָך די רעוואָלוציע האָבען געשאַפען די שרעקליכע צוגעוואוינטקייט צו בלוט, עס זענען ענטשטאַנען מענשען פון מערקווירדיגסטער קאַלטבלוטיגער רציחה'שקייט, מ'האָט שפּילענדיג אָנגעהויבען צו הרג'ענען די פערשידענע האַרמאָן-אַראַמאַיטיס-און קאָפּען-פּראָצעסען זאָגען עדות דערויף.

און דאָך זענען אין אייראָפּא נישט געמאַכט געוואָרען קיין עפענטליכע שפּילען פון בלוט-פערגיסונג. אמת, עס יאַווען זיך שוין פרייוויליגע תלינים, און נישט לאַנג צוריק, ווען עס האָבען זיך פער-שפּרייט קלאַנגען, אז דייבלער רימיסאַנירט, איז דאָס פראַנצויזישע יוסטיץ-מיניסטעריום ממש פער-שאָטען געוואָרען פון אָפּערטען, וואו פערשידענע מענשען האָבען געוואָלט איבערנעהמען דעם תלינים-אַמט. צווישען זיי זענען אפילו געווען דרײַ אינושי-ניערען און צוויי אַדוואָקאַטען.

אַלץ-גוט. מ'איז טאַקע פערווילדעוועט געוואָרען, אָבער צו מאַכען פון טויט-שטראָף א טעאַטער-פאָרשטעלונג, צו דעם איז מען נאָך אין אייראָפּא נישט דערגאַנגען.

און אָט, וואָס פאַר א דעפּעשע איך האָב די טעג איבערגעלייענט, א דעפּעשע פון אַמעריקאַ. איך ברענג זי וואָרט-בײַ-וואָרט.

„די טורמע-פערוואַלטונג פון טרעקטאָן (צפון-אַמעריקאַ) האָט אָפּגעדרוקט אין די צייטונגען א מודעה, אז עס זענען אַרויסגעלאָזט אין פערקויף 100 בילעטען פאַר די, וואָס האָבען חשק צוצוקוקען דאָס אויספיהרען פון טויט-אורטייל איבער פיער מערדער, וואָס זענען פער'משפט געוואָרען צום טויט. די בילעטען זענען היכף אויספערקויפט געוואָרען דורך איבערקויפערס, וועלכע האָבען זיי פער-האַנדעלט פאַר ריזיגע סומען. די עקזעקוציע האָט בסך הכל געדויערט א האַלבע שעה. די מענער זענען געווען אין סמאָקינגען און די דאַמען אין אָוונער-טואַלעטען.

מיט-איין-וואָרט, אַלץ ווי אויף א פײַערליכער טעאַטער-פאָרשטעלונג, און ס'קאָן אפילו גרינגליך זײַן, אז לויט די טעאַטער-זיטען, איז איבער דער טורמע-קאַסע געהיען אויסגעהאָנגען אַנ'אָנשלאַג. ס'קאָן אויך מעגליך זײַן, אז ערב דעם ספּעקטאַקל איז אַרויס א קאָנפערענסיע, (פאָרשפּרעכער) וועלכער האָט געהאַלטען א וויציגע דרשה וועגען דער ווירקונג פון עלעקטרישען טאָק פון בל'ערלײַ מענשען. און די לײַדים און דזשענטלמענער, אויסגעפוצט, ווי צו א חתונה האָבען פערטשיקאַוועט געקוקט און גע-גאַפט אויף דעם, ווי מען ברענגט אום פיער מענשען.

יש אומרים, אז א פער'משפט'ער צום טויט האָפט נאָך ביז דער לעצטער מינוט — אין דער פעטליע שוין — אז מ'וועט איהם בעגנעדיגען. די דאָזיגע האָפענונג, קאָן זיין, לעבט אין איהם ביז יציאת נשמה, ביז'ן לעצטען הויך.

דאָ, פאַר די אויגען פון די אויסגעפּאַצטע-וועטע לײַדים און דזשענטלמענער, וואָס האָבען אַזוי טײַער בעצאָהלט פאַר זייערע פּלעצער, קאָן אפילו אויך די דאָזיגע האָפענונג נישט טליען, ווייל ווען איבער דער קאַסע הענגט אַנ'אנשלאַג מוז דער ספּעקטאַקל פאָרקומען.

נישט קיין האָפענונג און נישט קיין מיטלייד. וואָרום, ווען א מענש צאָהלט פאַר'ן צוזעהן דעם מענשענס טויט — איז ער שוין נישט קיין מענש.

ל. מ—ם.

די פייערליכע עפענונג פון דער אויסשטעלונג

פון יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט.

ווילנא.

די פייערונגען לכבוד 3 יאָהר יודישע וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט האָבען זיך אָנגעהויבען מיט דער עפענונג פון דער אויסשטעלונג דעם ערשטען טאָג פּסח 4 א זייגער בייטאָג. עס איז געקומען זעהר א גרויסער עולם פון די פערשידענסטע קרייזען און שיכטען, פאָרשטעהער פון געזעלשאַפטליכע און קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס, ראַטמענער א. אַז. וו. צוו. אַנד. סענאַטאָר פּראָפ. קאָשציאַלקאָווסקי, פּראָפ. רושטשיץ, דירעקטאָר פון דער אוניווערזיטעטס-ביבליאָטעק אין ווילנע ה' ריגעל, לאַוויניק לאָקוציעווסקי, דער שריפטשטעלער און פּאָרזיצער פון פּוילישען זשורנאַליסטען-סינדיקאַט ה' טשעסלאַוו יאַנקאָווסקי און צולעצט איז אָנגעקומען דער רעגירונגס-קאָמיסאַר ה' אישאָראַ, וועלכער האָט אויך רעפּרעזענטירט דעם ה' וואָיעוואָדע, וואָס האָט פּערזענלעך נישט געקענט קומען, ווייל ער איז געווען פערנומען אויף א וויכטיגער זיצונג וועגען קינדער-שוץ.

א זייגער 4 פערנעמען דעם פּרעזידיום-טיש אין גרויסען זאַל פון דער רעאַל-גימנאַזיע, וועלכער איז פול מיט עולם, די מיטגלידער פון אָרגאַניזיר-קאָמיטעט פון יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט מאַקס ווינרייך, ז. רייזען, ד"ר צ. שאַבאַד, אַרוו. יוסף טשערניכאָוו, מ. יאַשונסקי און ברוך ווירנילר-כהן, וועלכער איז טעלעגראַפיש בעפולמעכטיגט געוואָרען פון וואַרשא צו רעפּרעזענטירען אויף די ייוו"א פייערונגען די צענטראַלע יודישע שול-אָרגאַניזאַציע פון דער פּוילישער רעפּובליק.

ד"ר מאַקס וויינרייך עפענט אין נאָמען פון אָרגאַניזיר-קאָמיטעט די פייערונג. ד"ר צ. שאַבאַד האַלט א רעדע אין פּויליש. ז. רייזענס רעדע פערענדיגט דעם אָפיציעלען טייל. אַלע רעדנער שילדערען די אויפגאַבען און די אויפטוען פון דעם יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט, וואָס ער האָט פאַר אזא קורצער צייט דערוועקט אין דער גאַנצער יודישער וועלט, די מאַטעריעלע שוועריגקייטען, בײַ וועלכע איהם קומט אויס צו אַרבייטען, דעם חוב פון דער רעגירונג און מוניציפּאַליטעט צו אונטערשטיצען זיין אַרבייט, צוגלייך מיט די ענליכע פּוילישע אַנשטאַלטען, אונטערשטרייכענדיג, אז איינינע שטאָט-ראַטען אין פּוילען, ווי דער לידער, קאָוולער, ביאַליסטאָקער האָבען שוין אַסיגנירט געוויסע סומען פאַר'ן אינסטיטוט.

דער רעגירונגס-קאָמיסאַר ה' אישאָראַ שנײַדט איבער דעם באַנד, וואָס האָט פערצוימט דעם וועג צו דער אויסשטעלונג. די אויסשטעלונג איז אָפיציעל געעפענט און דער עולם צושיט זיך איבער די צימערען צו בעטראַכטען די עקספּאָנאַטען. די פּוילישע געסט ווייזען אַרויס א גרויסען אינטערעס צו די אויסגעשטעלטע אָביעקטען וואָס רעפּרעזענטירען אויף אזא בולט'ן אופן אי דעם וואוקס פון דער יודישער קולטור אי איהר פערשפּרייטונג איבער דער גאַנצער וועלט, סײַ דורך דעם יודישען בוך, סײַ דורך דער יודישער צײַטונג, סײַ דורך דעם יודישען פּלאַקאַט, וואַהל-אַנאָנס, טעאַטער-אַפיש, אויפרוף א. אַז. וו.

אין משך פון א צוויי שעה האָבען ד"ר מאַקס ווײַנרײַך, ז. רייזען, ד"ר צ. שאַבאַד אַרומגעפיהרט זיי איבער די זאַלען פון דער אויסשטעלונג, און דער אינטערעס איז אַלץ געוואַקסען.

אָט נײַט מען פערבײַ אין דעם צימער פאַר דער געשיכטע פון דער יודישער פּרעסע, די ערשטע יודישע צײַטונג אין דער וועלט — די אַמסטערדאַמער „קוראַנט" פון יאָהר 1686 — ווי זאָל מען נישט בלײַבען פערחידושט, אז שוין מיט מיט א יאָהר 250 צוריק איז אַרויס א צײַטונג אין דער יודישער שפּראַך? און איצט איז פון דער דאָזיגער יודישער צײַטונג געוואָרען קײַן עין-הרע א משפּחה צײַטונגען, וואָס זײַער צאָהל בײַ הײַנטיגע טאָג דערגרײַכט 333 (דרײַ הונדערט דרײַ און דרײַסיג) און אין וועלכען לאַנד זענען זײ נישטאָ?

מ'בעטראַכט די דיאַגראַמען, וואָס אילוסטרירען די פערשידענע מאָמענטען פון דער אויסשטעלונגען. מ'שטעלט זיך אָפּ מיט א בעזונדערען יראת-הכבוד פאַר די פערשידענע עקספּאָנאַטען פון דער טעאַטער-מוזײַ אויפ'ן נאָמען פון אסתר רחל קאַמינסקי, אויף די אַוטאָגראַפען פון די בעריהמטע יודישע שריפטשטעלער, אויף די ערשטע דאָקומענטען פון דער יודישער אַרבײַטער-בעוועגונג און אַז. וו. א. אַז. וו.

אויך אויף מאָרגען, פרײַטאָג, און אין דעם דריטען טאָג, שבת, איז די אויסשטעלונג בעזוכט געוואָרען פון א גרויסער צאָהל מענשען, א ר זענען געקומען אײַנמאָל און א צווייטען און אפילו א דריטע, ווײַל ס'איז טאַקע אוממעגליך דורכצונעהמען דעם גאַנצען מאַטעריאַל פאַר אײַנמאָל; עס ווילט זיך גענויער בעקענען, פערטיפען זיך, דורכשטודירען — עס איז דאָך אַלץ אַזוי נאָהענט און אַזוי טײַער און אַזוי לעבעדיג!

—:o:—

די „דיקע בערטאַ" איבער פּאַריז

די באָמבאַרדירונג אין יאָהר 1918 אויף אַ מרחק פון 100 קילאָמעטער

קאָרעספּאָנדענץ פון פּאַריז

מיט צעהן יאָהר צוריק, אין אַ העלען וואָכעדיג פריהמאָרגען, סוף מערץ האָבען די איינוואוינער פון פּאַריז דערהערט דעם הילך פון אַנ׳אויפרייס פון דער ערשטער „בערטע", די שטאָט איז שוין געווען צוגעוואוינט צו די אָנפאַלען פון פּיינדליכע צעפּעלינען און אַעראָפּלאַנען, און אין ערשטען מאָמענט האָבען אַלע בעשלאָסען, אַז דאָס וואַרפען די דייטשען אַראָפּ די „גאָרמאַלע" פּאָרציעס באָמבעס. אָבער דער הימעל איז געווען ריין, קיין שום שפּאָרען פון אַעראָפּלאַנען און צעפּעלינען האָט מען נישט געזעהן, און די אויפרייסען זענען פאָרגעקומען רעגולער, אין רעגעלמעסיגע צייט־שטחים, דערצו נאָך זענען די אויפרייסען געווען בעזונדערס שטאַרק און האָבען זיך איבערחזור׳ט יעדע 15 מינוט, און שפּעטער אויך יעדע 10 מינוט, באָמבעס פלעגען אַראָפּגעוואָרפען ווערען נישט אַזוי רעגעלמעסיג.

אין איין מאָמענט זענען אַלע מאַגאַזינען געשלאָסען געוואָרען, און די פּאַריזער האָבען זיך אויף דער גיך אַראָפּגעלאָזט אין די קעלערס און אין די קאָרידאָרען פון דער אונטער־ערדישער באַהן, דרויסען ליידיג זענען געבליבען אויך אין די גאַסען, וועלכע זענען געווען בעגאָסען מיט פריהלינגס־זון, און מיט זוונערס אין די הענד האָבען זיי נאָכגעפאָלגט די באָמבאַרדירונג, ווי נאָר דער מינוטען־ווייזער איז צום צעהנטען מאָל אַריבער דעם ציפער־בלאַט, האָט זיך אין דער לופטען דערהערט אַ פייף, און דאַן אַ ווייל שפּעטער ,האָט זיך געהערט אַ הילכינער קנאַל פון אויפרייס, פון וועלכען ס׳האָבען געציטערט די הייזער און ס׳האָבען געקלונגען די שויבען.

די ערשטע באָמבע איז געפאַלען פונקט האַלב 9 אין דערפריה אין קוואַרטאַל ווילעט, אויפ׳ן ברעג פון דער סענע און האָט דורכגעהאַקט דעם קאַנאַל פון דער וואַסערלייטונג. דאַן האָבען די קוילען געגומען פאַלען אין די צפון־מזרח׳דיגע קוואַרטאַלען פון פּאַריז: ביי די וואָקזאַלען, פון וועלכע מיליטער איז אָפּגעפאָהרען אויפ׳ן פראָנט, אויף דער פלאַנדרגאַס, אויפ׳ן ברעג זשעמאַן. דער צענטראַל־טייל פון שטאָט איז אויך אַריינגעפאַלען אין דער באָמבאַרדירונגס־זאָנע: איין קויל האָט אויפגעריסען נישט ווייט פון „באַנק דע פראַנס".

די באָמבאַרדירונג איז פאָרגעקומען מיט אַ מורא׳דיגער פּינקטליכקייט, אויף די גאַסען איז געוואָרען אַ שרעקליכע פּאַניק: וואו זענען די פיינדליכע אַעראָפּלאַנען? ווענען דעם, אַז די דייטשען, וועלכע געפינען זיך אויף אַ מרחק פון 100 קילאָמעטער פון פּאַריז, זאָלען קאָנען באָמבאַרדירען די שטאָט פון אַ ווייטגרייכענדען האַרמאַט, האָט קיינער ערנסט נישט געטראַכט. די פערפעלקאָמענסטע האַרמאַטען האָבען צו יענער צייט געשאָסען נישט ווייטער ווי אויף 30 קילאָמעטער. הייסט עס, די באָמבעס זענען אַראָפּגעוואָרפען געוואָרען פון אַעראָפּלאַנען.

דאָס איז געווען די ווערסיע אויך פון קריגס־מיניסטעריום. 10 אַ זייגער אינדערפריה איז ערשינען אַ קורצער קאָמוניקאַט:

„8 אַ זייגער מיט 20 מינוט האָבען עטליכע פיינדליכע אַעראָפּלאַנען, וועלכע זענען געפלויגען אויף אַ גרויסער הויך, דורכגעריסען די פאַרצוימונגען און זענען אָנגעפאַלען אויף פּאַריז, תיכף האָבען פראָנט־אַעראָפּלאַנען און אַעראָפּלאַנען פון ספּעציעלען אוויאַציאָנס־פּאַרק אָרגאַניזירט אַ געיעג נאָכ׳ן דייטשען אַעראָפּלאַן. ס׳זענען בעמערקט געוואָרען די פּונקטען, וואו די באָמבעס זענען געפאַלען. ס׳זענען דאָ עטליכע קרבנות".

די דאָזיגע מעלדונג האָט בערוהיגט די נייגיריגקייט פון די פּאַריזער און אַלע האָבען זיך בערוהיגט.

אָבער צווי אַ זייגער בייטאָג, ווען דער גרעסטער טייל אָהענער־בלעטער זענען שוין אַרויס מיט דעם מאָרגען־קאָמוניקאַט פון מיניסטעריום, האָט מען אין רעדאַקציע פון „טאַן" אָנגעקלונגען פון צענזור־קאָמיטעט. צום אַפּאַראַט איז צוגעגאַנגען דער רעדאַקטאָר פון דער צייטונג, דער פערשטאָרבענער אַדריען עבראַר:

— פערהאַלט, ביטע, דעם נומער אויף 30 מינוט און לאָזט איבער אויף דער ערשטער זייט פּלאַץ עטליכע שורות פאַר אַנ׳אָפיציעלען קאָמוניקאַט.

עבראַר האָט גענומען פּראָטעסטירען: די צייטונג קאָן נישט ערשיינען מיט אַ פערשפּעטיגונג. די קאָנקורענטען זענען שוין ערשינען און וועלען ממש צוריסען.

— וואַרט צו עטליכע מינוט, איהר וועט בעקומען סענסאַציאָנעלען מאַטעריאַל, איהר וועט נישט חרטה האָבען!

די מאַשינען זענען אָפּגעשטעלט געוואָרען.

פּונקט 3 אַ זייגער האָט מען הערער אָנגעקלונגען פון מיניסטעריום, דער דעזשורנער אָפיציר האָט פּאַמעלעך געזאָגט:

— האַלט זיך אָן אָן עפּעס: די סענסאַציע וועט אייך פערשוויבען!

דאַן האָט ער גענומען דיקטירען די נייע אָפיציעלע מעלדונג:

„דער שונא האָט באָמבאַרדירט פּאַריז פון אַ ווייטגרייכענדיגען האַרמאַט. פון 8 אַ זייגער אין דערפריה, יעדע פערטעל שעה האָבען 240־צאָלינע באָמבעס אָנגעהויבן פאַלען אויף פּאַריז און העט...

אומגעגענר, 10 מענשען זענען דערהרג׳עט, 15 פערוואונדעט, עס ווערען אָנגענומען מיטלען צו מאַכען אומשעדליך דעם פיינדליכען האַרמאַט".

• • •

און אַרום 4 אַ זייגער איז דער נומער פון „טאַן" אַרויס אין גאַס — זענען די פּאַריזער געווען לכתחילה פערגאַפּט פון דער סענסאַציאָנעלער מעלדונג. אין אָנהויב האָט מען דערין נישט געוואָלט גלויבען, דער פראָנט האָט זיך געפונען אויף אַ דיסטאַנס פון 100 קילאָמעטער ווייט פון פּאַריז. ווי אַזוי האָבען די דייטשען געקאָנט געפינען דעם ציל און שיסען מיט אַזאַ פּינקטליכקייט אין שטאָט אַריין? צו אָוונער צו זענען שוין אָבער קיין ספקות נישט געבליבען. די דייטשען האָבען אָפּגעגאָסען אַ נייעם מורא׳דיגען האַרמאַט, וועלכער שטייגט איבער מיט זיין גרויס אַלצדינג, וואָס איז ביז דעמאָלט געזעהן געוואָרען, אין שטאָט האָט מען צונויפגעקליבען שטיקלעך פון אייגענשניטענע קוילען; פון אַעראָפּלאַנען, פלעגען אַראָפּגעוואָרפען ווערען בלויז באָמבעס, נישט קיין אייגענשניטענע, ביינאַכט איז קיינער אין פּאַריז נישט געשלאָפען, מאַסען מענשען האָבען פערפלויצט די בולוואַרען און האָבען בעטראַכט די חורבות, וואָס זענען צושעריגט געוואָרען פון דער באָמבאַרדירונג. אַלע טעאַטערען און קינאָס זענען געבליבען אָפען און דער עולם איז פון עקראַן געוואויר געוואָרען די לעצטע ידיעות.

אין די ווייטערדיגע טעג איז די באָמבאַרדירונג ווייטער פאָרגעקומען, ד. 29־טען מערץ איז אַ דייטשע קויל אַריינגעפאַלען אין דער קירכע פון זשערוועַ, בעת זי איז געווען איבערפולט מיט מתפּללים. דער סופיט איז איינגעפאַלען און צעהנדליגער מענשען זענען אומגעקומען, ס׳איז ליכט זיך פאָרצושטעלען, וואָס פאַר אַנ׳אויפרעגונג דאָס דאָזיגע מורא׳דיגע פערברעכען האָט אַרויסגערופען אין פּאַריז.

אַנ׳אַנדער קויל איז אַריינגעפאַלען אין אַ זעכנעריק־קליניק אויפ׳ן בולוואַר פּאָר־ראַיאַל. עטליכע אומגליקליכע פרויען און קינדער זענען צעריסען געוואָרען אויף שטיקער.

פון 23־טען מערץ ביז׳ן 8־טען אַפּריל האָבען אין פּאַריז אויפגעריסען 183 האַרמאַטען־קוילען און אין דער אומגעגענר — 120, בעת דער באָמבאַרדירונג זענען דערהרג׳עט געוואָרען 109 מענער, 132 פרויען און 14 קינדער, פערוואונדעט געוואָרען זענען 620 מענשען.

• • •

די באָמבאַרדירונג פון דער שטאָט איז ביי די פּאַריזער געבליבען אַלס איינער פון די ערגסטע אָנדענקען פון קריג. ס׳זענען פאַריבער 10 יאָהר, אָבער ווענען דער „בערטאַ" פערגעסט מען נישט. לויט אַ שטילער פערשטענדיגונג האָבען די בעלי־הבתים פון די הייזער נישט רעמאָנטירט די ווענט, וואָס זענען צושעדיגט געוואָרען פון די באָמבעס. אין צענטער פון לאַטיינישען קוואַרטאַל, אויפ׳ן בולוואַר סען מישעל, אויפ׳ן פּאַסאַר פון „ליאָנער קרעדיט". אין פיל ערטער קאָן מען זעהן דורכגעלעכערטע ווענט און צוגעקלאַפּטע מאַרמאָרנע טאָפלען: „סימנים פון דער דייטשער באָמבאַרדירונג אין יאָהר 1918".

די קירכע סען־זשערווע איז ווידער אויפגעבויט געוואָרען. יעדעס יאָהר אין הייליגען פרייטאָג קומען אַהין טויזענדער מענשען מתפּלל זיין פאַר די, וועלכע זענען אומגעקומען בעת דער באָמבאַרדירונג.

א. ס—ד.

—:o:—

דאָס אָריגינעלע מיידעל

ערצעהלונג ••• פון **אָסיפּ דימאָוו**

— זי איז זעהר אָריגינעל, גאָרנישט ענליך צו אַנדערע מיידלעך. איך האָב אַזאַ מיידעל נאָך קיינמאָל נישט בעגעגענט, קיינמאָל נישט, — האָט אויסגערעדט טעוועל, און זיינע ברוינע, געטריישע און נישט צופיל־קלוגע אויגען האָבען אָנגעהויבן צו שמייכלען פון צופרידענקייט.

טעוועל און באָריס זענען געזעסען אין אַ קליינעם בעשיידענעם רעסטאָראַן און געגעסען. דאָס האָט געגעבען האָט באָריס, ווייל טעדי האָט געהאַלטען אין איין רעדען. שוין דאָס דריטע מאָל איז צוגעקומען צו איהם דער קעלנער מיט דער שפּייז־קאַרטע אין דער האַנד פרעגען, וואָס ער וועט עסען נאָך דער זופּ, אָבער דער בחור איז געווען צופיל פערנומען מיט זיין טעמע און האָט גערעדט. ענדליך האָט דער קעלנער — (אַ קלוגער דערפאַרענער מענש) — בעשלאָסען, אַז דער גאַסט איז אין אַזאַ צושטאַנד, ווען מען קען איהם גאַנץ רוהיג אונטערדרוקען דעם עהרנעכטיגען „דייטשען ביפשטעקס," פון וועלכען דריי געסט האָבען זיך שוין אָפּגעזאָגט.

דער בכבוד׳יגער דייטשער ביפשטעקס איז געשטאַנען אויף דעם טיש און האָט רוהיג געוואַרט אויף זיין סוף, און דער בחור האָט געהאַלטען אין איין רעדען.

דו ווייסט דאָך, ליבער פריינד, ווי אַזוי איך האָב זיך בעקענט מיט איהר. דאָס איז געווען אויף דעם באַל — שאַ, וואָס פאַר באַל? איך ווייס נישט, געדענק נישט, נאָר אַ זעהר אינטערעסאַנטער באַל, דאָס הייסט פון אָנהויב איז געווען גאָרנישט אינטערעסאַנט. ווי איבעראַל. מיט איין וואָרט, איך האָב שוין געוואָלט אַוועקלויפען, אָבער דאָ האָב איך געטראָפען סאַניאַן.

— דאָס איז איהר נאָמען?

— סאַניע, אַ שיינער נאָמען. קושמאַן האָט מיך בעקאַנט געמאַכט און קאָנסט מיר גלויבען אָדער נישט — אָבער שוין פון ערשטען וואָרט האָט זי געמאַכט אויף מיר אַ גרויסען איינדרוק.

— עס.

— אַ דאַנק. איך עס. פערשטייסט? איך פרעג זי: „ווי רופט מען אייך?" און זי ענטפערט מיר — א נו, טרעף?

— סאַניע, — האָט באָריס פּראָבירט טרעפען.

— ניין, נישט געטראָפען, — האָט טריאומפירענדיג זיך אָפּגערופען טעוועל: — זי האָט מיר געענטפערט: „אַז איהר וועט אַ סך וויסען, וועט איהר צו־פריה אַלט ווערען" אָריגינעל? וואָס?

— זעהר! — האָט צוגעשטימט באָריס, אָבער נישט באַלד נאָך אַ גוטער פּעטער פּויזע, — זעהר אָריגינעל! איך האָב קיינמאָל נישט געהערט אַזאַ איינפאַל.

— אָט! אָט! זעהסט! — האָט זיך דערפרעהט טעוועל, — אַז איך זאָג דיר, זי איז עפּעס גאַנץ אומגעוועהנליך! נו, פון דעם אָוונער האָבען מיר זיך אָנגעהויבען צו טרעפען. אַמאָל געגאַנגען אין טעאַטער, אַמאָל אין אַ קאָנצערט, אַמאָל אין קינאָ.

— אין קינאָ אויך? הייסט עס, ביי אייך איז עס גאַנץ ערנסט.

— יאָ! — האָט אַביסעל פערשעהמט זיך אָפּגערופען טעוועל — נישט אַזוי ערנסט, אַז, מיר זאָלען לייכטזיניג ווערען.

באָריס האָט פערוואונדערט איהם אָנגעקוקט.

— אַהאַ, דו זאָגסט שוין וויצען! האָסטו דאָס פון איהר זיך אויסגעלערנט?

— אוראי פון איהר, זי זאָגט גאַנץ פיינע וויצען. אַמאָל אַזעלכע, אַז עס איז שווער צו פערשטעהן. אָבער זי זאָגט זיי.

— דאָס איז זעהר שיין פון איהר זייט, — האָט געזאָגט באָריס.

— קאָנסט לאַכען! אָבער ווען דו זעהסט זי אַליין, וועסטו אויך פון איהר בעגייסטערט ווערען.

— נו, לאָמיר זי זעהן, — האָט פאָרגעשלאָגען דער סקעפּטישער באָריס, — פאַרוואָס מאַכסטו מיך נישט בעקאַנט מיט דיין אָריגינעל מיידעל?

טעוועל האָט זיך אַ קראַץ געטון אין קאָפּ.

— איך האָב איהר דאָס עטליכע מאָל שוין פאָרגעשלאָגען, — האָט ער געענטפערט און דערויף האָט זי מיך געפרעגט, אויב דו ביזט אַ קלוגער מענש.

— וואָס־זשע האָסטו געענטפערט? — האָט נייגיריג זיך אָפּגעשטעלט באָריס.

— איך האָב געזאָגט, אַז דו און איך האָבען דעמזעלבען שכל.

— אַ דאַנק דיר! — האָט באָריס זיך אָפּגערופען: וואָ־זשע האָט זי אָנגענומען אַזאַ נייעס?

— זי האָט געזאָגט, אַז זי וויל דיך איצט נישט זעהן. אפשר שפּעטער.

באָריס האָט זיך פערטראַכט.

— וואָס זי האָט מיט דעם געמיינט, איז מיר נישט קלאָר, — האָט ער ענדליך אויסגערעדט, — מיינט עס, אַז זי האַלט דיך פאַר אַ חכם אָדער פאַר אַ נאַר?

— וואָס פאַר אַ פראַגע! — האָט אויסגעשריען טעדי.

— שריי נישט. עס דיין ביפשטעק, טאַקע אַנ׳אָריגינעל מיידעל. איך וויל זי זעהן, הערסט? דו מוזט מיך בעקאַנט מאַכען מיט איהר.

— גוט, איך וועל עס איהר זאָגען.

עס זענען אָבער פערגאַנגען גאַנצע דריי וואָכען איידער סאַניע האָט איינגעשטימט, אַז באָריס זאָל זיך טרעפען מיט איהר. עס איז שוין געווען אייגענטליך די העכסטע צייט דערצו, ווייל צווישען איהר און דעם פערליבטען טעדי איז שוין אַלצדינג געווען אָפּגעמאַכט. אפילו שוין בעשטימט דעם טאָג פון זייער חתונה. מוז מען דאָך זעהן דעם בעסטען פריינד פון דעם חתן.

באָריס האָט דערזעהן פאַר זיך אַ שלאַנק בלאָנד מיידעל מיט זעהר גרויסע, ווייט־געעפענטע אויגען און אַ פיינעם צערטליכען שמייכעל אויף איהרע רויטע, — פערשטעהט זיך אָנגעשמירטע, — ליפּעלעך.

— צו לאַנג לאָזט איהר זיך וואַרטען אויף אייך, — האָט סאַניע אויסגערערט, אויסשטרעקענדיג איהם איהר קליין שמאָל הענטעלע.

— וואָס הייסט? — האָט גאַנץ פערוואונדערט געזאָגט באָריס, — איך האָב דאָך געוואַרט אויף אייך, נישט איהר אויף מיר.

סאַניע האָט געענטפערט מיט אַ שמייכעל:

— ווי זאָגט מען עס אויף רוסיש, אַז דער באַרג איז נישט געקומען צו מאַהמעדן, איז מאַהמעד געקומען צום באַרג.

דאָס איז געווען גאָרנישט פּאַסיג, אָבער זעהר העפליך, און באָריס האָט אויסגערערט זייער גאַלאַנט:

— איך זעה, אַז מיין פריינד טעוועל איז אַריינגעפאַלען אין ריכטיגע הענט. ער וועט שוין ווייניג בענקען נאָך מיר.

סאַניע האָט געוואָרפען אַ בליק אויף איהם און נאָכדעם אויף טעוועל׳ן און קורץ אָפּגעשניטען:

— דאָס הענגט אָפּ, ווי אַזוי מען נעמט עס.

באָריס האָט נישט פערשטאַנען און נאָכגעפרעגט:

— ווי מיינט איהר דאָס?

און סאַניע האָט נאָך מיסטישער אַרויסגערעדט:

— די רוסישן האָבען אַ ווערטעל: ווער עס זאָגט „א" מוז זאָגען „ב". אַלזאָ.

דאָס איז שוין געווען אַזוי קלוג, אַז באָריס, האָבענדיג מורא אַריינצופאַלען, האָט באַלד געביטען די טעמע פון דעם געשפּרעך.

— זענט איהר אַמאָל געווען אין דייטשלאַנד?

אָבער סאַניע האָט זיך פלוצים פערטראַכט און גאָרנישט געענטפערט. טעדי איז געקומען באָריס׳ן צו־הילף:

— מיין פריינד פרעגט דיך, טייערינקע, אויב דו ביזט אַמאָל געווען אין מערב־אייראָפּאַ.

אויף דער פראַגע האָט דאָס מיידעל געזאָגט אַזוי:

— אַז איהר וועט אַ סך וויסען, וועט איהר צו־פריה אַלט ווערען.

טעוועל האָט טריאומפירענדיג אַ קוק געטון אויף זיין פריינד, וועלכער איז געשטאַנען נישט־וויסענדיג ווי און וואָס צו זאָגען.

זי האָט געוואוסט אַ סך ווערטלעך, — רוסישע, דייטשע, יודישע, ענגלישע און אפילו איטאַליענישע. און אַ חוץ די דאָזיגע ווערטלעך האָט זי גערעדט מיסטיש און מיט רעטענישען און איז בערהויפּט אַזוי, ווי קיין געוועהנליך יודיש מיידעל רעדט נישט. זי האָט ציטירט מאַרקס׳ען און שאָפּענהויער׳ן און ספּינאָזאַ׳ן. מאַנכע־מאָל זענען איהרע ציטאַטען געווען אַזוי אומרערוואַרט, אַז ביידע פריינד האָבען געגלאָצט מיט די אויגען. זי אָבער, וועהענדיג זייער דערשטוינונג, האָט געלאַכט:

— נישט פערשטאַנען? עס מאַכט נישט, אַנ׳אַנדערש מאָל וועט איהר פערשטיין, ווי זאָגט דער פראַנצויז: „דער שכל איז די גרעסטע נאַרישקייט."

באָריס איז אַוועק פון איהר אַ בעצויבערטער, אַ פערכּשופ׳טער.

— יאָ, דו האָסט רעכט! — האָט ער געזאָגט צו זיין פריינד. — זי איז אַ גאַנץ אָריגינעל מיידעל. מען קאָן קיינמאָל נישט וויסען ווי זי וועט רעאַגירען און וואָס זי וועט זאָגען. האָב מיט איהר חתונה און זיי גליקליך.

און טעוועל ה אָטאַקע אין אַ פּאָר וואָכען אַרום מיט איהר חתונה געהאַט. פערשטעהט זיך, אַז באָריס איז געווען ביי דער שמחה. די כלה האָט זיך געהאַלטען גאָר אָריגינעל. זי האָט געבעטען, — אַזוי האָט דערקלערט דער גליקליכער, דער פערליבטער חתן, — אַז קיינער זאָל מיט איהר נישט רעדען, נישט גראַטולירען, נישט פרעגען, נישט ווינשען; זי וועט קיינעם נישט ענטפערען, ווייל זי וויל „זיך פערטיפען איהר גליק."

ווי אָריגינעל, ווי טיפזיניג! ווי פיין!

די נייע־פערהייראַטע זענען אַוועקגעפאָהרען אויף זייער האָניג־רייזע. באָריס האָט געוואַרט צו בעקומען כאָטש אַ פּאָסט־קאַרטעל, אָבער קיין זאַך איז נישט אָנגעקומען.

„שוין אַ קאַפּיטשקע צו אָריגינעל," — האָט ער בעשלאָסען.

מיט צוויי חדשים שפּעטער איז טעוועל גאַנץ אומערוואַרט אַריינגעגאַנגען אין באָריס׳עס צימער.

— וואָס איז מיט דיר? — האָט באָריס אַ פרעג געטון, — וואָס האָט פּאַסירט? פאַרוואָס זעהסטו אויס אַזוי פינסטער?

טעוועל האָט געענטפערט מיט אַ שטים פון אַ זעלבסטמערדער:

— הער, פריינד, זי איז גאָרנישט אָריגינעל. אין אַלע איהרע ווערטלעך און איהר אַרט פון רעדען אַזוי מאָדנע קומט פון דעם, וואָס זי איז טויב, אינגאַנצען טויב, ווי אַ וואַנט, ווי אַ וואַרשט, אַ בעוים, אַ לאָקשענברעט, — צום טייוועל.

—:o:—

לאדז, 10 אפריל 1928

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 10 אפריל 1928

וואס האט אויפגעטון דער יודישער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט.

די איד"ע פון דעם וויסענשאפטליכען אינסטיטוט איז אלט סך־הכל 3 יאהר. דער ערשטער פיאנער פון אן „אקאדעמישען אינסטיטוט" איז געווען נחום שטיף, וואס האט וועגען דעם ענין צושיקט א מעמאראנדום. װארימער פון אלץ האט זיך אויף אט דעם מעמאראנדום אפגערופען די יודישע ווילנע, וואס האט צוזאמען, מיט איהרע בעמערקונגען אפגעדרוקט דעם מעמאראנדום. שפעטער, אין אפריל 1925, איז די איד"ע פון א וויסענשאפטליכען אינסטיטוט סאנקציאנירט געווארען פון צווייטען שול צוזאמענפאהר אין ווילנע.

לכתחילה האט מען זיך פארגעשטעלט, אז עס וועט ווערען ארגאניזירט א צונויפפאהר פון אלע יודישע וויסענשאפטלער פון דער גארער וועלט און אט דער צונויפפאהר וועט ענטגילטיג אויסארבייטען דעם פלאן פאר דער טעטיגקייט און ארגאניזאציע פון דעם אינסטיטוט. אבער בעת דער בערלינער פאר־בעראטונג (אויגוסט 1925) האט מען איינגעזעהן, אז דער צונויפפאהר געהערט צו דער צוקונפט־מוזיק און מען האט „אויף דערוויילע" פעסטגעשטעלט א פלאן פאר דער טעטיגקייט פון אינסטיטוט. דער „אויף דערוויילע" איז פערבליבען עד־היום הזה.

דער אינסטיטוט בעשטעהט פון פיר סעקציעס: א) פון דער פילאלאגישער (וואס שטודירט די געשיכטע פון דער יודישער שפראך און ליטעראטור, זאמעלט און פארשט אויס דאס יודישע פאלקשאפען, שטעלט פעסט די ענטגילטיגע פארמען פון דער ליטעראטור־שפראך א. אז. וו.); ב) פון דער היסטארישער (וואס זאמעלט געשיכטליכען מאטעריאל, קלויבט צונויף און פעראנינט ארכיוען, פערנעמט זיך מיט פל'ערליי פארשונג־ארבייטען; ג) פון דער עקאנאמיש־סטאטיסטישער (פאר סטאטיסטיק, פאר'ן שטודירען דעם סאציאלען און עקאנאמישען מצב פון יודען צום הייטיגען טאג); ד) פון דער פעדאגאגישער (אויף צו דערגרונטעווען זיך צום גייסטיגען מהוה און ספעציעלע אייגענשאפטען פון יודישען קינד און אויף צו ווערען דער טעארעטישער וועגווייזער פאר דער פראקטישער שול־ארבייט).

א חוץ אט די דאזיגע סעקציעס איז ביים אינסטיטוט פארהאן: 1) א ביבליאגראפישע צענטראלע, 2) אן ארכיוו, 3) א ביבליאטעק, 4) א מוזיי.

די ביבליאגראפישע צענטראלע פערצייכענט אלץ, וואס ווערט געדרוקט אויף יודיש אין דער גאנצער וועלט. די דאזיגע פערצייכענונג האט זיך אנגעהויבען פון 1־טען יאנואר 1926. די טעג בעדארף ארויסגעהן פון דרוק דער ערשטער ביבליאגראפישער יאהר־בוך. נישט געקוקט אויף דעם, וואס די צענטראלע האלט זיך בלויז אויף דער סימפאטיע און פערשטענדניש פון פערלעגער און ארויסגעבער, האט דאך די צענטראלע פערצייכענט כמעט אלץ, וואס איז זינט אנהויב 1926 ארויס אויף יודיש. פון 160 ביז 170 פעריאדישע אויסגאבען ווערען אהין געשיקט.

דער ארכיוו און די ביבליאטעק ביי איוו"א זענען נעשאפען געווארען סטיכיש, אפילו אהן א לכתחילה'דיגען פלאן, און דאך פערמאגען זיי פיל וויכטיגע מאטעריאלען און ביכער. זייער צאל איז שוין אין די טויזענדער. דאס שייך מוזיי, געפינט זיך עס נאך אין אויסבילדערונג. דער טעאטער־מוזיי אויפן נאמען פון אסתר רחל קאמינסקא איז איבערגעגעבען געווארען דעם וויסענשאפטליכען אינסטיטוט.

פון די פיר סעקציעס פון דעם אינסטיטוט האט מעהר פון אלץ אויפגעטון די פילאלאגישע. דאס דערקלערט זיך מיט דער וויכטיגקייט פון אט דער סעקציע, מיט דעם מאסען־כאראקטער פון איהר ארבייט און אויך, חוץ דעם, מיט צופעליגע פערזענליכע מאמענטען: די אטמאספער פון ווילנע, אונזער ירושלים דליטא, די סיסטעמאטישקייט פון ד"ר ווינרייך און די אומערמידליכקייט פון זלמן רייזען — דאס אלץ האט אויך צו זאגען פאר די אויפטוען פון דער פילאלאגישער סעקציע. זי האט שוין בעוויזען ארויסצוגעבען צוויי גרויסע בענדער (גאנצע נמרות!) „פילאלאגישע שריפטען" מיט די וויכטיגסטע און ווערטיגסטע מאטעריאלען, שטודיומס און אפהאנדלונגען. דער ערשטער באנד — דאס לאנדוי־בוך — איז דערשינען מיט אנדערטהאלב יאהר צוריק, דער צווייטער באנד — מיט א פאר חדשים צוריק. עס איז שוין פארטיג אויך א דריטער באנד. די אפטיילונג פון איוו"א אין ניו־יארק האט אויך שוין ארויסגעלאזען דעם ערשטען באנד פון איהר „פנקס". עס איז שוין כמעט פערטיג דער מאטעריאל פאר'ן פערטען באנד, וואס ווערט אפגעגעבען דער געשיכטע פון יודישען טעאטער.

די צוויי ערשטענע בענדער האבען געטראפען דעם ווארימסטען אפרוף פון אלע פאכמענער און זענען בלי ספק א געוואלדיגער קולטורעלער אויפטו (גענוג זיך צו דערמאהנען, אז נאכ'ן „פנקס" פון תרע"ב האבען מיר אזויגע בענדער נישט געזעהן און אז אין רוסלאנד איז ביז איצט דערשינען סך־הכל איין באנד פון מינסקער „צייטשריפט"). דער ערשטער באנד איז זיך צוגאנגען בעסער ווי א ראמאן און דער צווייטער וועט אויך האבען אט אזא ערפאלג. דאס בעווייזט אל־איבעריגען מאל, ווי מען נויטיגט זיך ביי אונז אין דער ארבייט פון אינסטיטוט.

פון די קאמיסיעס, וואס ארבייטען ביי דער פילאלאגישער סעקציע, האט מעהר פון אלץ אויפגעטון די עטנאגראפישע קאמיסיע. זי שעפט פון דעם אייביגען קוואל פון פאלקשאפען, קלויבט מעשיות, לידער, וויצען, רעטענישען, שפריכווערטער א. אנד. די דאזיגע זאמעל־ארבייט איז געוואלדיג פערשפרייט און טאג־איין טאג־אויס בעקומט דער צענטער אין ווילנע גאנצע פעק פון דעם פאלקס־אוצר.

זעהר אינטענסיוו איז אויך די ארבייט פון דער טערמינאלאגישער קאמיסיע, וואס האט דעם ציל צו שאפען די פולקומע טערמינאלאגיע אין יודיש, וואס קלויבט דעם ווערטער־אוצר פון דער יודישער שפראך. געוועהנליך טוען עס די אייגענע פריינד, וואס ארבייטען, מיט ביים קלויבען עטנאגראפישען מאטעריאל.

די קאמיסיעס פאר ארטאגראפיע (אויף איינצושטעלען סוף כל סוף אנ'איינהייטליכע ארטאגראפיע) און פאר לינגוויסטיק (צו בעשטימען א רייה ספק'דיגע גראמאטישע פארמען פאר דער ליטעראַרישער שפראך) האבען פיל ווייניגער אויפגעטון. דאס דערקלערט זיך מיט דעם, וואס דא מוז מען מעהר אנקומען צו דער ארבייט פון יחידים און דער אינסטיטוט פערמאגט נישט די נויטיגע מיטלען אויף אוועקצוזעצען א רייה געלערנטע על התורה ועל העבודה.

ווי עס איז צו זעהן, איז דער אינסטיטוט דער צענטער פאר דער יודישער נאציאנאלער פילאלאגיע און האט בעוויזען אין משך פון צוויי און א האלב יאהר געוואלדיג אויפצוטון.

פיל אפגעשטאנענער איז די היסטארישע סעקציע. כל־זמן א. שטיף, א. טשעריקאווער (דער סעקרעטאר פון דער סעקציע) זענען געזעסען אין בערלין, איז די ארבייט געגאנגען אינטענסיוו. שפעטער האט זי זיך פערלאנגזאמערט. זי האט בלויז צעשיקט א פאר אנקעטעס. אבער דערפאר איז שוין אין דרוק דער ערשטער באנד פון די היסטארישע „שריפטען", און אייגענטליך ערשט נאכ'ן ערשיינען פון דעם באנד וועט מען קענען גענויער משפט'ן וועגען די אויפטוען פון אט דער סעקציע.

די עקאנאמיש־סטאטיסטישע קאמיסיע (איהר סעקרעטאר איז יעקב לעשטשינסקי) האט זיך פיל פערנומען מיט'ן אויספארשען דעם ווירטשאפטליכען מצב פון די פוילישע יודען. דער געהעריגער מאטעריאל איז ברייט געקליבען געווארען עס איז אויך שוין פערטיג א גרויסער באנד „שריפטען".

די פעדאגאגישע סעקציע איז ביז נישט לאנג געווען די אפגעשטאנענסטע. נאר דעם ווינטער האט זי אויפגעקומען איהר תיקון. דער צענטער פאר אט דער סעקציע איז אריבערגעטראגען קיין ניו־יארק און דער סעקרעטאר פון דער סעקציע איז איצט ל. לעהרער, דער בעוואוסטער אמעריקאנער געלערנטער און שול־טוער, וואס האט דא נישט לאנג בעזוכט אונזערע מקומות.

הכלל, אין משך פון א קורצער צייט איז אנגעזאמעלט געווארע, א שלל מאטעריאלען און דערשינען דריי בענד וויסענשאפטליכע אפהאנדלונגען. נאך 4 בענד „שריפטען" דרוקען זיך אדער זענען צוגעגרייט צום דרוק, און עס דארף אויך באלד ארויס דער ערשטער ביבליאגראפישער יאהר־בוך. די ארבייט איז א שפרודלדיגע, אנ'אינטענסיווע, אנ'אויפבויערישע. יעדער יודישער יוד, אן אונטערשיד אין אנשויאונגען און פארטיי־צוגעהעריגקייט, מוז זעהן דא מיטצוהעלפען. די טעטיגקייט פון אינסטיטוט איז זיך צוואקסען פיל ברייטער, ווי מען האט געקענט פאראויסזעהן, ברייטער, ווי מען האט זיך דערוועגט צו האפען. דער איוו"א איז דער אמת'ער צענטער פאר דער וועלטלעכער קולטור־בעוועגונג און דער יסוד פאר אלע ווייטערדיגע דערגרייכונגען. דער אינסטיטוט האט בעוויזען זייער גיך צו ווערען בעוואוסט, ער האט געוואונען נישט נאר די סימפאטיע פון ברייטע שיכטען, נייערט ער וועקט ליבשאפט, מסירות נפש.

דער אינסטיטוט האט שוין אן שום ספק דערוויזען, אז ער איז א לעבענסנויטיגקייט. ער האט די אטמאספער פון איבערגעבענקייט ארום זיך. דאס פאלק, וואס לעכצט נאך קולטור, ווארט אויף זיינע אויפטוען. דער איוו"א איז אבער געפענטעט איבער דעם, וואס זיין פינאנציעלער יסוד איז נישט געזיכערט, עס שטיקט איהם זיין גרויסער דעפיציט. מוז דעריבער יעדער איינער דערפיהלען זיין חוב לגבי דער יודישער קולטור און נעמען דעם געהעריגען אנטייל אין יעדער געלד־אקציע פאר'ן אינסטיטוט! מיט דעם וועט מען העלפען בויען יודישע וויסענשאפט, יודישע קולטור.

א. ש־ער.

אפשר שטארבט מען גאר נישט

אביסעל פילאזאפיע וועגען צייט, יונג, אלט, לעבען, טויט וכדומה

פון צביון

איך ליב אפט אביסעלע פילאזאפיע.

עס טרעפען צייטען, ווען עס ווערט מיר שטארק איבערדריסיג צו לייענען, טראכטען און שרייבען וועגען פאליטישע פראגען. אמאל ווערט עס מיר אזוי איבערדריסיג, אז בין שוין גיכער גרייט צו לייענען שלעכטע פאעזיע, איידער שלעכטע פאליטישע ארטיקלען. און איין גאט ווייס וואס פאר א געוואלדיגע אבקומעניש עס איז צו לייענען שלעכטע פאעזיע.

איך ווייס נישט גענוי וואס עס ווערט מעהר געדרוקט, שלעכטע פאעזיע אדער שלעכטע פאליטישע ארטיקלען. איך ווייס בלויז, אז ביידע ווערען געדרוקט אלס א שטראף פאר די מענשען, וועלכע האבען די שלעכטע געוואוינהייט צו לייענען אלץ, וואס ווערט געדרוקט.

און ווען עס דערעסען מיר די פאליטישע פראגען און די פאליטישע ארטיקלען, צוליב וועלכע מענשען ווערען אזוי אויפגערעגט און אזוי אויפגערייצט, אז זיי זענען גרייט איינע די אנדערע דורס צו זיין, נעהם איך דאן א בוך, אדער א זשורנאל איבער פילאזאפיע, ציה זיך אויס אויף דער קושעטקע, און דאן פאסירט איינס פון די צוויי: אדער איך שלאף גלייך איין און שטעה שפעטער אויף מיט א קלארען קאפ, אדער איך לייען אזוי לאנג ביז די פילאזאפיע מאכט אן אזא טומעל אין מיין קאפ, דאס איהר קענט ביי מיר דאן פועל'ען, אז צוויי מאל צוויי איז נישט בלויז זיבען, נאר אפילו א וועווערקע.

פילאזאפיע איז א זעהר אינטערעסאנטע זאך. ווען איהר פילאזאפירט נישט איז אלץ איינס אין דער ארדנונג. צייט איז צייט, רוים איז רוים, א גוף איז א גוף, א נשמה איז א נשמה און לעבען איז לעבען און טויט איז טויט. פאנגט איהר אבער אן צו פילאזאפירען, דאן ווערט פון אלץ א תל. צייט איז קיין צייט נישט, רוים איז קיין רוים נישט און איהר הערט אויף צו וויסען נישט בלויז וואס עס איז א גוף און א נשמה, נאר איהר הערט אפילו אויף צו זיין זיכער אז איהר לעבט אויף דער וועלט. נאך מעהר, איהר פאנגט אן צווייפלען, אויב עס איז גאר פערהאן א וועלט אויף דער וועלט. און אויב עס איז שוין יא פערהאן א וועלט, הערט איהר אויף צו וויסען ווי זי זעהט אויס, וואריום לויט דער פילאזאפיע קומט אויס, אז די וועלט, וואס מיר זעהן, זעהט גאר אזוי נישט אויס ווי זי קוקט אויס אין אונזערע אויגען.

אינטערעסאנטער פאר אלץ איז מיר די פילאזאפיע וועגען צייט און רוים. בעזונדערס וועגען צייט. רוים אינטערעסירט מיר בלויז צייטענווייז, ווען איך דארף זיך איבערקלייבען פון איין דירה אין א צווייטער, אדער ווען איך קען מיר סתם קיין ארט נישט געפינען. עס טרעפען אפט אזעלכע צייטען, ווען די וועלט ווערט איך צו ענג.

אלע גרויסע פילאזאפען, דאכט זיך, אנפאנגענדיג פון עמאנועל קאנט און ענדיגענדיג מיט אלבערט איינשטיין, פערזיכערען, אז רוים איז נישט מעהר ווי א בעגריף, דאס הייסט, אז באמת עקזיסטירט נישט קיין רוים, עס איז נישטא אזוינס אויף דער וועלט, רוים עקזיסטירט בלויז אין אונזער פארשטעלונג. הייסט אויב אזוי, טא וואס דארף איך זארגען וועגען רוים, וועגען א זאך, וואס עקזיסטירט נישט אין דער ווירקליכקייט, אויסער אין מיין אייגענער פארשטעלונג? אט וועל איך מיר ארויסשלאגען פון מיין פארשטעלונג, אז רוים עקזיסטירט און איך וועל אין גאנצען קיין דירה נישט נויטיג האבען.

נאר די פילאזאפיע פון רוים אינטערעסירט מיך, ווי שוין געזאגט, בלויז צייטענווייז, ווען עס ווערט מיר ענג, אדער ווען איך דארף געפינען א שטיקעל רוים וואו זיך אהינצוטון. אבער די פילאזאפיע וועגען צייט אינטערעסירט מיך אלע מאל. מיט צייט האב איך שטענדיג צרות, אדער איך האב צו ווייניג צייט, אדער איך האב צופיל צייט. זעלטען, ווען איך האב בצמצום אין דער ריכטיגער מאס. און אמאל קריכט די צייט, קוים וואס זי ריהרט זיך און אמאל פליהט די צייט ווי א וויכער. אבער צייט איז דאך אויך נישט מעהר ווי א בעגריף. אויך צייט עקזיסטירט נישט אין דער ווירקליכקייט. עס איז בלויז א פארשטעלונג, א בעציהונג און ווייטער גארנישט. אזוי האט געזאגט קאנט און אזוי זאגט איינשטיין און אזוי האבען געזאגט אנדערע גרויסע פילאזאפען, מאטעמאטיקער און פיזיקער, וואס איך פויל זיך דא אויסצורעכענען זייערע נעמען. און וואס וועט איהר האבען דערפון, אז איך וועל אויסרעכענען א פאר מנינים נעמען פון די פילאזאפען, מאטעמאטיקער און פיזיקער? איהר וועט פון די נעמען אליין נישט קלוגער ווערען, נאר איהר וועט מיינען, אז איך בין א געוואלדיגער למדן.

נאר אויב צייט און רוים זענען נאר בעגריפען, בלויז פארשטעלונגען, טא וואריום זענען די ביידע פארשטעלונגען אזוי פערשידען איינע פון די אנדערע?

רוים האט פערשידענע ריכטונגען. אין רוים קענען מיר געהן הין און צוריק, פון מזרח צו מערב און פון דרום צו צפון, בעת צייט האבען מיר בלויז איין ריכטונג — פון דער פערגאנגענהייט צו דער צוקונפט. קיין צוריק־ריכטונג איז נישטא. מען קען נישט געהן צוריק צו דער פערגאנגענהייט. מען געהט כסדר צו דער צוקונפט, עס איז בלויז פאראן אהין, אבער עס איז נישטא קיין צוריק.

ווען איהר געהט, למשל, אין טעאטער (א זאך וואס געפינט זיך אין רוים) קומט איהר צו איהם און געהט אוועק צוריק פון איהם. און אויב די פיעסע וואס איהר זענט געגאנגען זעהן, געפעלט אייך, קענט איהר אין דעם זעלבען טעאטער געהן מעהרערע מאל הין און צוריק. און ווען עס געפעלט אייך אפילו נישט און איהר ווילט די פיעסע מעהר נישט אנזעהן, ווייסט איהר אבער, אז נאך דעם, ווי איהר זענט פון טעאטער אנטלאפען, שילטענדיג דעם פערפאסער פון דער פיעסע צוזאמען מיט די אקטיארען, איז דאך דאס טעאטער געבליבען עקזיסטירען און עס געפינט זיך אויף דעם זעלבינען פלאץ, עס הייסט אין דעמזעלבינגען רוים. גאנץ אנדערש איז עס אבער מיט צייט.

ווען איהר האט בעגעגנט, וועלכע עס איז פאסירונג אין דעם גאנג פון דער צייט און איהר זייט איהר פאריבער, קענט איהר שוין מעהר צו איהר צוריק נישט קומען. זאגען מיר, אז איהר זענט געווארען בר מצוה, קענט איהר מעהר שוין קיינמאל נישט זיך אומקעהרען צוריק און ווערען צוריק 13 יאהר אלט. און אויב איהר זענט א שרייבער אדער א פרעזעס פון א געזעלשאפט און מען האט געפייערט אייער 50 יאהריגען יובילעאום, קענט איהר זיך מעהר צו אייער אבגעפייערטען יובילעאום נישט צוריק־קעהרען. איהר קענט מעהר נישט ווערען נאך אמאל 50 יאהר אלט. איהר קענט בלויז ווערען עלטער און ווארטען אויף אייער 75 יאהריגען יובילעאום, אבער נישט יונגער. צוריקגעהן אין צייט קען מען נישט.

אבער אויב צייט איז בלויז א בעגריף, א פארשטעלונג פון דער מענשליכער רעכענונגס־פעהיגקייט, טא לאמיר זיך פראבירען פארשטעלען, אז אויך צייט האט מעהר ווי איין ריכטונג פונקט אזוי ווי רוים. לאמיר זיך פארשטעלען, אז צייט האט נישט בלויז א פאראווערטס־ריכטונג, נאר אויך א ריקווערטס־ריכטונג. לאמיר זיך פארשטעלען, אז די ריכטונג פון דער צייט געהט נישט בלויז פון דער פערגאנגענהייט צו דער צוקונפט, נאר אויך פארקעהרט — פון דער צוקונפט צו דער פערגאנגענהייט. און עס איז נאך נישט אזוי שווער זיך עס פארצושטעלען. קענען מיר דאך דרעהען די ווייזער פון א זייגער אויף צוריק. נו, לאמיר זיך פארשטעלען אז מיט דעם וואס מיר דרעהען די ווייזער פון זייגער אויף צוריק. וואס וועט דאן זיין? — דאן וואלט מען געקאנט ווערען בר מצוה נישט בלויז איין מאל, נאר וויפיל מאל מען וואלט געוואלט. און א מוידעל וואלט געקענט זיין נישט בלויז איין מאל אין לעבען א זיס וועזען, נאר זי וואלט עס געקענט ווערען נאך א מאל צו יעדער צייט, ווען עס וואלט זיך איהר פערגלוסט צוריקצוגעהן און עס ווידער ווערען. יעדע אלטע מוידעל און יעדער אלטער בחור וואלטען זיך געקענט צוריקקעהרען צו די יונגער יאהרען. און מען וואלט מעהר נישט געקענט פרעגען דאס בעוואוסטע רעטעניש: וואס ווערט א האן נאך זיבען יאהר? און ענטפערן, אז ער ווערט אכט, ווייל ער וואלט אויך געקענט ווערען זעקס יאהר אדער פינף יאהר אדער אפילו בלויז איין טאג אלט.

די בעגריפען יונג און אלט וואלטען אין אלגעמיין מעהר קיין זינען נישט געהאט, זיי וואלטען גאר נישט עקזיסטירט. עס וואלטען אויך נישט געקאנט עקזיסטירען די בעגריפען פון שטערבליכקייט און אומשטערבליכקייט. אונזער לעבען וואלט געווען שטענדיג, פערמאנענט. מיר וואלטען דאך צו יעדער צייט געקענט צוריקווערען א ניי־געבוירען קינד.

ווי איהר זעהט, איז די פראגע פון יונג און אלט, פון לעבען און טויט בלויז א רעזולטאט פון אונזער בעגרענצטען בעגריף וועגען צייט. ווארום צייט, ווי שוין געזאגט, איז דאך נישט עטוואס אזוינס וואס עקזיסטירט אין דער ווירקליכקייט, נאר א בעגריף, א פארשטעלונג פון אונזער מענשליכער רעכענונגס־פעהיגקייט — אזוי זאגען קאנט, איינשטיין א. אז. וו. און ווייל אונזער בעגריף און אונזער פארשטעלונג וועגען צייט איז אזוי בעשרענקט, אז מיר קענען זיך נאר פארשטעלען און בעגרייפען דעם גאנג פון דער צייט אין איין ריכטונג — בלויז אין א פאראווערטס־ריכטונג און נישט אין קיין ריקווערטס־ריכטונג — עקזיסטירען ביי אונז אזעלכע בעגריפען ווי יונג און אלט, טויט און שטערבליכקייט.

נאר אויב די גאנצע זאך האנדעלט זיך בלויז וועגען א בעגריף, וועגען א פארשטעלונג, אבער נישט וועגען א ווירקליכקייט, דאן איז דאך טויט סאי־ווי־סאי נישט קיין ווירקליכקייט, נאר א פארשטעלונג, וואס איז א רעזולטאט פון אונזער בעגרעניצטע בעגריף וועגען צייט. און אזוי ווי צייט עקזיסטירט נישט אין דער ווירקליכקייט, נאר אין אונזער פארשטעלונג, אזוי עקזיסטירט אויך נישט קיין טויט אין דער ווירקליכקייט נאר אין אונזער פארשטעלונג. און אויב אזוי, איז דאך נישט פארהאן וואס מורא צו האבען פאר'ן טויט און מען דארף אפילו נישט טראכטען וועגען איהם.

איהר זעהט צו וואס מען קען זיך דערטראכטען ווען מען פאנגט אן צו פילאזאפירען וועגען צייט

אינטערעסאַנטע מנהגים, מעשיות און אַנעקדאָטען פון שיינעם יו"ט פסח

די הגדה-מעלאָדיע. — אינטערעסאַנטע מנהגים פון אָפּריכטען דעם סדר ביי פערשידענע יודען: אשכנזים, ספרדים, תימנער, קאַווקאַזער, מאַראָקאַנער! — ווער און ווען האָט מען געשריבען די הגדה?— אַנעקדאָטען און וויצען פון פסח און יציאת מצרים, — פּורים-שפּילען און כאַפּען אַ קערטעל אין חול-המועד. — די טרויעריגע פסח-געשיכטען פון שפּאַנישער אינקוויזיציע און עלילת-הדם. — שיינע לעגענדעס פון מהר"ל מפּראָג און פון רבי קלונימוס בעל הנס אין ירושלים.

פסח, דער „חג-האביב", דער „חג-החירות", דער פריהלינג- און פרייהייטס-יום-טוב, איז איינער פון די שענסטע און הערליכסטע מאָמענטען אין לעבען פון יודישען פאָלק. דער דאָזיגער יום-טוב, וואָס פייערט דעם אָנהויב פון דער יודישער געשיכטע, איז דעריבער ביי אַלע יודען אויף דער גאַנצער וועלט אַרומגעוועבט מיט אָהן אַ שיעור אינטערעסאַנטע מנהגים, לעגענדעס און אַנעקדאָטען, אין וועלכע עס קלינגט אַ בעזונדערע צערטליכקייט און שעהנקייט.

דער סאַמע שענסטער מאָמענט אין גאַנצען יום-טוב פסח איז זיכער, די סדר-נאַכט. דאָס „אָפּריכטען דעם סדר" מיט דער גאַנצער פּראַכט און גלאַנץ, די „מאַיעסטעטישע" האַלטונג פון פאַמיליען-פאָטער „מעשה קעניג" מיט די פערשידענע צערעמאָניעס, זענען ווירקליך ביי יעדען יודען איינגעקריצט אין דער נשמה נאָך פון קינדווייז אָן.

דער דאָזיגער מנהג פון „סדר-אָפּריכטען" איז פאַרהאַן ביי אַלע יודען פון דער גאַנצער וועלט. איך האָב אין ארץ-ישראל זיך בעמיהט אויסצופאָרשען דאָס לעבען פון די פערשידענע יודען, וואָס זענען דאָ פאַרהאַן, פון אונזערע „אשכנזים"-יודען פון די פערשירענסטע לענדער אין אייראָפּע, פון די ספרדישע יודען, די אייניקלעך פון די אַמאָליגע „גולי שפּאַניען", די תימנער יודען, די יודען פון בוכאַרא, קאַווקאַז, די מאַראָקאָ-יודען. דאָס אָפּריכטען דעם סדר איז ביי זיי כמעט אינגאַנצען ווי ביי אונזערע יודען פון פּוילען און רוסלאַנד. עס זענען פאַרהאַן אונטערשידען, אָבער זיי זענען גאַנץ קליינע.

דער גרעסטער אונטערשיד איז אין דעם הגדה-ניגון, אין דער מעלאָדיע. זיי זאָגען די הגדה נישט מיט דער זעלבער מעלאָדיע ווי מיר פּוילישע, רוסישע און דייטשע יודען. איך וויל בעמערקען, אַז אונזער הגדה-ניגון איז טאַקע דער שענסטער פון אַלע, פון דער דאָזיגער שעהנהייט איז געוועזען ענטציקט אפילו אַזאַ מאַן ווי דער גרויסער דיכטער זיינריך היינע. היינע שרייבט אין זיין בעריהמטען „דער ראַבי פון באַכאַראַך", אַז די הגדה-מעלאָדיע קלינגט אַזוי אינערליך-טרויעריג און גלייכצייטיג זוי פעסט, שטאָלץ, אַזוי מוטיג און דערקוויקענד און גלייכצייטיג אַזוי בענקשאַפטפול און צאַרט, ווי ן מוטער, וואָס וויגט איין איהר ליבעס-קינד.

קליינע ענדערונגען זענען אויך פאַרהאַן אין י מנהגים, ווי אַזוי מען ריכט אָפּ דעם סדר.

די ספרדישע יודען פייערן אָפּ דעם סדר מיט ן ספּעציעלער פּראַכט. זיי און זייערע פרויען טוען יך אָן צום סדר דאָס שענסטע און דאָס בעסטע, ייערע צירונג. דעם שטיק מצה פון אפיקומן „בעהאַלטען" זיי נישט אונטער דעם קישען, נאָר יקלען איין אין אַ זיידענע טוך און וואַרפען רויף אויף די פּלייצעס, און אַזוי זאָגען זיי די גדה.

די יודען פון בוכאַרא און קאַווקאַז זענען זיך 'הג מייסטענס צו פייערן דעם סדר „בציבור". עס זמען זיך צונויף עטליכע פאַמיליעס צו איינעם ין דער וואוינונג, על פי רוב צו אַ „למדן", צום חכם", און דאָרט ווערט „ברוב עם", געפּראַוועט ער סדר. די הגדה זאָגט איינער פון זיי, געוועהני-יך, דער עלטסטער, דער „למדן", וועלכער פערטייטשט אויף פסוק ביי פסוק, און אַלע זיצען רוּם שטיל און הערען זיך צו.

זיי דערצעהלען, אַז אין דער „אַלטער היים", ין קאַווקאַז האָבען זיי אַנ'אינטערעסאַנטען מנהג. ין מיטען דער הגדה גנב'עט זיך אַרויס פון שטוב ינער פון די בחורים'לעך, טוט זיך אָן פערשטויב-ן וועג-מלבושים מיט אַ זאַק אויף די פּלייצעס ן אַ שטעקען אין האַנד. ווען דער חכם קומט צו דער שטעלע אין דער הגדה „והיא שעמדה ובותינו ולנו", קלאַפּט דער בחור'ל אָן אין טיר ן בעט מען זאָל איהם עפענען, ער איז אַ יוד, אַט פון אַ וויטען וועג און וויל האַלטען פסח מיט ען. דער חכם אינעווייניג אין שטוב מאַכט זיך אַט גלויבענדיג, און ער פרעגט איהם אויס פער-דענע סמנים, צי ער איז אַ יוד. נאָכהער פרעגט איהם פון וואַנען ער קומט, און דאָס בחור'ל, ועהענדיג נאָך אַלץ הינטער דער טיר, דערצעהלט ז אַ געבעט-שטימע, אַז ער קומט פון ירושלים, ער וועג איז ווייט, גזלנים און רויבער זענען איהם בעפאַלען אין וועג, ער איז אַנטלאָפען פון זיי, געבלאָנדזשעט. ערשט דאַן עפענט מען איהם אויף די טיר, און דאָס בחור'ל קומט אַריין ווירקליך ווי אַ ווייטער וועג-גייער. עס ווערט אַ שמחה וששון, מען הויבט זיך אָן אויספרעגען וועגען ירושלים, די מקומות-הקדושים, און דערנאָך זאָגט מען ווייטער די הגדה.

אין וועלכע צייטען איז עס געשריבען געוואָרען אָט די הגדה, וואָס מיליאָנען יודען זאָגען יעדעס יאָהר פסח? ווער איז געוועזען איהר מחבר?

וועגען דעם זענען געשריבען געוואָרען אַ היבש ביסעל ביכער אויף דייטש, פראַנצויזיש, ענגליש און אויך אויף העברעאיש. אַזעלכע גרויסע געלערנטע ווי שטיינשניידער, צונץ, רייפמאַן, מאיר איש-שלום האָבען זיך דערמיט בעשעפטיגט. עס איז זיכער, אַז אַ גרויסער טייל פון דער הגדה שטאַמט פון גאָר אַלטע צייטען, נאָך ווען דאָס בית-המקדש איז געשטאַנען, און יודען האָבען בעת דעם עסען דעם קרבן פסח געזאָגט גאַנצע שטיקער פון דער איצטיגער הגדה. אָבער עס איז אויך זיכער, אַז אַ סך זאַכען האָט מען אין דער הגדה צוגעגעבען שפּעטער. באַלד די ערשטע ווערטער פון דער הגדה „הא לחמא עניא" זענען צוגעגעבען געוואָרען נאָכ'ן חורבן ירושלים אין בבל, וואו די יודען האָבען גערעדט אַראַמעאיש און האָבען זעצענדיג זיך צום סדר, דערמאָנט די שיינע גוטע צייטען פון „זמן הבית", און האָבען מיט טיפער בענקשאַפט זיך געוואונשען „השתא הכא לשנה הבאה בארעה דישראל", אַז איבער אַ יאָהרען פסח זאָל מען שוין זוכה זיין צו פייערן אַלס „בני חורין" אין ירושלים.

עס זענען אויך פאַרהאַן גאַנצע ערטער פון דער הגדה, וואָס זענען צוגעגעבען געוואָרען אין נאָך שפּעטערדיגע צייטען. נאָך מעהר: טייל פּיוטים פון דער הגדה זענען שוין גאָר „יונג", געשריבען געוואָרען אינגאַנצען מיט אַ 4—5 הונדערט יאָהר צוריק. אין די הגדות פון די ספרדים און די תימנער זענען אינגאַנצען נישט פאַרהאַן אַ סך שטעלען, און אויך נישט די צוויי אינטערעסאַנטע רעטעגישען און מעשה'לעך „אחד מי יודע" און „חד גדיא". די דאָזיגע צוויי הגדה-זאַכען האָבען מיר נאָך אין אונזער אשכנזישער הגדה. עס איז אינטערעסאַנט צו בעמערקען, אַז אַזעלכע עהנליכע מעשה'לעך ווי „חד גדיא" מיט איהר „מוסר השכל" פון „על דאטפת אטפוך", אַז ווער עס טוט אַ שלעכטע זאַך ווערט באַלד בעשטראָפט, אָבער אויך דער „בעשטראָפטער" בעקומט ווידער דורך אַנ'אַנדערן זיין פערדינטען פסק און אַזוי כסדר,—אַלזאָ אַזעלכע מעשה'לעך זענען אויך פאַרהאַן ביי כמעט אַלע פעלקער אין אייראָפּע, ביי די דייטשען, פראַנצויזען און פּאָליאַקען

אין אַלטע ספרים געפינען מיר זאָגאַר, אַז אַזעלכע מעשה'לעך פלעגט מען ביים סדר דערצעהלען נישט דווקא אויף אַראַמעאיש אָדער העברעאיש, נאָר אויך אויף יודיש. נאָכמער: דער בעריהמטער מפרש „רש"י" שרייבט אין זיין ספר „הפרדס", אַז עס איז געוועזען אַ מנהג צו זאָגען די הגדה נישט נאָר אויף העברעאיש נאָר אויך „בלויז" אויף פראַנצויזיש (רש"י האָט געוואוינט אין פראַנקרייך), כדי די פאַמיליען-מענשען, וואָס זיצען ביים טיש זאָלען פערשטיין, וואָס די הגדה זאָגט. אין אַנ'אַנדערן אַלטען ספר („רמ"ה מלוגיל") געפינען מיר, אַז אין ענגלאַנד איז מיט 800 יאָהר צוריק געוועזען אַ ספּעציעלע ענגלישע איבערזעצונג פון דער הגדה, און די דאָזיגע ענגלישע הגדה האָט מען אויך געלעזען ביים סדר פאַר די פרויען און קינדער.

דאָס אַלץ ווייזט ווי דער גאַנצער „סדר" און „הגדה" איז געוועזען אַזאַ בעליבטער יום-טוב אין יודישען פאָלקס-לעבען, אַז מען האָט זיך בעמיהט איהם צו מאַכען פּאָפּולער, פערשטענדליך פאַר אַלע.

איבערהויפּט האָבען יודען אין די אַלטע צייטען זעהר פרייליך פערבראַכט דעם יום-טוב פסח אין אַלגעמיין. מיר געפינען אין טייל אַלטע ספרים, אַז אום חול המועד פסח פלעגט מען אין די יודישע שטעטלעך מאַכען אַזעלכע פאָרשטעלונגען, אַ סאָרט פּורים-שפּילען מיט לידלעך, געזאַנג, פערשטעלטע מאַסקעס. אין רמ"א אורח חיים סימן תמ"ז און אויך פון בעריהמטען אַלטען ספר „תרומת חרשן" (דער מחבר האָט געלעבט מיט אַ 500 יאָהר צוריק) איז צו זעהן, אַז חול המועד פסח איז געווען ביי אונז אַ סאָרט חנוכּה, מען פלעגט כאַפּען אַ „קערטעל", און דער רמ"א געפינט פאַר נויטיג עס צו אסר'ן. נאָך עד-היום זענען שפּורען דערפון פערבליבען אין דעם, וואָס קינדער שפּילען זיך אין פערשידענע אַרטען ניס-שפּילערייען.

ליידער איז דער דאָזיגער שיינער און הערליכער יודישער יום-טוב געווען איינער פון די טראַגישסטע מאָמענטען אין דער יודישער פערגאַנגענהייט. אין פסח זענען פאָרגעקומען די שרעקליכסטע גזירות און בלבולים, וואָס האָבען ווי אַ רויט שנירעל זיך געצויגען דורך דער גאַנצער יודישער געשיכטע און אָפּגעקאָסט מיליאָנען יודישע לעבענס. דאָס זענען: די „שפּאַנישע אינקוויזיציעס" און דער „עלילת הדם".

די „אנוסים", די פערבאָרגענע יודען אין שפּאַניען וואָס האָבען פלומרשט אָנגענומען די קריסטליכע רעליגיע, נאָר פערבאָרגענערהייט האָבען זיי אָפּגעהיט די יודישע אמונה, האָבען ספּעציעל פסח-צייט געהאַט אויסצושטיין פון דער אינקוויזיציע די שרעקליכסטע ליידען און פערפאָלגונגען. אין בעהאַלטענע קעלערס פלעגען די אנוסים זיך צונויפקלייבען פסח ביינאַכט, און אָפּריכטען דעם סדר. אָבער די אַגענטען פון דער אינקוויזיציע פלעגען זיי פאָרט „ענטדעקען", און דאָס האָט אָפּגעקאָסט צעהנדליגער טויזענדער יודישע לעבענס. עס איז אינטערעסאַנט צו בעמערקען, אַז נאָך עד-היום האָבען די אייניקלעך פון די אַמאָליגע אנוסים פון שפּאַניען און פּאָרטוגאַל (זיי הייסען „גייע קריסטען") אַ מנהג צו עסען מצות (ביי זיי הייסט עס „הייליג ברויט") דעם 17-טען טאָג אין ניסן. פאַרוואָס דעם 17-טען טאָג? ווייל זייעלע עלטער-עלטער-זיידעס האָבען מורא געהאַט פאַר דער אינקוויזיציע און געוואוסט, אַז דעם 14-טען טאָג אין ניסן, אין אונזער פסח, ווערען זיי נאָכשפּיאָנירט פון די אינקוויזיציע-אַגענטען. זיי האָבען דעריבער אָפּגעלייגט די סדר-פייערונג אויף 3 טעג שפּעטער, ווען זיי האָבען געוואוסט, אַז מען וועט זיי שוין דאַן צורוה לאָזען. אַזוי איז דער דאָזיגער „מנהג" געבליבען ביז היינטיגען טאָג.

אָבער אומגעוועהנליך שרעקליכער און גרעסער איז געווען דאָס צווייטע אומגליק, דער „עלילת-הדם", דער בלוט-בלבול, וואָס די שונאי-ישראל האָבען אויסגעקלערט אויף יודען אום פסח. טויזענטער יודישע שטעט זענען דורך דעם בלבול חרוב געוואָרען, מיליאָנען יודען זענען דאַדורך אומגעקומען. בסך-הכל מיט עטליכע הונדערט יאָהר צוריק פלעגט אין יעדען יודישען שטעטעל פסח-צייט הערשען די טיפסטע מורא און זאָרג, אַז דער פסח איז אַריבער און עס איז „גאָרנישט" געשעהן, איז געווען אַ שמחה וששון, אַ נס מן השמים".

אַרום דער „עלילת הדם" זענען ביי יודען ענטשטאַנען אָהן אַ שיעור לעגענדעס און מעשות מיט גאַנצע נסים ונפלאות, ווי אַזוי מען איז „ניצול" געוואָרען. איינע פון די דאָזיגע טרויעריגע און טיף-ריהרענדע ערצעהלונגען האָט טאַקע געשריבען היינריך היינע אין זיין „דער ראַבי פון באַכאַראַך". עס זענען ענטשטאַנען גאַנצע לעגענדעס וועגען פערשידענע גרויסע יודישע רבנים און גאונים, וואָס פלעגען ראַטעווען די יודען און זייערע קהלות אין אַזעלכע עת-צרות. אַזאַ רב איז, למשל, געווען דער בעריהמטער מהר"ל פון פּראָג. וועגען מהר"ל ווערט דערצעהלט, אַז שוין מיט זיין געבוירען ווערען האָט ער געראַטעוועט יודען פון עלילת הדם.

די מעשה איז געווען אַזוי:

פסח ביינאַכט ווען דעם מהר"לס פאָטער איז מיט זיין פאַמיליע געזעסען און אָפּגעריכט דעם סדר האָט די מוטער פון מהר"ל געשפּירט ווייען און גענומען געהן צום קינד. די שטוב-מענשען האָבען באַלד איבערגעריסען דאָס זאָגען די הגדה, און אַרויסגעלאָפען פון שטוב צו רופען אַנ'אַקושערקע. ווי זיי זענען אַרויסגעקומען אין דרויסען, האָבען זיי דערזעהן ווי צוויי גוים זענען געשטאַנען ביי דער טיר מיט עפּעס אַ פּעקעל אין דער האַנט. די גוים, דערזעהענדיג די שטוב-מענשען, האָבען זיך שטאַרק דערשראָקען און גענומען אַנטלויפען. דערווייל איז אַדורכגעגאַנגען אַ פּאָליציי-פּאַטרול, וועלכער האָט דערזעהן ווי מענשען אַנטלויפען מיט אַ זאַק אין דער האַנד, האָט ער זיי נאָכגעיאָגט און געכאַפּט. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דאָס האָבען די גוים געוואָלט אונטערוואַרפען אין מהר"לס פאָטערס שטוב אַ דערמאָרדעט קריסטליך קינד און אַרויסרופען אַ בלוט-בלבול. אין יענע נאַכט איז דער מהר"ל געבוירען געוואָרען, און די גרויסע רבנים האָבען דעמאָלסט באַלד געזאָגט, אַז דאָס קינד וועט ראַטעווען יודען פון עלילת דם.

אַ זעהר ריהרענדע לעגענדע וועגען עלילת דם האָב איך געהערט דערצעהלען אין א"י.

אין ירושלים אויף דעם הר-הזתים איז פאַרהאַן אַ קבר פון אַ פאַרצייטיגען קדוש „רבי קלונימוס בעל הנס".

פרומע יודען געהען צום דאָזיגען קבר מתפּלל זיין, אָבער די פרומע יודען האַלטען אויך פאַר אַ מצוה יעדעס מאָל צו וואַרפען אַ שטיין אויף דעם קבר. פאַרוואָס? וועגען דעם דערצעהלט מען אַזאַ מעשה:

איינמאָל אין די צייטען פון רבי קלונימוס, איז דער שמש פון דער שול „תלמוד תורה" געקומען פסח אין דער פריה אין שוהל. דאָ אָבער האָט ער געטראָפען אַ גאַנצע מחנה גריכישע גלחים און סתם אַ המון פון קריסטען. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז מען האָט „געפונען" אין שוהל אַ קריסטליך 13-יאָהריגע מיידעל דערמאָרדעט. דער שמש איז אַוועקגעלאָפען נאָך דעם רב רבי קלונימוס, וועלכער איז באַלד געקומען. זעהענדיג די געפאַהר, וואָס דראָהט די יודען אין ירושלים, האָט רבי קלונימוס דערקלערט דעם אויבער-גלח, אַז ער וועט באַלד בעווייזען, אַז יודען האָבען נישט ערמאָרדעט די יונגע קריסטין. רבי קלונימוס האָט זיך געהייסען ברענגען טינט און פעדער, האָט גענומען אַ שטיקעל פּאַפּיר און עפּעס אויפגעשריבען „שמות" און „השבעות", און אַרויפגעלייגט דאָס פּאַפּיר אויף דעם שטערן פון דער דערמאָרדעטער. באַלד האָט זיך דאָס דערמאָרדעטע מיידעל אויפגעהויבען און איז צוגעגאַנגען צו איינעם פון די אָנוועזענדע קריסטען און געזאָגט צו איהם: „דו האָסט מיך דערמאָרדעט און האָסט צוגענומען מיינע קליידער און צירונג וואָס דו האָסט בעהאַלטען ביי דיר אין קעלער". באַלד איז דאָס מיידעל צוריק אַנידערגעפאַלען טויט... מען האָט, פערשטעהט זיך, געשיקט מאַכען אַ רעוויזיע ביים אָנגעוויזענעם מערדער אין קעלער און דאָרט טאַקע אַלעס געפונען. די יודען זענען דעמאָלט ניצול געוואָרען פון אַ גרויס אומגליק. אָבער רבי קלונימוס האָט נעהאַלטען, אַז ער האָט געטון אַנ'עבירה דורך שרייבען אום יום-טוב, און ער האָט דעריבער איבערגעלאָזט אַ צוואָה, אַז יעדער יוד, וואָס וועט פערבייגעהן פאַר זיין קבר, זאָל וואַרפען אַ שטיין אויף דעם קבר, און אַזוי איז דער מנהג פערבליבען.

(פ—ן)

Dr. Z. Rakowski
ספּעצ. פאַר אוירען-, נאָז-, האַלז- און לונגען-קראַנקה.
קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 27-81.
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. עמט אויך אָן אין לעמשניצע, נאַרוטאַוויטש 17 פון 10—11 און פון 2—3.

Dr. med. M. GLAZER
ul. ZIELONA Nr. 6.
טעלעפאָן 45 49
הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען
נעמט אָן און 8—9.30 12—2 און 7—8 אָוונט.

Dr. med. St. Heinrich
POMORSKA 10, tel. 47-67.
ספּעציאַליסט פאַר קינדער- און אינערע קראַנקה.
בעהאַנדלונג מיט קינסטליכע בערגזון-בעשטראַהלונגען (קווארץ-לאַמפּען). נעהמט אָן פון 4—6 נאָכמיטאָג.

Dr. RÓŻANER
ספּעציאַליסט פאַר הויט-, ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע.
היילונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען און דיאַטערמיע
Dzielna 9 (Narutowicza), tel. 28-98.
נעמט-אָן פון 8—10 און 5—8, פרויען פון 3—4 וואַרטע-זאַל פאַר פרויען

Dr. med. J. MANDELBAUM
Zawadzka 16a, tel. 27-52
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע און נערווען-קראַנקהייטען.
נעהמט אָן טעגליך פון 5 ביז 7 אָוונט.

דער קונדס לכבוד פסח

הומאר — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

חול-המועד.

חול-המועד איז אין דרויסען,
ס'איז א יום-טוב אינדערוואכען.
אין די טעג עס גלייכען אויס זיך
אלע ביינדעלעך געבראכען...

ס'פאכען ווינטלעך לוסטיג, פריילעך
אין דעם פריהלינגדיגען דרויסען,
און זיי צערטלען די שפאצירערס,
און זיי קיצלען זיי און שטויסען.

חול-המועד'ניקעס לאכען,
מאכען שפאס, און שפרינגען פריילעך:
יעדער איז דאך נאך א „מלך",
אדער כאטש א שטיק „בן מלך"...

טענה'ן בחורים מיט מיידלעך,
און זיי טוען זיי דערקלערען,
אז די זון פון נייעם פריהלינג
קאן מיט „צלחה" נאר בעשערען...

— אמת, יום-טוב טאר מען גאר נישט,
אסור לעשות... אבער צינדער
מעג מען קושען זיך אהן אויפהער —
מ'איז דאך חול-המועד-קינדער...

אי ס'איז יום-טוב — יום-טוב, יודען!
אי ס'איז אויך אנ'אינדערוואכען;
אין די טעג עס גלייכען אויס זיך
אלע ביינדעלעך געבראכען.

אליבאבא.

———:o:———

אפשר וועט דער זכות פון זינגערן איהר בײשטעהן.

שדכן: איך זאג אייך, פאניע זעלמאן, דאס איז א מיידעל א גאלד!

חתן: — מנע!

שדכן: — זי שטאמט זאג איך אייך פון בעסטען יחוס!.. סאמע רבנים, דיינים, כלי קודש...

חתן: — מע ווייסט שוין!

שדכן: — זי האט פערשטייט איהר מיך, איהרע 1000 זלאט אין מזומן.

חתן: — שייבלער האט מעהר!

שדכן: — שא'ט! זינגער'ן קאנט איהר? דעם גרויסען זינגער פון אמעריקא?

חתן: — יא! יא!.. וואס איז?

שדכן: — איז אט זי נייט טאקי אויף זיינס א מאשין!

———

א פערקעהרטע וועלט.

— איך האב היינט געהערט א פיקאנטע געשיכטע, ווילסט עס הערען?

— יא, אבערווארט ביז די דאמען וועלען אריינקומען!

פון פסח'דיגען מארק.

מאקי נימים.

בעת יציאת מצרים איז טאקי געווען גרויסע נסים. דהיינו, די יודען זענען ארויס מיט אזא גרויסע עשירות, האבענדיג גאלד און זילבער, און די חמבער האבען זיי נישט געטריבען, תיכף נאך פסח, צו דינגען דאטשעס.

ל ײ ב.

פארוואס?

ב ר ו ך: פארוואס געפאלט עפיס אייביג פסח נאך פרשת שקלים?

ז ר ח: וויל אהן די שקלים וואלט קיין פסח נישט בעקאנט זיין.

א גוטער בעווייז.

חיים: — ווי איך זעה, איז די יודען נישט געווען אזוי שלעכט אין מצרים.

משה: — פון וואנען נעהמסטו דאס?

חיים: — גאר פשוט. ווען עס וואלט זיי געווען שלעכט וואלט זיי נישט בעדערפען אין וינען צו פרעגען פערלכע בארושע קשיות...

חעגען פסח.

בעריל: — איך געדענק ווי פסח איז געפאלען אין מיטען ווינטער.

שמעריל: — עס איז נישט אמת.

בעריל: — איך קען שווערען ווי פסח פרעגער איז געפאלען אמאל אין מיטען ווינטער...

———:o:———

מעז מאכט א שווייג.

עס בענוצט דאס אלטע ווערטעל
סיי דער יחיד, סיי דער כלל—
„שווייגען—גאלד און ריידען—זילבער",
גילט דאס ווערטעל איבעראל.

פון די גליקען און הבטחות
מאכט דער דעפוטאט א שווייג;
פרובען וועהלער איהם דערמאנען,
שטעלט ער אויס'עט ויי א פייג...

אינגם סים מען לאזט נישט ריידען,
פראטעסטירען מיט א ווארט;
אויב עס האט ווער פיינט צו שווייגען,
טראגט מען איהם ארויס פון דארט...

גיין צו זאמלען ביי דעם עושר
מעות-חיטים מען פערשפארט,
וויל עס נעהמט איהם אפ דער לשון
און ער ענטפערט נישט קיין ווארט...

מאהנען געלד ביי בעלי-חובות
דויפען אלע איצט ארום;
ווי מען פרובט זיי גאר דערמאנען,
ווערען זיי טויב און שטום...

צי א מיידעל וויל א חתן
זאלט איהר פרעגען אין דער שטיל,
אויב זי האלט פון פסוק שווייגען,
איז א סימן, אז זי וויל...

פישעלע.

א לאדזער שמועס.

צוויי לאדזער בעגעגענען זיך אין גאס:

— בערל: איך קען אייך פון ערגיץ?

— שמערל: איך האב אייך ערגיץ געזעהן?

— בערל: יא, איך האב דאך אייך געזעהן דעם 1-טען מאי אויף דער „6-טען שערפיען".

— שמערל: און איך האב אייך געזעהן דעם 6-טען שערפיען אויף דער „1-טער מאי".

———

נישט קוקען.

אייזיק האט מיטגענומען זיין יונגעלע אין טעאטער, געקויפט האט ער בלויז איין בילעט.

— וואו איז דער בילעט פאר'ן קינד? — האט איהם געפרעגט דער ביליטער.

— איי, איי! — האט אויסגערופען אייזיק — איך האב נאר פארגעסען! נור איך גיב אייך מיין ווארט אלס א יוד, אז ער וועט נישט קוקען!

———

א מאדערנער פערברעכער.

א בעשולדיגטער אין מארד (קומענדיג פון געריכט אין זיין צעל).

— הורא, חברים, איך בין משוגע!

איז דאך גוט!

דאמע: — וואס פאר א בילד איז דאס? איך זעה דאך אויס אויף איהר מיט זעקס יאהר עלטער!

פאטאגראפיסט: — איז דאך גוט. זעקס יאהר וועט איהר זיך נישט דארפען פאטאגראפירען...

———

איבערגעפארבט.

חיים:—איז דאס געווען א נייע „בעשערטע", מיט וועלכע איך האב דיר נעכטען געזעהן אין פארק?

יאסעל:—ניין, ס'איז געווען די אלטע, נאר איבערגעפארבט...

———

פראסט און פשוט.

טעאטער-דירעקטאר: — מיר מוזען מאכען יד שלאף-צימער-סצענע צוויי מאל אזוי גרויס-

פארפאסער: — דאס איז זעהר גרינג: שטעלט אריין א דאפעל-בעט.

———

ביים פריזירער.

— שערט מיך אפ מיט טרעפ.

— צו וואס דארפט איהר טרעפ?

— מיין ווייב קריכט מיר אויפ'ן קאפ, וויל איך, אז איהר זאל זיין גרינגער.

וואונדער, איבער וואונדער!

לעזט און שטוינט,

וואס מענשליכע גוטהארציגקייט קען אלץ אויפטון.

(בעריכטען פון אונזערע ספעציעלע אויסקוקערס)

אויך היי-יאהר האט די קהלה איינגעארדענט סדרים פאר יודישע זעלנער. היטענדיג די צניעות, האט די אגורה-מעהרהייט ארויסגעגעבען א פערארדנונג, ס'זאלען נישט זיצען קיין מלכים און מלכות צוזאמען און די זעלנער, נעביך, האבען זיך געמוזט אפרייסען פון זייערע מלכות אויף דער צייט פון סדר.

זענען די לאדזער מלכות געווען נישט צופרידען און זיי האבען אפגעגעבען א ביטע צום קריגס-מיניסטעריום, וועלכער האט טאקע דעם ערשטען טאג יום-טוב ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, אז מהיום והלאה זאל דער גארניזאן איבערגעטראגען ווערען קיין אלעקסאנדער. די אלעקסאנדערער מלכות האבען פאר גרויס פרייד, אוועקגעשיקט א דאנק-דעפעשע קיין ווארשא.

צו דער צווייטער סדר-נאכט האט דער ראבינאט בעשלאסען, דער זעלנערישער סדר זאל געענדערט ווערען אויף דעם אופן, אז שולחן-ערוך זאל קומען נאך נרצה, ווייל מען האט נאכ'ן עסען געעפענט די טיר צו שפוך-חמתך האבען זיך די זעלנער ארויסגערוקט פון זאל. סעקרעטאר נאדעל וועט דעם ענין צושטעלען צו בעטראכטען דעם קהלה-ראט, וועלכע וועט זיך צונויפקומען אין יאהר 1932.

ראטמאן יחיאל יצחק בערמאן

האט פערזארגט די ארעסטאנטען מיט א בעל-מעריב, בעל-שחרית, בעל-מוסף, א בעל-קורא, א שמש, מרור, חרוסת, הגדות, מחזורים, סידורים, טליתים, ארבע כנפות'ער, ספרי-תורות, קאפלען, כהנים צום דוכענען און ווי מ'שמועסט אויך מיט פסח'דיגען בארשט. די פראגע ווענען בארשט איז דערווייל נאך א קלאנג, וועלכער דארף נאך בעשטעטיגט ווערען.

ביי די יוד. סאציאליסטישע פארטייען

האט זיך אויפגעהויבען א געוואלדיגער שטורם צוליב דעם, וואס די קינדער-אינסטיטוציעס ווערען פערוואנדעלט אין מאנארכיסטישע ארגאניזאציעס. אזוי זענען אויף זגערזשער 40 פארגעקומען וואהלען פון א מלך, די חברה האבען אויסגעקליבען איינעם פון זייערע בירגער פאר א מלך, די קאראנאציע איז פארגעקומען פערגאנגענעם מיטוואך ביינאכט און איז געפייערט געווארען דורך א גרויסער מאהלצייט מיט וויין און מערני מלך, די פייערונג האט בייגעוואוינט א גרויסער עולם ספעציעל איינגעלאדענע, וועלכע האבען געקוקט אין האלז אריין די עסענדע מלך-וועהלער.

דער פעראיין

„תומכי אורחים"

היט שטארק אפ איהר סטאטוט. זיי האבען געזארגט, אז די עסערס זאלען זיך פיהלען ווי אורחים, דער פעראיין האט אויפ'ן הויף ווי ס'זענען פארגעקומען די סדרים איינגעארדענט א מקוה, ווייל די עסערס האבען נישט געהאט קיין צייט אוועקצוגעהען. זיי האבען זיך געמוזט, ערב יום-טוב, 6 אינדערפריה שטעלען אין דער רייה, כדי זיי זאלען זיך קענען 12 ביינאכט אוועקזעצען צום סדר. פאר דעם איז דער סדר געווען א כשר'ער, ס'איז אלץ געווען בחפזון, מ'האט געגעסען אויף איין פוס, ווייל ס'איז נישט געווען קיין ארט ווי צו זיצען.

„בית-לחם"

האט געמאכט א שרעקליכע נבלה,—קיין איין שטיקעל ברויט איז אויף פסח נישט פערטיילט געווארען, הגם ס'האבען זיך דארט געשטופט און געשטויסען הונדערטער ארימעלייט. די ארימעלייט האבען דעם ערשטען טאג חול-המועד, נעזאמעלט הונדערטער אונטערשריפטען געגען דער פערוואלטונג פון „בית-לחם". איינם פראטעסט ווערט געזאגט, אז זיי האבען זיך אלע פערדארבען די מאגענס, ווייל אנשטאט ברויט מיט קדחת, וואס זיי עסען א גאנץ יאהר, האט מען זיי נאר געגעבען וויין, קאקאס-פוטער, צוקער מיט אייער. א גליק איז געווען וואס מ'האט נאך צוגעגעבען א היבשע פארציע מרור איז די פערדארבונג נישט געווען אזוי געפעהרליכע.

לעזונג פון דער הומאריסטישער אויפגאבע

אין „קונדס" פון פארלעצטען פרייטאג-נומער.

דער פאסטער ניט זיך אנ'עצה אויף אזא אופן: ער שטעלט ארויף אלע 4 קינדער מיטאמאל אויף דער וואג, און זעהט, וויפיל אלע צוזאמען וועגען. לאמיר אננעהמען, אז זיי וועגען 120 קילא. דאן הייסט ער איינעם אראנטערגעהן. די וואג, לאמיר זאגען, ווייזט דאן 90 קילא, הייסט עס, אז דער זוהן, וואס איז אראפ, וועגט 30 קילא. ער הייסט דאן אראפגעהן דעם צווייטען. די וואג ווייזט, לאמיר זאגען, 65 קילא, דאס בעווייזט, אז דער צווייטער זוהן וועגט 25 קילא א. אז. וו.

2 בילעטען אין „אררט" האט געוואונען עפשי גורל פרל. צילא זיון, וואולטשאנסקא 61. די בילעטען זענען אפצונעהמען אין רעדאקציע, היינט, צווישען 12 — 2 בייטאג.

צוליב א טעכנישען פערזעהן איז די לעזונג פון דער אויפגאבע נישט אריין אין ערב-יום-טוב נומער פון דער צייטונג.

———:o:———

וואס הייסט א קלוגער מאן,

זוהן:—טאטע איך וויל חתונה האבען!

פאטער:—ניין, מיין זוהן, דו האסט נאך נישט גענוג שכל.

זוהן: ווען וועל איך האבען גענוג שכל?

פאטער: ווען דו וועסט ארויסווארפען פון קאפ דעם געדאנק, אז דו ווילסט חתונה האבען.

———

איהר שולד!

פרוי:—איך וויל נישט, אז דו זאלסט קומען א היים אזוי שפעט אין דער נאכט.

מאן:—עס איז דיין שולד, מיין טייערע, דו האסט מיר איינגעוואוינט צו קומען שפעט אהיים, ווען איך בין געווען דיין חתן...

פראטעסט.

מיר פראטעסטירען געגען דער כשרות-קאמיסיע ביים ראבינאט, פארוואס מען האט גע'אסר'ט מילך און יא גע'כשרט וויין. מיר שטעלען פעסט, אז די כל ערליי ווייגען שטאמען פון די זעלבע וואדאטשאנגען וואס אונזער מילך.

מילך-הענדלער-פעראיין.

———

מעלדונג.

מיר זענען מכריז ומודיע, אז אלע יודישע פאבריקאנטען, סוחרים און האנדווערקער, זענען אונבעדינגט מחויב געווען צו פערקויפען אין חמץ אריין זייער שטובען-מעבעל און געשעפטס-איינריכטונגען, ווייל דאס אלץ איז בעקלעבט מיט „זאיענטשע"-בלעטלעך און דאס קלעבעכטס שטעהט אונטערן חשש חמץ.

כשרות-קאמיסיע.

שפאס פון פאמיליען-סדר

גערעכט.

— העי, דו, נעמיינער יונג, דו האסט דאך עפיס חתונה-געהאט, מא ווא האסטו דיין קידושין-רינג?!

— וואס'אי, אזוי זעהט מען עס דען נישט אן אויף מיין פנים?!

דאס צווייטע מאל.

מוטער: — עס איז נישט שעהן, טאכטער, אז דריי חדשים נאך דיין מאנ'ס טויט זאלסטו ווידער הייראטען. דו האסט בעשטענט ווארטען כאטש א יאהר.

טאכטער: — דאס צווייטע מאל וועל איך ווארטען לענגער...

וואס איז א שונא?

— וואס איז אזו'נס א שונא?

— א שונא איז א מענש, וואס וויל אנטלויפען מיט יענעמס ווייב און אין דער לעצטער מינוט — פוצט ער דאס נישט...

א גוטער מאן.

לאה: — מיין מאן איז זעהר א גוטער.

רחל: — מיט וואס שוינט?

לאה: — דערפאר, וואס ר'האט מיט מיר חתונה געהאט.

א בעווייז.

— וואס ביסטו עפעס אזוי צודרעהט?

— מיין ווייב פערראט מיך.

— ווי אזוי ווייסטו?

— כ'האב געפונען א לאנגע האר אויף איהר קלייד.

———:o:———

אין די ציין פון טיגער

סענסאַציאָנעלער ראָמאַן

פון מאָריס לעבלאַן

111

פון דער מינוט אָן, ווען עס איז איהם בעוואוסט געוואָרען, וואו דער באַנדיט בעהאַלט זיך, זענען פאַר איהם אויך קלאָר געוואָרען זיינע כוונות, אַ פערפאָלגטער, פערלוירענער, אַ פערהאַסטער דורך פלאָרענציע, וועלכער האָט ענדליך פערשטאַנען און דערקענט מיט וועמען זי האָט צו טוען, וואָס פאַרא פלענער האָבען נאָך געקענט אויפשטעהען אין קאָפּ פון דעם אויפוואורף, ווי דער פלאַן פון נאָך איין מאָרד?

שנעלער, האָט געשריגען דאָן לואי, שנעלער. ווייל עס וועט זיין צו שפּעט!

פלאָרענציע ערמאָרדערט! אפשר וועט ער דאָך קומען צו דער צייט... מען דאַרף דאָך אַ ביסעל צייט, כדי צו ערמאָרדען!.. פאַרן מאָרד מוזען נאָך זיין: נעבעט, דראָהונגען, אַ גאַנצע רייה מאָראַלישע קוואַלען...

און טאָמער פערשפּעטיגט ער? איז פלאָרענציע פערלוירען... זי וועט פאַלען פון דער האַנד פון דעם באַנדיט וואָס איז אין איהר פערליבט... ווייל דער באַנדיט איז פערליבט אין איהר, דאָן לואי האָט אינסטינקטיוו אַרויסגעפיהלט די שרעקליכע ליבע, וועלכע וואָלט זיך געקענט פערענדיגען נאָר מיט קוואַלען און מיט בלוט...

די ערד איז געלאָפען אונטער זיי, די שטעט און הייזער האָבען זיך גערוקט, ווי די שאָטענס...

ענדליך זענען זיי אָנגעקומען אין אַלענקאָן.

עס איז געוועזען אַרום צוויי אַ זייגער, ווען זיי זענען אויסגעשטיגען אויף אַ לאָנקע צווישען שטאָט און פאַרמיני. דאָן לואי האָט זיך אָנגעפרעגט און דערוואוסט, אַז עטליכע אויטאָס זענען אין דעם טאָג אַ דורכגעפאָהרען אין דער ריכטונג און צווישען זיי אויך אַ קאַרעטע, וועלכע עס האָט געפיהרט עפּעס אַ הער און וועלכער האָט פערקערעוועט אין אַ זייטיגען וועג.

דער זייטיגער וועג האָט געפיהרט צו אַ וועלדעל אונטערן אַלטען שלאָס אין דעם פריהערדיגען גוט פון ה' לאַנזשערנאַ.

דאָן לואי האָט זיך געזעגענט מיט'ן פליהער און איז געבליבען אַליין.

דער לעצטער צוזאַמענשטויס האָט זיך געקענט יעדער רגע אָהויבען.

געהענדיג נאָך די שפּורען, וועלכע די רעדער פון דער קאַרעטע האָבען געלאָזט אין זאַמד, האָט ער מיט פערוואונדערונג בעמערקט, אַז דער וועג פיהרט נישט אין דער „סטאָדאָלע פון די געהאָנגענע", וועלכע ער האָט בעזוכט מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק. ווען דאָן לואי איז איבערגעקומען דאָס וועלדעל איז ער געבליבען שטעהן פאַר אַ גרויסען טויער מיט אייזען געקאָוועט.

איך מוז באַלד אַריבער אויף יענער זייט, עס איז נישטאָ קיין מינוט צו פערלירען.

די אויפגאַבע איז נישט געווען קיין לייכטע, ווייל די מויער איז געווען זעהר אַ הויכע. צום גליק האָבען וואו נישט וואו געפעהלט ציגעל דאָן לואי האָט דאָס אויסגענוצט און איז געשיקט אַרויפגעקלעטערט, העלפענדיג זיך מיט די הענט און פיס, אויף דער מויער. אויף דער צווייטער זייט האָט ער אויך בעמערקט די שפּורען פון די רעדער, וועלכע האָבען געפיהרט אין דער לינקער איהם נישט בעקאַנטער זייט. דער טייל פּאַרק איז געווען בעדעקט מיט פערשידענע בערגלעך און חורבות פון עפּעס געבייידעס, וועלכע זענען געווען בעדעקט מיט געדיכטען ווילדען מאָך.

און כאָטש דער גאַנצער פּאַרק האָט אויסגעזעהן ווילד, פערלאָזען, האָט דער טייל אויסגעזעהן נאָך ווילדער און געווען אינגאַנצען פערוואַקסען מיט פערשידענע ווילדע גרעזער.

פלוצים אין אַ זייט האָט דאָן לואי בעמערקט אַן אויטאָ, וועלכען מען האָט דאָרט אַוועקגעשטעלט, אָדער אפשר ספּעציעל דאָרט בעהאַלטען אין דעם טיפען גראָז. דאָס טירעל איז געווען אָפען, עס איז געווען צו זעהן די אונאָרדנונג, וואָס האָט געהערשט אינווייניג אין דעם אויטאָ. דאָס טעפּיכעל האָט אַרויסגעהאָנגען איבער די טרעפּלעך פון דעם אויטאָ, איין שויב אויסגעהאַקט, די קישעלעך איבערגעדרעהט, דאָס אַלץ האָט אויסגעזעהן, ווי עס וואָלט אינווייניג פאָרגעקומען אַ האַרטנעקיגער געראַנגעל צווישען דעם פערברעכער און זיין קרבן. דער פערברעכער האָט וואַהרשיינליך געבונדען פלאָרענציען מיט שטריק און ווען מען איז געקומען אויפ'ן אָרט און ער האָט זי געוואָלט אַרויסטראָגען, האָט זי זיך, זעהט אויס, געטשעפּעט אין די אַרומיגע געגענשטאַנדען.

דאָן לואי האָט באַלד געקענט פעסטשטעלען, צו זיינע השערות זענען ריכטיג. ער איז געגאַנגען מיט דעם שמאָלען וועגעלע, וועלכעס איז געווען פערוואַקסען מיט גראָז און האָט בעמערקט, אַז דאָס גראָז איז געווען אין דער גאַנצער לענג צוגעדריקט.

— נידערטרעכטיגער! — האָט אַ טראַכט געגעבען דאָן לואי — ער האָט זי געשלעפּט איבער דער ערד!

און געהענדיג נאָכ'ן אינסטינקט וואָלט ער זיך באַלד געוואָרפען צו הילף פלאָרענציען. ער האָט אָבער באַלד דערפילט, אַז ער דאַרף דאָס נישט טון. ביי אַ מינדעסטען נישט ריכטיגען שריט האָט ער געקענט דערשרעקען דעם טיגער, וועלכער וואָלט זיין קרבן באַלד דערשטיקט, כדי אויסצומיידען אַזאַ אומגליק, האָט דאָן לואי געמוזט האַנדלען זעהר פאָרזיכטיג און אין אָנפאַלען אויף דעם שונא פלוצים און אונגערוואַרט. ער האָט זיך בעהערשט און איז געגאַנגען פּאַמעלעך און לאַנגזאַם פאָרויס...

דער וועג איז געגאַנגען צווישען צוויי זייטען אויסגעשיטע שטיינער און רואינירטע פערבויאונגען, צווישען די חורבות זענען געשטאַנען גרופּענווייז בוימער, די ערד איז געווען בעוואַקסען מיט גראָז. עס זענען זעהט אויס, געווען די חורבות פון דעם שלאָס, נאָך וועמען די גאַנצע געגענד האָט בעקומען איהר נאָמען, און אין די חורבות האָט דער באַנדיט געהאַט זיין בעהעלטעניש.

פלוצים האָט דאָן לואי בעמערקט עפּעס אַ בלישטשענדיגע זאַך אויף דער ערד. עס איז געווען אַ קליין פינגערל, אַ זעהר בעשיידענס, אַ קליין רייפעלע מיט צוויי שטיינדלעך-פערעלעך, ער האָט דאָס פינגערל דערקענט: נישט איינמאָל האָט ער עס געזעהן אויף פלאָרענציעס פינגער, אָבער וואָס עס האָט בעזונדערס אָבגעשטעלט זיין אויפמערקזאַמקייט איז דאָס, וואָס אַרום דעם פינגערל איז געווען אַרומגעוויקעלט אַ גרעזעלע, דריי-מאָל אַרומגעוויקעלט אַרום דעם פינגערל...

— אַן'אויסגעשפּראָכענער צייכען — האָט געזאָגט צו זיך פערענאַ.

— וואַהרשיינליך האָט זיך דאָ דער פערברעכער פערהאַלטען, כדי זיך אָפּצורוהען און פלאָרענציע, כאָטש אַ געבונדענע, האָט געהאַט פריי די פינגער, און זי האָט דאָ געלאָזט אַ סימן פון זיך.

עס זעהט אַלזאָ אויס, אַז זי האָט נישט פערלוירען די האָפנונג און האָט געוואָרט מען זאָל זי קומען ראַטעווען. דאָן לואי האָט וועגען דעם געטראַכט און איז געווען גערירט, דאָס האָט זי געוויס איהם ערוואַרט, געהאָפט, אַז ער וועט קומען צו הילף.

(פאָרטזעצונג קומט).

מעבעל — קויפט נישט קיין — מעבעל

מעבעל

בעפאָר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין

44 מעבעל-געשעפט 44
גדאַנסקאַ (דלוגאַ)
טעלעפאָן 62-56

CH. ŁAZNIK

מעבעל

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת?
פאַרוואָס לויפט יעדער אין ביוראָ פּעטריקאָווער 17?
ואמרת אליו, זאָלסטו איהם זאָגען
— אַז אין דעם ביוראָ —

17 פּעטריקאָווער 17

דורכגאַנג זאַכאַדניאַ 52, יואָו ס'ווערט ערלעדיגט און געוויסענהאַפט געשריבען לויט'ן אוסטאַוו אַלערליי ביטעס קלאַוזולעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, אַפּעלאַציעס ציווילע און קאַרנע אָפּאָזיציעס, אַדוואָלאַניעס, רעקורסען וועגען דירה אין אוזשאָנדראַזיעמטשי, וועגען פּעסער אין קאָמיסאַריאַט-רזשאָנדו און אַלע פּאָליציי-בעצירקען, אַקטען אינטערציזיעס, אַקטען דאַראַוויזנעס, קאַרנע ספּראַוועס, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען. ספּעציאַליסט פון שותפות-אַקטען.
מיט אַכטונג י. מאַנעלאַ, רעכט-קאָנסולענט.

אַ בשורה טובה פאַר לאָדז!
פאַר 2.50 זל.
עלעקטריש בעלייכטונג אין שטוב

יעדער איינציגער קאָן בעקומען עלעקטריש בעלייכטונג אין שטוב פאַר 2.50 אַ וואָך פאַר יעדען פ. ווי אויך איבעראַרבייטען אַלטע אַנלאַגעס אויף נייע, פון ליטשניק אויף אָגראַניטשניק, פּראַטאָקאָלען פון עלעקטראָווניע. אַלעס ערלעדיגט די קאָנצעסיאָנירטע פירמע

ח. סאָלניק, לאָדז צעגיעלניאַנאַ 63

פּראַנט-געוועלב אין הויז פון פּוילישען טעאַטער. בעמזשאַרובקעס „Philips" און „Osram" שטענדיג אויף לאַגער מיט 25% ביליגער. קומט און איבערצייגט אייך.

סקלאַד פון קופּער-בלעך און פערשידענע מעטאַלען

WŁADYSŁAW RATNER

Łódź, ul, Sienkiewicza № 29, tel, 64-54 i 5-66

עמפּפעהלט די געעהרטע קונדשאַפט:

קופּערנע, מעשענע, נייזילבערנע (אַלפּאַקאַ) און בליי-בלעכען נאָרמאַלע גרעסען אין אַלע שטערקען.
קופּערנע בלעכען אין ספּעציעלע מאָסען אויף באַד-אייווען, אויף דאַכזובקעס און אויף באַלאַנען צו וואַדע-וואַסער אין בעזונדער ספּעציעלע באָדען.
קופּערנע און מעשענע פּרענטעס יעדע שטערקע, ווי אויך קופּערנע קאַלבעס.
קופּערנע און מעשענע געצויגענע רוירען פון פערשידענע מאָסען.
ענגליש צין „BANKA" אין בלאָקען און שטאַנגען, לייט-צין, ווייס-מעטאַל, אַלומיניום, צינק-פּליטען, הוטען-בליי, אַנטעמאָן ווי אויך אַנדערע מעטאַלען.

קופּערנע בלעכען אין מאָסען און פּאַסאָנען לויט בעשטעלונג ליפער איך דירעקט פון קאָניעצפּאָלער וואַלצאַווניע אין פעדלויף פון אַ פּאָר טעג

אכטונג: כ'קויף פאַר מזומן יעדען קוואַנטום קופּער-שמעלץ, ראָט-גוס און מעש, ווי אויך אַלטע צינק-בלעך, בליי און אויך מעטאַל-אַשען.

אַלע האַנדווערקער און קליין-אינדוסטריעלער

קאָנען בעקומען מאַשינען און מכשירים אויף גינסטיגע בעדינגונגען — אַלערליי ביי דער געזעלשאַפט —

„האַנדווערקער-טעכניק"

וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען לויט דער איניציאַטיוו פון דער „אָרט"-צענטראַלע אַלע אינפאָרמאַציעס קען מען בעקומען ביי ד"ר ש. אייגער, וואָלטשאַנסקאַ 27, טעגליך פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג.
468

רויטלינגער שטריקמאַשינען-פאַבריק

H. Stoll & Co.

Reutlingen, Wurttbg.

נייהייט! אכטשלאָס- זשאַקאַרדבונטמוסטער שטריקמאַשינען פאַר 2, 4,3 און 6-פאַרביגע וואַרע

אונערייכט הינזיכטליכע פּראָדוקציע ביי אַ מינימום פון זשאַקאַרד-קאַרטען. אָריגינאַל לינקס-לינקס מאַשינען ווי אויך געוועהנליכע פלאַך-שטריקמאַשינען מיט נייעסטע אויסבעסערונגען פאַר האַנד און מאָטאָר בעטריב. אַלע טיילונגען גלייך צו בעקומען, לייכטע בעדינגונגען. פערטרעטער פאַר פּוילען:

LEON FRIEDMANN i S-ka Łódź, 6-go Sierpnia 3 Tel. 6-09.

Dr. med.
E-Szereszewska

Cegielniana 66, tel. 65-45
קינדער-קראַנקהייטען.
נעמט אָן פון 8–9 פריה און פון 3–4 נאָכמ. 469

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
בזשעזשינער 11, טעל. 37-63
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָוונט.

ד"ר וואָלינסקי	נאָז, האַלז, אויערן קר.	3—4
ד"ר קערשנער	קינדער קראַנקהייטען	9½-12 4-5
ד"ר שיפּמאַן	אינערליכע קראַנקה.	11—1
ד"ר לוביטש	הויט-און געשלעכט-קר.	12—1
ד"ר שמירגעלד	נערווען און גמיטהיגע קר.	12½—2
ד"ר גאָלדבלאַט	אויגען-קראַנקהייטען	12—1
ד"ר עליאַסבערג	כירורגישע-קראַנקה.	1—3
ד"ר בערנסאָן	פרויען און געבורט-הילף	3—4

פּסיכאָ-טעראַפּיע, שפּראַך-שטערונגען ווי שטאַמלען א. א. ווי פּאָקען-שטעלען, קינסטליכע בערג-זון-בעשטראַהלונג איינשפּריצונגען, מאַסאַזשען, עלעקטריזאַציע, אָפּעראַציעס. אויף פערלאַנג — וויזיטען אין שטוב. — אין לאַבאָראַטאָריום ווערען אָנגענומען אַלע אַרט אַנאַליזען, ווי אויך פלעגמאַ און בלוט.

אימפּונגען געגען שקאַרלאַטין.
ווי אויך אַ דענטיסטישער קאַבינעט.

ד"ר זילבערשטיין	צאָהן-אַרצט	10—2 נמ.
ד"ר לאָזשינסקי סטאַראָפּאָלסקאַ	צאָהן-אַרצט	3—7

קינסטליכע ציינער, קראָנען, פּלאָמבען א. א. וו.
די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאָג.

לאדז · 10 אפריל 1928

דאס לאדזער לעבען

לאדז · 10 אפריל 1928

10 דינסטאג	אפריל
כ	זון-אויפגאנג 5 8
ניסן תרפ"ח	זון-אונטערגאנג 5.45
	לענג פון טאג 11.57

פאלשע 500 זלאטי-באנקנאטען.

„באנק פאלסקי" מעלדעט, אז אין קאטאוויץ און פויזען האבען זיך בעוויזען פאלשע 500 זלאטי-באנקנאטען. די פאלסיפיקאטען זענען אויסגעפערטיגט אויף געוועהנליך פאפיר און מ'קען זיי לייכט דערקענען.

וועגען ענטשעדיגונג פאר די דייטשע רעקוויזיציעס אין לאדז.

(—) דעם 27 מערץ איז אין פאריז אונטער'ן פארזיץ פונ'ם שווייצער פראפעסאר לאשאנאל געעפענט געווארען די סעסיע פונ'ם געמישטען פויליש-דייטשען טריבונאל, פוילען איז רעפרעזענטירט געווען דורך ריכטער נאמיעטקעוויטש און פערטרעטער פון דער רעגירונג סאראצקי, סאבאלעווסקי און גארנעווסקי א ספעציעלע פעראינטערעסירונג רופט ארויס די פראגע וועגען ענטשעדיגונג פאר די סחורות, וואס זענען רעקוויזירט געווארען דורך די דייטשע אקופאנטען ביי דער פירמע י.-ק. פאזנאנסקי. מצד דער פירמע טרעטען ארויס די אדוואקאטען וויטענבערג פון ווארשא און דע מאנזי (א ברודער פון מיניסטער).

דאנערשטאג
פרץ'אקאדעמיע.

דאנערשטאג, דעם לעצטען טאג פסח, 10 א זייגער אינדערפריה קומט פאר אין פילהארמאניע אנ'אקאדעמיע צום 13-טען יאהרצייט פון י. ל. פרץ. מיט רעפעראטען וועלען ארויסטרעטען די ה"ה י. ליכטענשטיין און ש. מענדעלסאן; ארטיסט חייסליץ וועט רעציטירען פון פרץ'עס ווערק און ארטיסט זיידערמאן וועט אויספיהרען אייניגע געזאנג-נומערען.

ווער ווייסט, וואו די פרוי געפינט זיך?

זונטאג דעם 11 מערץ איז ארויסגעגאנגען א קראנקע פרוי; לויט די ידיעות זאל זי זיך געפינען אין לאדז. די פרוי איז אלט 25 יאהר, א טונקעלע שאטינקע, האט געטראגען א פאקענעם פאלטען און ברוינע באטען, אין א העל ברוין קלייד אהן א קאפעליוש.

פון דאמאלט אהן איז מען נאר געוואויר געווארען, אז די פרוי האט געפרובט אין לאדז פערקויפען איהר פאקענעם מאנטעל. ווייטער זענען אלע שפורען וועגען איהר פערפאלען. „די פרוי איז געווען שטיל, מעלאנכאליש, עס איז נישט געווען צו מערקען, אז זי איז קראנק.

ווער עס ווייסט עפעס וועגען איהר, ווייסט וואו זי געפינט זיך, ווערט געבעטען, געגען גוטע בעלוינונג, מיטצוטיילען אין פרויען-שוץ-פעראיין (שעלאנגע 11 טעלעפאן 43-74).

די זייפענפאבריק י. לוקאשיק אין טארנאווסקיע גורי, וועלכע איז געגרינדעט געווארען אין יאהר 1845, פערנעהמט דעם ערשטען פלאץ אין דער זייפען-אינדוסטריע פון אויבערשלעזיען. דער רעזולטאט פון דער אונטערנעהמונג צוצושטעלען קוואליטעטיוו די בעסטע סחורות צו קאנקורענצלאזע פרייזען, האט געבראכט צום אויפשוואונג פון דער פירמע.

די אונטערנעהמונג דיספאנירט מיט די בעסטע פאכלייט, ווערט גוט געפיהרט און בעטרייבט א ראציאנעלע פאליטיק, וואס באזירט אויף פעסטע פאכטענישע פרינציפען. ביים אויסבויען און איינריכטען די פאבריק זענען אויסגענוצט געווארען אלע דערגרייכונגען פון דער וויסענשאפט און טעכניק. דער דאזיגער אומשטאנד ווי אויך די שטענדיגע וויסענשאפטליכע קאנטראל, די פראקטיק פון פאסט הונדערט יאהר שטעלען די אונטערנעהמונג אין דער לאגע ערשטקלאסיגע סחורה אויסצופערטיגען.

די פירמע י. לוקאשיק אין טארנאווסקיע גורי גאראנטירט נעבען דער ספעציאל-מארקע „שלענגעל און אייזען" ריינע הויזליכע זייף און נאנגפארע אפשניטען, ווי אויך פערשידענע זייף-פולווער, בעזונדערס צייכענט זיך אויס די מארקע „פאלאניא".

דער לעצטער אויפטו פון דער פירמע איז די פרעכטיגע טואלעט-זייף וואס ווערט אזוי שטארק געלויבט דורכ'ן פובליקום.

ווי מיר דערוויסען זיך האט די זייפען-פאבריק, לוקאשיק איבערגעגעבען איהר פערטרעטונג אויף לאדז וואיעוואדשאפט דער פירמע ארנאלד קארפ און אינזשעניר קושינסקי, לאדז פעטריקאוער 121.

ערשטע אויטא-קארעטע פון דער נאכט-פאגאטאוויע ביי „לינת הצדק"
נעכטיגע פייערונג.

נעכטען פארמיטאג איז אויפ'ן פלאץ פון די פייערלעשער פארגעקומען א גראנדיעזע פייערונג פון בריינגען אין בעוועגונג די ערשטע אויטא-קארעטע פון דער נאכט-פאגאטאוויע ביי „לינת-הצדק".

די סימפאטיע פון דער לאדזער בעפעלקערונג פאר דער דאזיגער נויטיגער און וויכטיגער אינסטיטוציע, האט זיך ארויסגעוויזען בעת דער נעכטיגער פייערונג, פיל טויזענדער מענשען זענען געקומען אזוי ארום אויסדריקען זייער דאנק דער פערוואלטונג פון „לינת-הצדק" פאר דעם גרויסען אויפטו פון פערשנעלערען די ערצטליכע הילף, וואס די נאכט-פאגאטאוויע ברענגט פאר אלע, וואס ברויכען זי.

אויפ'ן גרויסען פלאץ, וועלכער איז געווען איבערגעפולט מיט מענשען, איז געשטאנען דער נייער פרעכטיגער אויטא, וואס איז איינגעקויפט געווארען דורך „לינת-הצדק".

ס'זענען אנוועזענד געווען רעלעגאציעס פון דער יודישער קהלה (פרעזעס מינצבערג און נאטמאן) פון פערשידענע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, פון דער פראווינץ. ס'זענען אויך אנגעקומען בעגריסונגען פון א גאנצע רייה שטעט.

די פייערונג עפענט מיט א רעדע דער פרעזעס פון „לינת-הצדק" לאחניק יאעל, דאן האבען גערעדט: ד"ר סארנע, הרב סעגאל און פארשטעהער פון פערשידענע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס. דער עולם האט פרייוויליג מנדב געווען פערשידענע סומען לטובת דער אינסטיטוציע און מען האט זיך געווינשען, אז מ'זאל די אויטא-קארעטע וואס ווייניגער ברויכען.

—:0:—

פערזאמלונג פון ספארט-פעריין „שטערן".

(—) די טעג איז פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דעם יודישער ארבייטער-ספארט-פעראיין „שטערן". ס'איז אפגעגעבען געווארען א בעריכט, אז דער פעראיין געהער צו דער אלגעמיינער לאנדעס-פערבאנד פון די ארבייטער-ספארט-פעראיינען, דער פעראיין ענטוויקעלט זיך זעהר גוט און האט שוין פאלגענדע סעקציעס: גימנאסטישע, פוסבאל, לייכט-אטלעטיק, פינג-פאנג און פערשידענע ספארט-שפילען.

אין דער נייער פערוואלטונג זענען געוועהלט געווארען: ד"ר גוטמאן, י. ראזענבערג, בראונער, ליטוואק, בערלינסקי, בלומשטיין, גראסבערג, פאגעל און ווייל. קאנדידאטען: וויינבלום און עדעליסט. רעווידיר-קאמיסיע: ד"ר שיפמאן, אינזש. זילבערבאגען און טאבאקסבלאט.

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען.

מ. עפשטיין (פיעטרקאווער 225), ע. בארטאשעווסקי (פיעטרקאווער 95), נ. ראזענבלום (ציגעלגאס 12), גארפיין (ווסכאדניא 54), קאפראווסקי נאוואמיעיסקא 15).

די עלטסטע וויין-האנדלונג אין לאדז.

די אין לאדז פון לאנג בעוואוסטע וויין-האנדלונג, וואס איז מיט 63 יאהר צוריק געגרינדעט געווארען דורכ'ן פאפולערען בירגער ר' עזרא שיקער ז"ל, האט אויף דעם-יאהריגען פסח-סעזאן בעצויגען פון די וויטסטע מקומות די בעסטע כשר'ע וויינען, קאניאקען, ליקערען ווי אויך שפירט.

די פירמע ע. שיקער האט, איבערינענס זייט לאנגע יאהרען זיך אומעטום קונה-שם געווען מיט איהרע פיינסטע געטראנקען און האט זיך פערדינט דעם צוטרוי פון דעם ברייטען יודישען עולם.

צו דער יודישער עפענטליכקייט אין לאדז

האבענדיג אין מיין בעזיץ א בריף פון א לאדזער מו"צ א מיטגליד פון היגען ראבינאט זיעגען א זעהר וויכטיגען כשרות ענין אין אונזער שטאט און נאכדעם ווי איך האב איהם שוין צושיקט צום ראבינאט, ועד-הכשרות און אנגעזעהענסטע יודישע פערזענליכקייטען אין אונזער שטאט, און דער ענין שלאפט ווייטער — געפין איך פאר מיין הייליגסטען חוב דעם דאזיגען בריף צו פערעפענטליכען און, זאל דאס יודישע לאדז צוזאמען מיט'ן ראבינאט און ועד-הכשרות איינמאל פאר אלע מאל א סוף מאכען צום דאזיגען אונערהערטען טרפה-סקאנדאל, וואס איז ווי דער חשוב'ער מו"צ שרייבט — ממש הימעל-שרייענד.

„עס וואוינט אין דער שטיל אונזער הארץ — שרייבט ער — אויף די פילע מכשולים, וואס קומען פאר אין אונזער גרויסער שטאט אין מאכלות-אסורות, איסורי נבלה וטרפה און איסור חלב, דורכדעם, וואס עס האבען זיך געמעהרט אין אונזער שטאט א סך יאטקעס, וואס פערקויפען אין איין געוועלב טרפה מיט כשר'ע פלייש צוזאמען...

פאר עטליכע יאהרען האט זיך אזוי געפיהרט בלויז אין דער נישט-יודישער געגענד, וואו עס איז פארהאן א קליינער פראצענט יודען, און ביסלעכווייז האבען זיך אזעלכע געמישטע יאטקעס נעפענט ביז מעהר ווי 200 — עס איז דאך בעוואוסט, אז פיל פון די היינטיגע קצבים זענען ריקים ופוחזים, און די אונזיגע זאך, וואס האלט זיי אין מורא, דאס נאר, וואס עס קען קומען א משגיח אדער מו"צ קאנטראלירען צי עס איז פאראן דער סטעמפעל „כשר" אויף דער זייט פלייש, דאנגענען אבער, אז דער קצב האט אויך טרפה-פלייש אין זיין יאטקע צום פערקויפען, האט ער שוין דאן נישט וואס מורא צו האבען, ער קען דאן גאנץ רוהיג טון, וואס איהם גליסט זיך, און טאמער טרעפט ביי איהם דער ראבינאט - קאנטראלער פלייש אהן אזא חותם, ענטפערט דאן דער קצב אז די זייט פלייש איז אויף טרפה."

„די קצבים פון די געמישטע יאטקעס קויפען אויסער דעם פלייש פון די ווינקעל-שחיטות, וואס עס ווערט געשאכטען דורך נישט קיין שוחטים, אונטערן אויסרייד, אז זיי פערקויפען דאס פאר טרפה, דאס זעלבע פערקויפען זיי אויך חלב אנשטאט כשר'ע פעץ."

„עס טרעפט חיפיל מאל, אז זיי פערקויפען יודען טרפה-פלייש אנשטאט כשר'ע פערענטפערענדיג זיך, אז ווייל דער קונה איז צוגעגאנגען צום טרפה-קלאץ האבען זיי געדעכענט, אז ער וויל טרפות; עס טרעפט אויך, אז ווען דער קונה רעדט פויליש זאגט שוין דער קצב, אז ער האט איהם אנגענומען פאר א נישט-יוד, אזעלכע פאקטען געהערען צו די טאג-טעגליכע ערשיינונגען."

„עס זענען אויך פארהאן פיל יודען פון די פרייע עלעמענטען, וועלכע וואלטען עפענטליך נישט קויפען קיין טרפות, — אז ס'איז אבער דא ביי א יודישען קצב טרפה מיט כשר'ע צוזאמען, איז שוין אראפ די בושה, דען מעהר ווי דער קצב וועט דאך נישט וויסען, און ער איז דאך שליסליך אויך א חשוד."

מיט א יאהר צוריק האט זיך געהאט אויפגעהויבען א גרויסער טומעל ארום דער זאך און דער ראבינאט מיט'ן ועד-הכשרות האבען אויף א ספעציעלע זיצונג בעשלאסען צו ברענגען דעם דאזיגען מכשול אין ארדנונג, באלד דערויף האבען זיי פערעפענטליכט אין דער פרעסע, אז מ'זאל קויפען כשר'ע פלייש נאר אין די יאטקעס, וואו עס איז קיין טרפה נישטא, אלס רעזולטאט דערפון האבען טאקע א סך געמישטע יאטקעס אויפגעהערט צו האלטען אין זייערע יאטקעס טרפה פלייש".

„וואס קומט אבער ארויס: אין איינינע וואכען ארום האט זיך דער ראבינאט מיט'ן ועד-הכשרות געמאכט נישט וויסען פון דער גאנצער מעשה, זיי זענען דארורך געווארען ווי א חוזק אין די אויגען פון די קצבים, און עס האבען זיך געמעהרט נאך מעהר אזעלכע געמישטע יאטקעס".

„די הימלען דארפען רעש'ן אויף דעם, וואס האבענדיג אין האנד אזא וויכטיגע תקנה, וועלכע האט זיך שוין געהאלטען ביים דורכפיהרען און פערענדיגען, האבען זיי איהם פערנאכלעסיגט און צושטערט, אזוי אז די זאך איז נאך מעהר קאליע געווארען!"

„אז מ'פרעגט די ראבינאט-מיטגלידער, וואס דאס בעדייט, וואַרפט איינער ארויף די שולד אויפן אנדערען, און וועה צו די אויגען, וואס זעהען צו די מכשולים! צו דען ווייל יעדערער דארף פרנסה איז שוין אלץ הפקר? אדרבה, דורכדעם, וואס מ'וועט מאכען תקנות אין כשרות וועט השי"ת פערברייטערען די פרנסה פאר יעדען בהיתר ובריוח.

„מיר ווענדען זיך דעריבער צו יעדען איינציגען וואס איז בכח מיטצוהעלפען מ'זאל אויפמערקזאם מאכען דעם ראבינאט מיט'ן „ועד-הכשרות" זיי זאלען נישט רוהען ביז זיי וועלען די זאך נישט ברענגען אין ארדנונג; עס זאלען זיין כשר'ע יאטקעס בעזונדער און טרפה'נע יאטקעס בעזונדער, עס וועט דורכדעם קיינעם נישט געמינערט ווערען זיין פרנסה אין אונזער שטאט וועט פערזארגט זיין מיט כשרות אי"ה."

ווי מיר זעהען אלזא, זאגט שוין דער אויבענדערמאהנטער בריף אליין פאר זיך נאך געגוג, פרושים צו איהם זענען איבעריג, יעצט האט דאס יודישע לאדז דאס ווארט!

(*

*)

י. בעריאזער.

קליינער פעליעטאן
צרות קישעלעך

זאל שוין דער אויבערשטער, מיר און כלל-ישראל שומר ומציל זיין מעתה ועד עולם, פון אזא יום-טוב ווי איך האב, נישט פאר אייך געדאכט, היי-יאהר געהאט, מילא אז ס'איז בעשערט עס זאל קאסטען געלד און מ'זאל קיין הנאה נישט האבען, קומט שוין דאס מיט'ן פולען האנר...

הערט אדרבא אויב איהר האט א פאר מינוט צייט, וועל איך אייך דערצעהלען.

נאך פון האלב ווינטער אן, האב איך בעדערט, ווי מיין ווייב און מיינע עלטערע דריי טעכטער, זענען פערנומען מיט אנ'אויסטערלישע ארבייט, וואס מ'האלט דאס פון מיר בסוד, זיי ווייסען, אז אויב איך פרעג — מוז מען מיר ריכטיג ענטפערן און דא האבען זיי א פנים פערשטאנען אז זיי וועלען נישט האבען מיר וואס צו ענטפערן.

עפעס האב איך בעמערק, אז יערע בעזונדער, איז פערטיפט אין א האנד-ארבייט, איך האב געזעהן, ווי זיי נייען אויס אויף שטיקלעך לייוואנד. טוך און אנד. שטאפען, אזעלכע מענשעלעך, קאטשקעלעך און אנדערע בהמה'לעך. און זענען פערטון טאג און נאכט אין דער דאזיגער מלאכה, כסדר מ'לויפט אין גאס און מ'ברענגט פעקעלעך און מ'סור'עט זיך, געהויסען האט עס, אז מ'נעהמט ביי מיר געלד אויף פסח... נאר ווען איך בין איינמאל צוגעשטאנען צו מיין יונגערע טאכטער, זי זאל מיר זאגען, וואס זיי טוען, האט זי מיר בסודי סודות מגלה געווען, אז זיי מאכען — קישעלעך...

קישעלעך נאר? צו וואס קישעלעך, און וואס עפעס פאר קישעלעך, צי וואס נוצען זיי די דאזיגע קישעלעך? האב איך געגומען פרעגען. דערויף האב איך געקראגען א קורצע תשובה: ס'איז איצט אין דער מאדע קישעלעך...

הכלל, וואס זאל איך אייך דא פיל דערצעהלען, עס האט זיך אנגעהויבען ביי מיר אין שטוב א סדרה קישעלעך געלע קישעלעך, גרינע קישעלעך, רויטע קישעלעך, זיידענע קישעלעך, סאמעטענע קישעלעך און לייוונטענע קישעלעך. הייסט פאסאגען: קיילעכדיגע קישעלעך, האלבקיילעכדיגע קישעלעך, דרייקאנטיגע און פירקאנטיגע קישעלעך, עס איז געווען הימעל און ערד און קישעלעך...

נאר, א גאנץ יאהר, אז דער קאפ איז תמיד פערדרעהט מיט געשעפטען, ווער האט דאס צייט זיך ארומצוקוקען אויף אזעלכע שטותיגע נארישקייטען. מיינע איז א גרויסע בריה, איך קאן מיך פערלאזען אויף איהר. נאר ווען ס'איז אבער געקומען ערב פסח, איך האב מיך געמאכט יום-טוב'דיג, געווען אין מרחץ. ארויסגעשלאגען פון קאפ דעם וואכעדיגען הו-האא, זיך פונאנדערגעזעגענט, מיט'ן פערזאנאל, איך בין מיך ארײן צו מיר אין די יום-טוב'דיגע אויסגעפוצטע שטובען, זיך אביסעל גלייכמאכען, אפרוהען איז צוגעלאפען צו מיר מיין יונגסטע, די מיזינקעלע און מיר מודיע געווען אין נאמען פון דער מאמען, אז אויפ'ן קאנאפע זאל איך מיר חלילה נישט זעצען, באשר בכן עס ליגען דארטען עטליכע פון די נייע קישעלעך.... איך וויל מיר אנלעגען אביסעל אויפ'ן פאטעל — עס ליגט א קישעלע... און כמעט אויף יעדען שטול — א קישעלע; גייה איך אריין אין שלאפ-שטוב דארטען צו געפינען אנ'ארט אביסעל זיך צוצוזעצען, — ס'איז אומעדום בעלייגט מיט קישעלעך. בין איך שוין ארויס פון געדולד און האב מיט כעס גענומען רעדען צו מיין בני-בית:

— נאך וואס אזוי פיל קישעלעך, אז עס זאל נישט זיין קיין ארט זיך וואו צו זעצען? — נארנישט, ס'איז איצט אין דער מאדע קישעלעך.

— האב איך ווידער געקראגען די זעלביגע תשובה, און איך בין, באין ברירה, ארויס פון שטוב.

וואי געהט מען ערב יו"ט פארנאכט?

אין שטיבעל אריין, דאווענען!

אז איך בין געקומען צוריק אין שטוב און איך האב נאך רעכט די טיר נישט געעפענט, איך האב נאך נישט בעוויזען, צו מיין בני-בית, גוט יום-טוב זאגען, האט זיך מיר עפעס פערפלאנטערט אונטער די פיס, — און טאקע א קישעלע, און בין אומגעפאלען זיך גוט צוקלאפט, אזוי אז מ'האט געמוזט ארויסרופען א דאקטאר. אין שטוב איז געווארען א געוואלד. עס זענען זיך צונויפגעלאפען אלע שכנים, און ליגענדיג אין גרויסע וועהטאגען דאב איך געפרעגט מיין ווייב ווי קומען עפעס ליגען אויף דער ערד קישעלעך, האט זי מיר ווידער געענטפערט: ס'איז אזוי די מאדע, אויף דער פארלאגע מוזען אויך ליגען אויסגעלייגט — קישעלעך...

אויב עס האנדעלט זיך וועגען א מאדע-זאך, האב איך ווידער אמאל געשוויגען. הגם איך קאן מיר נאך נישט אויסגלייכען די צוקלאפטע ביינער. האב איך געהאט ווייניג, איז געקומען אויף מיין קאפ א קישעלעך-צרה.

שר של אש.

Dr. med. ST. HEINRICH
POMORSKA 10, tel. 47-67.
ספעציאליסט פאר קינדער- און אינערע קראנקהייטען. בעהאנדלונג מיט קינסטליכע בערגזון-בעשטראהלונגען (קווארץ-לאמפען). נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג

געשטאָרבען ד״ר ל. פּריבולסקי.

נעכטען אינדערפריה איז דאָס יודישע לאָדז אויפגעציטערט געוואָרען פון דער שרעקליכער ידיעה, וואָס איז אָנגעקומען פון וואַרשא, אַז דאָרטען איז זונטאָג 1 אַ זייגער ביינאַכט פּלוצלונג געשטאָרבען פון אַ האַרץ־שלאַג דער בעקאַנטער לאָדזער יודישער דאָקטאָר און טעטיגער געזעלשאַפטליכער טוער ד״ר לאַזאַר פּריבולסקי.

ווי אַ דונער האָט די דאָזיגע פּלוצלינגדיגע ידיעה געטראָפען אין לאָדז, וואו דער נפטר איז געווען בעקאַנט און געשעצט אַ דאַנק זיינע לייס־טונגען אויפ׳ן קולטורעלען געביט.

דער אונבּרחמנות׳דיגער טויט האָט אַרויס־געריסען פון אונזערע רייהען אַזנעם, וואָס איז יאָהרען־לאַנג געשטאַנען אויף דער וואַך פון דער יודישער געזעלשאַפטליכקייט און האָט מוטיג פערטיידיגט די לאָדזער יודישע קולטורעלע אינטע־רעסען. זייענדיג אַליין אַ גלענצענדער זינגער און פיינער אינטערפּרעטאַטאָר פון די בעסטע אָפּע־רען־אַריען, האָט ד״ר פּריבולסקי פיל צייט גע־**ווידמעט דער מוזיק און די מוזיקאַלישע אַנשטאַלטען** אין לאָדז. נישט איין יודישער זינגער, חזן און אַקטיאָר, וואָס פערנעהמען איצט אָנגעזעהנע ער־טער אין דער מוזיקאַלישער וועלט, האָבען צו פערדאַנקען זייער ערפאָלג דעם נפטר. בײַ איהם אין שטוב איז געווען אַ בית ועד לחכמים, אַ וואַרימע היים, וואו דער יודישער קינסטלער, דער יודישער קולטור טוער פלעגט געפינען די נעהעריגע פער־שטענדניש, דעם וואַרימען אינטערעס פאַר זיינע פּלענער.

אומעטום, וואו ד״ר פּ. האָט מיטגעאַרבײַט, האָט ער פערטיידיגט די יודישע זאַך, די גערעכטע יודישע פאָדערונגען. ערשט צוויי טעג פאַר זיין טויט אויף דער לעצטער זיצונג פון דער טעאַטער קאָמיסיע בײַם מאַגיסטראַט, וואו ס׳איז בעטראַכט געוואָרען, דער גורל פון לאָדזער יודישען טעאַטער איז ד״ר פּ. מוטיג אַרויסגעטרעטען און געפאָדערט **אַ געהעריגע סובסידיע פאַר׳ן לאָדזער יודישען** טעאַטער און פאַר׳ן „אַררט״, אָנווייזענדיג דער־בײַ, אַז די לאָדזער יודישע בעפעלקערונג צאָהלט איהרע שטייערן צוגלײַך מיט די אַנדערע מיטבירגער און דעריבער דאַרף דער מאַגיסטראַט פון יודישען קולטורעלען לאָדז בנוגע שטיצע פאַר׳ן יודישען טע־**אַטער פערווירקליכט ווערען. אַ חוץ זיין מיהזאַמער** אַרבײַט אויפ׳ן קולטורעלען געביט, האָט ד״ר פּרי־בולסקי זיין הויפּט־צײַט און פיל ענערגיע געווי־מעט דעם יודישען ספּאָרט אין לאָדז. ער איז גע־ווען בײַ אונז אין שטאָט פון די ערשטע טעטיגע טוער אויפ׳ן ספּאָרט געביט, וואָס האָט זיך גע־שטעלט פאַר אַנ׳אויפגאַבע אַרויסצוריסען די יו־דישער יוגענד פון דער פיזישער פערקריפּעלטקייט און זי דערפיהרען צו אַ פיזישען רענעסאַנס.

אַלס גרינדער און לאַנג־יעהריגער פּרעזעס פון ערשטען לאָדזער יודישען טורן־ און ספּאָרט־פעראיין „בר־כוכבא״ האָט ד״ר פּ. פיל צײַט און ענערגיע געאָפּפערט צו ערציהען די יודישע יוגענד אַלס געזונטע שטאָלצע יודען מיט אַ גלייכען רוקען מיט אַ הויך געהויבענעם קאָפּ, מיט אַ מונטערן בליק, אַ יוגענד, וואָס איז גרייט זיך צו אָפּפערן פאַר׳ן יודישען כבוד.

ווי חשוב פּאָפּולער און געליבט דער נפטר איז געווען צווישען דער יודישער טורן־יוגענד קען דינען דער פאַקט, אַז בעת׳ן אויסברוך פון קריג ווען די מלחמה־יאָהרען האָבען געצוואונגען די לאָדזער יודען צו שאַפען אַ טעלעפאָן־מיליץ, וואָס זאָל אָפּהיטען, אַז די מיליטערישע טעלעפאָן־דראָה־טען זאָלען נישט איבערגעריסען ווערען פון פּראָ־וואָקאַטאָרישע הענד, זענען די לאָדזער יודישע טור־נער אויפ׳ן אָפּעל פון ד״ר פּריבולסקי געווען די ערשטע אָפּפערוויליגע, וואָס האָבען זיך געשטעלט **אויפ׳ן רוף און אין גרעסטען פייער פון דער קאַנאָ־**נאַדע. ווען ... מיט׳ אונגעהעם לעבען אָפּגע־היט די יודישע בעפעלקערונג פון שענדליכע בלבולים. ד״ר פּריבולסקי׳ס איך־לעבען איז געווען אַ קייט **פון שפּעפערישע מעשים פאַר׳ן יודישען קולטו־**רעלען לאָדז.

העכער 20 יאָהר האָט ד״ר פּ. מיטגעהאָלפען צו בויען דעם בנין פון דער לאָדזער יודישער קול־טורעלער געזעלשאַפטליכקייט. און אין מיטען אַר־בײַט, אין די בעסטע יאָהרען איז ער אַזוי אומ־געריכט אַרויסגעריסען געוואָרען פון אונז.

ד״ר ל. פּריבולסקי איז געבוירען געוואָרען **אין יאָהר 1879 אין קאָברין, געענדיגט די גימנאַזיע** אין גראָדנאָ, און נאָכהער שטודירט מעדיצין אין דאָרפּאַט (יעטלאַנד), וואו ער האָט בעקומען דעם טיטעל דאָקטאָר־מעדיצין.

זיין געזעלשאַפטליכע טעטיגקייט האָט דר. פּרי־בולסקי אָנגעהויבען וויענדיג נאָך אַ סטודענט. גע־פינענדיג זיך אונטערן איינפלוס פון פּראָפעסאָר מאַנדעלשטאַם׳ס און מאַקס נאָרדוי׳ס אידעען וועגען דער ווידעראויפלעבונג פון דעם יודישען פאָלק, **נעמט ד״ר פּריבולסקי אַנ׳אַקטיווען אַנטייל אין** פערשידענע יודישע סטודענטישע אָרגאַניזאַציעס, וואו ער פּראָפּאַגאַנדירט די אידעען פון מאָרדענעם פי־**זישען רענעסאַנס.**

אין יאָהר 1904 בעזעצט זיך ד״ר פּריבול־סקי אין לאָדז, וואו ער נעמט אַנ׳אַקטיווען אַנטייל אין קולטור־געזעלשאַפטליכען און נאַציאָנאַל פּאָ־**ליטישען לעבען פון אונזער שטאָדט.** אין יאָהר 1914, בײַם אויסברוך פון קריג, ווען דער פּרעזעס **פון „בר־כוכבא״ ד״ר ל. פאָלק איז אַוועק אין** דער מלחמה און די פערוואַלטונג איז זיך צופאַלען **שטעלט זיך ד״ר פּריבולסקי אָן דער שפּיץ פון** „בר־כוכבא״ און אַ דאַנק זיין אונערמידליכער טע־טיגקייט, געלינגט איהם פיל צו לייסטען פאַר דער ענטוויקלונג פון דעם יודישען טורן־וועזען אין לאָדז.

אַ דאַנק זיין איניציאַטיוו ווערט אין יאָהר 1916 צוזאַמענגערופען אין לאָדז דער ערשטער צוזאַמענפאָהר פון די יודישע טורן־ און ספּאָרט־פעראיינען אין פּוילען און ד״ר פּריבולסקי ווערט געוועהלט אַלס פּאָרזיצענדער פון דער צענטראַלע. נאָך 3 יאָהר פרוכטבאַרער טעטיגקייט אויפ׳ן גע־**ביט פון אָרגאַניזירען די צושפּליטערטע כוחות פון** יודישען טורן־וועזען אין פּוילען ווערט די אַרבײַט אין יאָהר 1919 איבערגעריסען צוליב דער באָל־שעוויסטישער אינוואַזיע. ד״ר פּריבולסקי געהט ראַן אַוועק אין מיליטער און די גאַנצע אַרבײַט ווערט פערוואַהרלאָזט.

קומענדיג צוריק פון קריג נעמט איבער ד״ר פּריבולסקי אויפסניי די לייטונג פון „בר־כוכבא״ און פיהרענדיג אין משך פון עטליכע יאָהר אַ אינטענסיווע טעטיגקייט, געלינגט איהם ענדליך היי־יאָהר צו פערווירקליכען זיין פּלאַן וועגען צענטראַ־ליזירען די יודישע ספּאָרט־בעוועגונג אין לאָדז, פער־אייניגענדיג דעם „בר־כוכבא״ מיט׳ן „הכח״ אין איין צענטראַלען ספּאָרט־פערבאַנד א. נ. „מכבי״.

אַ חוץ זיין פרוכטבאַרער טעטיגקייט אויפ׳ן געביט פון יודישען ספּאָרט־וועזען נעמט אויך ד״ר פּריבולסקי אַלס פערוואַלטונגס־מיטגליד אַנ׳אינ־טענסיווען אַנטייל אין אַ גאַנצע רייה לאָדזער קולטור־רעלע אינסטיטוציעס ווי: „הזמיר״, „פילהאַרמאָני־שער אָרקעסטער״, „אָפּערן־געזעלשאַפט״, „אויק־סיליום יודאַיקום״, „פריינד פון העברעאישען אוני־ווערזיטעט״ און „טעאַטער־קאָמיסיע בײַם מאַגי־סטראַט״, „ראָקטוירים־פערבאַנד״, „לאָדזער ליטער־ראַטען־פעראיין״, „יודישע טעאַטער־געזעלשאַפט״, „שלום־עליכם״־שולע, „טאָז״, „התאחדות״, „מכבי״, „לינת־הצדק״ א. א.

* * *

די ידיעה וועגען טויט פונ׳ם פּאָפּולערען עסקן אין לאָדז האָט געמאַכט אַ געוואַלדיגען רושם. די ידיעה איז אָנגעקומען דורך דער פּאָליציי, קיין וואַרשא איז באַלד אַוועקגעפאָהרען דער שוואָגער פון פערשטאָרבענעם אַדוו. לעווינזאָן. **אַ גאַנצען טאָג** זענען אין דער וואוינונג געקומען פריינד און בע־קאַנטע כדי אויסצודריקען דער פרוי זייער מיטלייד און צער. אין די אינסטיטוציעס וואו דער פערשטאָר־בענער איז געווען פערוואַלטונגס־מיטגליד, ווי אויך אין ציוניסטישען קאָמיטעט זענען אָפּגעהאַלטען גע־וואָרען ספּעציעלע טרויער־זיצונגען.

נעכטען אין אָוונד איז אונטער׳ן פאָרזיץ פון ד״ר קרויש פאָרגעקומען אַ טרויער־זיצונג פון פאָרשטעהער פון יודישען ליטעראַטען און זשורנאַ־ליסטען־פעראיין, טורן־פעראיין „מכבי״ און „הזמיר״ וועגען גרינדען אַ לויה־קאָמיטעט.

נאָכדעם ווי ס׳איז בעשלאָסען געוואָרען דער אָנדענק פון פערשטאָרבענעם איז אויסגעדריקט גע־וואָרען דער וואונש, אַז די לויה זאָל פאָרקומען נישט פון דעם טהרה־הויז, נאָר פון דער מאַהן, אַרום פון פערשטאָרבענעם וואוינונג.

ס׳איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז דעם לויה־קאָמיטעט בילדען: דער ליטעראַטען און זשורנאַ־ליסטען־פעראיין, „מכבי״ און „הזמיר״, די איבערי־גע פעראיינע און געזעלשאַפטען וועלען קענען צו־שיקען זייערע פאָרשטעהער אין לויה־קאָמיטעט.

צום לויה־קאָמיטעט געהערען: ד״ר קרויש, גראַזשע, קאַרפּאָווסקי, רעד. אונגער, מ. ראָזענבלאַט, רעד. קאַהאַן, רעד. פוקס, דירעקטאָר בראָדערזאָן, רעד. בושוסטאָווסקי און א. קאַן.

* * *

נעכטען ביינאַכט איז פאָרגעקומען די צווייטע זיצונג פון לויה־קאָמיטעט אויף וועלכער ס׳איז פעסט־געשטעלט געוואָרען די אָרדנונג פון דער לויה. דער לויה־צוג וועט אַרויסגעהן 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג פון טרויער־הויז וואַראָדקאַ 1 און וועט געהן איבער די גאַסען פּאָלודניאָוואַ, קילינסקי, פּראַנטשישקאַנער און בזשעזשינער. די אָרדנונג איז פעסטגעשטעלט געוואָרען פאָלגענדע: פאַר דער עגלה — די טורנער גרופּען, נאָך דער עגלה — די פאַמיליע און די דעלעגאַציעס אין פאָלגענדען סדר: „מכבי״, ציו־ניסטישער קאָמיטעט, „הזמיר״, „חשמונאי״, ליטער־**ראַטען־ און זשורנאַליסטען־פעראיין״, „אררט״,** „נייער פאָלקסבלאַט״ און „לאָדזער טאַגעבלאַט״. נאָך די דעלעגאַציעס געהט דער עולם. די אָרדנונג וועלען אָפּהיטען די טורנער פון „מכבי״ אונטער דער אַנפיהרונג פון די ה״ה קאַרפּאָווסקי, סעגאַל און ווידע, צו וועלכע מ׳דאַרף זיך אויך ווענדען וועגען אַלע ענינים, וואָס האָבען אַ שייכות צו דער אָרדנונג פון דער לויה.

אויפ׳ן בית עולם וועלען צוליב חול המועד קיין רעדעס נישט געהאַלטען ווערען, דער כבוד פון פערשטאָרבענעם וועט בעעהרט ווערען דורך 2 מינוט שווייגען.

דער קאָמיטעט האָט אויך בעשלאָסען אין די נאָהנסטע טעג זיך צו פערנעהמען מיט דער פראַגע וועגען פעראייביגען דעם אָנדענק פון פער־שטאָרבענעם.

די מאָרגענדיגע פּרץ־אַקאַדעמיע אין פילהאַרמאָניע.

די פּרץ־אַקאַדעמיע וואָס קומט פאַר מאָרגען, מיטוואָך אין פילהאַרמאָניע האָט אַרויסגערופען אַ גרויסע פּראַאינטערעסירונג אין אַלע קרייזען, וואָס האָבען אַנ׳אינטערעס פאַר אַ יודיש לעבעדיג וואָרט, קונסט און ליטעראַטור. אין דער אַקאַדעמיע בע־טייליגען זיך: ה׳ ז ר ב ב ל, וועלכער וועט האַלטען אַ רעפעראַט וועגען פּרץ, זיין ראָל און בעדייטונג אין דער יודישער ליטעראַטור און וועגען דער „רעוויזיע״ פון פּרץ׳ס שאַפען; דירעקטאָר משה בראָ־דערזאָן וועט רעציטירען זיינע לידער געווידמעט פּרץ׳ן און דער אַנסאַמבל פון „אררט״ וועט אויפ־פיהרען עטליכע אינסצעניזאַציעס פון פּרץ׳ס ווערק.

נדרים אַקציע פון קרן קימת לישראל

די נדרים־אַקציע, וואָס איז פּראָקלאַמירט גע־וואָרען דורכ׳ן „קרן קימת״ אין משך פון היינטיגען פסח ווערט ווייטער פאָרטגעזעצט.

אין אַלגעמיין זענען די רעזולטאַטען פון דער אַקציע אין די ערשטע טעג פּסח געווען בעפרידי־גענדע, אויך אין די אַנדערע טעג וועט די אַקציע געפיהרט ווערען אין די שוהלען און בתי תפילות אין שטאָט וואו עס וועלען געהאַלטען ווערען רע־דעס וועגען דער בעדייטונג פון קרן קימת און דעם אויפבוי פון א״י.

די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון „החלוץ המרכזי״.

מוצ״ש חוהמ״פ 7 אין אָוונד איז אונטערן פאָרזיץ פון ה׳ פּאַצאַנאָווסקי פאָרגעקומען די אַלגע־מיינע פערזאַמלונג פון „החלוץ המרכזי״ אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע (צעגעלניאַ־נאַ 4). דעם בעריכט פון דער פערוואַלטונג האָבען אָבגעגעבען די ה״ה מאַרגליוס און מ. טעמפּעלהויף, וועלכע האָבען אויפגעוויזען, אַז נישט קוקענדיג אויף די פערשידענע מניעות און שוועריגקייטען דער־הויפּט צוליב דער בעגרעניצונג פון דער עליה קיין א״י, האָט זיך די ה׳גע אָרגאַניזאַציע גוט ענט־וויקעלט: ס׳זענען געפיהרט געוואָרען העברעאישע קורסען, דער אינסטרוקטאָרען־קורס, שיחות אין די קבוצות. פערגרעסערט די ציוניסטישע ביבליאָטעק בײַ דער אָרגאַניזאַציע, די חברים האָבען אַנטיילגענומען אין די אַקציעס פאַר די ציוניסטישע פאָנדען, יע־דען שבת זענען פאָרגעקומען סיסטעמאַטישע חברים שמועסען. אויף אַקטועלע ציוניסטישע און ארץ־ישראל׳דיגע טעמעס א. א. וו.

אין דער דיסקוסיע האָבען זיך בעטייליגט די חברים מאַן, ו. שטרויך און מ. ווינגרייך, דער המשך איז אָבגעלענט געוואָרען (אויף שבת דעם 14. ה״ח 6 אָוונדס, אויף דער טאָג־אָרדנונג וואַהלען פון אַ קאָמיטעט.

טאַנץ־אָוונט אין קאַמי־פעראיין

אין קאַמי־פעראיין, אַלעי קאָשטשושקי 21, וועט מאָרגען מיטוואָך, 10 אין אָוונט פאָרקומען אַ גרויסע טאַנץ־פערוויילונג, פאַר מיטגלידער און אַריינגעפיהרטע געסט. אויפ׳ן אָוונט וועט שפּילען אַ גרויסער דזשאַז־אָרקעסטער.

פון „אררט״

פון דער דירעקציע בעט מען אונז איבער־צוגעבען, אַז צוליב דעם פּלוצלונגען טויט פון ד״ר ל. פּריבולסקי, איינעם פון די נאָהענטסטע פריינד פון טעאַטער איז נעכטען נישט פאָרגעקומען די פּרץ־אַקאַדעמיע.

די פאָרשטעלונגען פון דעם אונגעהייער־אויס־גענומענעם געמישטען יום־טוב־פּראָגראַם א. נ. „שנים עשר מי יודע״? וועלען פאָרקומען: היינט — 9.15; מאָרגען, מיטוואָך נאָכמיטאָג 4 אַ זייגער און 9,15 אין אָוונד; דאָנערשטאָג, אחרון של פסח ווערט געשפּילט 3 מאָל: 4 נאָכמיטאָג און 8 און 10.15 אין אָוונד.

גלייכצייטיג קומען שוין פאַר די רעפּעטיציעס פון 6־טען פּראָגראַם.

*

בעת די אָוונט־פאָרשטעלונגען האָט דער קינסטלערישער לייטער פון טעאַטער דירעקטאָר מ. בראָדערזאָן און דער קאָנפערענסיע געמאָלדען וועגען פּלוצלינגען טויט פון ד״ר ל. פּריבולסקי. דער פערזאַמעלטער עולם האָט בעעהרט דעם אָנדענק פון פערשטאָרבענעם מיט אויפשטעהן פון די ערטער.

ספּאָרט.

„ל.ט.ס.ג.״ — „וו.ק.ס.״ 0:2.

„ג.מ.ס.״ — „טוריסטען״ 1:1 (0:1)

ביידע מעטשעי זענען פאָרגעקומען וועגען דער מייסטערשאַפט פון „א״ קלאַס.

„רוך״ (אויבערשלעזיען) — ל.ק.ס. 1:2

וועגען דער מייסטערשאַפט פון דער פּוילישער „עקסטרא־ליגע״. דאָס עהרען טויער פאַר „ל.ק.ס.״ האָט ערצילט ראַדאָמסקי.

טיי־פירמע וו. וויסאָצקי פאַר לאָדזער פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס

די פאָרמלחמה׳דיגע מאָסקווער פירמע וו. וויסאָצקי וועלכע פערמאָגט עד היום גרויסע טיי־פּלאַנטאַציעס, געהענדיג נאָך די צוואה פון פער־שטאָרבענעם גרינדער, דעם גרויסען נדבן, קלונימוס זאב וויסאָצקי ז״ל, פערגעסט נישט אויף יעדען יום־טוב די אָרימע לייט פון דער גאַנצער וועלט.

אויפ׳ן היינטיגען פסח, האָט די פירמע ווי מיר דערוויסען זיך, דורך איהר פערטרעטער ה׳ שלום זיידלער, פערטיילט צו 10 פונט טיי פון בעסטען סאָרט פאַר פאָלגענדע אינסטיטוציעס: לינת החולים, לינת הצדק, יתומים הויז פּולנאָצנא 38, אינטערנאַט אין העלענובעק, יתומים הויז זגערזשער 40, מושב זקנים, תומכי אורחים, בית־לחם א. א. די עדעלע טאַט פון דער יודישער פירמע איז ווערט בעגריסט און נאָכגעטון צו ווערען.

מעלדונגען.

די פּראָפעסיאָנעלע „אררט״־קורסען

אויף די פּראָפעסיאָנעלע קורסען פון דער „אָרט״־געזעלשאַפט ווערען אָנגענומען נייע איינ־שרייבונגען אויף פאָלגענדע אָבטיילונגען:

1. מעכאַנישע וועבערײַ, ענגליש־גלאַט און קאַרירט, קאַרט־זשאַקאַרד מיט גאָבעלין און קילים אויף זייד
2. צושניידער־קורס פאַר מענער־שניידער.
3. צושניידער־קורס פאַר דאַמען־שניידער.
4. רונד־קראַפּט־זאָקען, אויף „קאָראָנא״, „אי־דעאַל״ „מאַקסים״ „שטאַנדאַרט״ און „אַמעריקאַנער״ אויך „זשאַקאַרד״־זאָקען־אַרבײַט.
5. שטאָפּערײַ.
6. מעכאַניש שפּולען און טרייבען
7. טריקאָ־הענטשקעס אויף שליטען־מאַשינען
8. האַנט און מאַשין־שטיקערײַ, פּיליע, טאַ־לעראַ און אַלע אַנדערע טעכניק׳ן.
9. מאַניקיר
10. אָנדולאַציע

די איינשרייבונגען הויבען זיך אָן חול המועד פסח אין ביוראָ פון „אָרט״ וואָלטשאַנסקא 27 אין די ביוראָ־שעה׳ן.

די לימודים הויבען זיך אָן דעם 15 אַפּריל ד. י.

אויף אַלע אָפּטיילונגען, אויסער אויף די צו־שניידער קורסען, ווערען אָנגענומען פרויען און מע־נער.

הפועל המזרחי.

דאָנערשטאָג אחרון של פסח 4 אַ זייגער נ״מ קומט פאָר אַ חברים־פערזאַמלונג אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אויף וועלכע עס וועט רעפערירען ה׳ וואַסערמאַן פון וואַרשא, אויף דער טעמא „וואָס וויל דער הפועל המזרחי?״

חברים און סימפּאַטיקער ערשיינט מאַסענווייז!

ליסטע נומער 4 אַכטונג חברים (ות) פון „החלוץ המרכזי״ צעגעלניאַנאַ 4.

מיטוואָך שביעי של פסח 3 נ. מ. קומט פאָר אין איינגענעם לאָקאַל אַ אויפקלערונגס־פערזאַמ־לונג וועגען די בערייטונג פון דער קאָנפערענץ פון די ליגעס פאַר׳ן אַרבייטענדען א״י און אונזער שטע־לונג, אַלע מיטגלידער ווי אויך סימפּאַטיגער ווערען צוגעלאָזט נאָכ׳ן בעווייזען אַ מיטגלידס־קאַרטע פון דער ליגע, די וואַהלען קומען פאָר דעם 12.ר.ה.ת. פון 3 ביז 10 אָוונד אין לאָקאַל פון „שלום־עליכם״־שולע (פּאָלודניאָוואַ 11) אַלע חברים און סימפּאַ־טיגער ווערען אויפגעפאָדערט צו קומען און שטימען פאַר דער איינציגער ציוניסטישער ליסטע נומר 4.

יודישער בלינדער זאגט, אז ער זעהט די וועלט שענער ווי פריהער

ער איז בלינד געוואָרען ווען ער איז אַלט געווען 12 יאָהר. איצט שטודירט ער צו ווערען פּראָפעסאָר פון שפּראַכען.

מיר, די זעהענדיגע, מיינען, אז א בלינד-געוואָרענער וואָלט אָפּגעגעבען מי יודע וואָס, ווען ער זאָל קענען צוריק זעהן די וועלט, די ליכט, די זון און די פארבען. אָבער דאָס איז נישט אלעמאָל אַזוי. אלענפאלס איז דאָס נישט אזוי מיט דעם 17 יאָהריגען יודישען סטודענט, מאָריס קאָהן, אין ניו-יאָרק, וועלכער איז בלינד זינט ער איז צוועלף יאָהר אלט געווען.

דער יונגער קאָהן איז נישט מקנא די זעהענדיגע און וואָלט נישט וועלען צוריק זעהענדיג ווערען. ער זעהט, זאָגט ער, א צינד די וועלט שעהנער און ליכטיגער ווי פריהער. ער איז א סטודענט אין דער קאָמערציעלער הויכשול, האָט פערפאסט א סך פּאָעטישע ווערק, וואָס מבינים האָבען געלויבט, און איז אויך דער אָפיציעלער טעאטער-קריטיקער פון דער צייטונג, וואָס ווערט געלייענט פון די בלינדע אין דער דערמאָנטער שולע.

פון צוועלף יאָהר אָן, ווען ער איז איבער איין נאכט בלינד געוואָרען, לערענט ער זיך מיט דער בראילע-מעטאָדע דורך אויסגעשלאָגענע, בולט'ע אותיות. ער לייענט אויסגעצייכענט דריי שפּראכען (ענגליש, פראנצויזיש און דייטש), און באנוצט זיך אויך, ווי א זעהענדיגער, מיט א פען. ער פיהרט תמיד מיט זיך א טאָג-ביכעל, פערשרייבט וואָס ער דארף, און דערנאָך לייענט ער עס. ווי אזוי ער קען איבערלייענען זאכען וואָס זענען געשריבען מיט א פען אויף גלאַטען פּאפּיר, איז א חידוש. אָבער ער מאכט זיך שוין מיט דער פען אזעלכע סימנים, וואָס ער קען דערנאָך אויפכאפּען מיט דער הרגשה. ער מאכט זיך אויך אליין ביכער מיט בולט'ע אותיות. ער האָט זיך געמאכט א קורצען פראנצויזישען ווערטער בוך און מאכט זיינע לעקציעס אין אזא מעטאָדע.

ער איז דער איינציגער בלינדער סטודענט, וואָס בעקומט יעדען סוף זמן אַן'אויסצייכנונג פאר זיינע למודים און פעהיגקייטען.

ער וועט געבראכט ווערען אין דעם קאָלומביא-אוניווערזיטעט צו שטודירען שפּראכען און ליטעראטור. זיינע לעהרער ערמוטיגען איהם אין גיבען איהם האָפנונג צו ווערען א שפּראכען-פּראָפעסאָר.

נישט קוקענדיג אויף זיין בעגרענצטער צייט, געפינט ער פונדעסטוועגען גענוג צייט אויף צו שרייבען סקיצען און לידער און צו זיין דער אָפיציעלער טעאטער-קריטיקער פון „קאראוועל".

דאָס גרעסטע וואונדער איז דאָס, וואָס זייענדיג אין טעאטער, ווייסט ער אלץ, וואָס עס קומט פאָר אויף דער ביהנע, פונקט ווי דער זעהענדיגער קריטיקער. „איך קום אין טעאטער אריין — זאָגט דער יונגער קאָהן — און זעה אקוראט ווי איטליכער פון פובליקום, אָדער פון די רעצענזענטען".

וועגען זיין בעקאנטשאפט מיט מענשען דערצעהלט ער. ווען ער הערט אימיצען רעדען, אָדער טאפּט אימיצען אָן, ווייסט ער שוין וואָס די פּערזענליכקייט שטעלט מיט זיך פאָר.

„איך זעה די פּערזאָן — זאָגט ער — עס קען אפילו געמאָלט זיין, אז דאָס וואָס איך זעה, זעהט נישט דער זעהענדיגער מענש. אָבער מיך אַרט עס נישט. ווארים דאָס, וואָס א י ך זעה, איז מעהר וויכטיג, מעהר צופרידענשטעלענדיג און איז שעהנער. איהר געדענקט דאָך אפשר דאָס מעשה'לע — ווייצעלט ער זיך — וועגען דעם מיידעלע, וואָס איז געבוירען געוואָרען בלינד, און ווען זי איז אונטערגעוואקסען, און פלוצים זעהענדיג געוואָרען, האָט זי זיך אזוי ענטוישט, אז זי האָט געוויינט און געבעטען מען זאָל זי צוריק בלינד מאכען...

„איך זעה איצט אלץ און אלעס אזוי שעהן און אזוי פארבענרייך און מיט מעהר חן, ווי ווען איך זאָל איצט זיין גלייך מיט אלע מענשען און גלייך מיט זיי ארומגעהן אין גאס. אפילו פונ'ם לייענען א בוך האָב איך מעהר תענוג און קריג ארויס מעהר נוצען, ווי א זעהענדיגער.

„בלינד - זעהעניש — מאכט ער ווייטער אין שפּאס — האָט אזעלכע מעלות, וואָס דער זעהענדיגער קען גאָרנישט משיג זיין. אָט שטעלט זיך פאָר — עס איז א ווינטער-נאכט. אלע אין צימער שלאָפען שוין. איך בין וואכעדיג. נעם איך זיך דעם בעסטען בוך, וואָס מיר געפעלט, לעג זיך אין בעט אריין, צופּען דעם בוך אונטער דער קאָלדרע און לייען וויפיל איך וויל, און קיינער ווייסט נישט ווי-לאנג איך בין געזעסען און געלייענט..."

„איך האָב די בעסטע פריינד אין דער וועלט— בעריהמט ער זיך — איך ווער אלעמאָל בעפריינדעט נאָכדעם ווי יענער געפעלט מיר. און געפעלען דארף מיר זיין שטים. איך זעה נישט די פּנים'ער פון מיינע פריינד; זעה נישט זייער געזיכט-פארב, אָבער איך קען זיי פאָרט מעהר ווי א זעהענדיגער, איך קען זיי אויף דורך-און-דורך. איך זעה זיי, ווי זיי זענען אין דער ווירקליכקייט, אין דער טיפעניש פון זייער הארץ און נשמה.

„איך ווייס, אז אלע מיינע פריינד זענען שעהן אפשר זענען זיי נישט גענוג שעהן פאר'ן זעהענדיגען, פאר מיר אָבער זענען זיי שעהן און סימפאטיש.

„און נאָך איין מעלה האָט דאָס בלינד-זעהעניש: קיין זאך ווערט נישט אלט און נישט פערוועלקט. מיין מאמע וועט ביי מיר קיינמאָל נישט אלט ווערען. זי וועט נישט עלטער ווערען ווי איך געדענק זי פון דער צייט, ווען איך בין 12 יאָהר אלט געווען. די גאנצע וועלט וועט פאר מיר בלייבען יונג און פריש.

קאָהן איז, ווי געזאָגט, א פרעהליכער בחור, פול מיט שארפזין און וויץ. ער וואַגט אויך א סך מעהר ווי זיינע אנדערע קאָלעגען. אזוי, למשל, איז ער נישט לאנג צוריק אליין געפאָהרען קיין פילאדעלפיע, נאָר כדי אליין זיך צו איבערצייגען, אז ווען ער וויל, קען ער אויך פאָהרען וואוהין ער וויל. ער האָט פון דער נסיעה געהאט א ים מיט פערגעניגען און איז אזוי בעגייסטערט, אז ער האָט זיך פערנומען די נסיעה צו בעשרייבען אין א ענגלישער צייטונג. „עס איז דאָך אזא זעלטענע אוואנטורע — זאָגט ער — טאָ ווי בעשרייבט מען מען דאָס נישט?"

זאל פילהארמאניע, נארוטאָוויטשא 20.

גאַסטראָלען פון די בעליבטע ארטיסטען חנה לערנער און דוד זיידערמאן

מיטוואָך, דעם 11-טען, 3.30 נאָכמיטאָג
צו ביליגע פרייזען

עקדת יצחק

היסטאָר. אָפּערעטע אין 4 אַקטען פון גאָלדפאַדען.
הויפּט-ראָלען: „שרה"—חנה לערנער; „אברהם"—דוד זיידערמאַן.

דאנערשטאָג, ד. 12-טען, 3.30 נאָכמיטאָג
צו ביליגע פרייזען

די יודישע שיקסע

אָפּערעטע אין 3 אקטען פון שאָר, מוזיק פון ש. סעקונדע. הויפּט-ראָלען: „פּאליאשקע"—חנה לערנער; „בערעל"—ד. זיידערמאן.

מיטוואָך, דעם 11-טען און דאנערשטאג, דעם 12-טען אפּריל, 9 אין אָוענד
פּרעמיערע! צום 1. מאָל אין לאָדז! פּרעמיערע!

--- סיידי --- וואו --- קריכסטו

אָפּערעטע אין 3 אקטען פון סיגאל, מוזיק פון רומשינסקי. הויפּט-ראָלען: „סיידי"—ח. לערנער; „ריטשמאנד"—דוד זיידערמאן.

ליד: איך חלום פון א פּנים, געזונגען פון ד. זיידערמאן
דועט: סיידי, וואו קריכסטו? קוואַרטעט: ס'וועט אונז נאָך זיין גוט.
דועט: איך האָב דיך ליב, געזונגען פון ה. לערנער און ד. זיידערמאן.
ליד: אה, סיידי קריי, געזונגען פון ד. זיידערמאן.
רעושיסירט פון ד. זיידערמאן.

ס'נעהמען אנטייל פרויען: בעזמאן, זעווקינא, מאכאראָווסקא, פאָדערמאן. מענער: אריעל, אייזענבערג, בירנבוים, באלבירסקי, האמבורגער, מאכאראָווסקי, נייהויז, פאָליאנסקי, צווייליך. מוזיקאלישע לייטונג: ל. זעלמאן. טענץ איינשטודירט פון טאנץ-מייסטער ב. לייבאָוויטש. אדמינ.: א. בעזמאן. ביהנע-לייטער: מאכאראָווסקי. בילעטען אין פילהארמ.-קאסע.

א טאטע האָט דער'הרג'עט זיין אייגענעם זוהן,

און פערמויערט דעם טויטען קערפער אין אויווען.

דעם מאָסקווער „עמעס" שרייבט מען פון נאָוואָראָסייסק:

„דעם 15-טען דעקאבער, 1923, האָט דער בירגער פּעאָפּילאָוו דערמאָרדעט זיין 16 יאָהריגען זוהן אלעקסאנדער. כדי צו בעהאלטען די שפּאָרען פון מאָרד, האָט ער איינגעמויערט דעם קערפער אין אויווען. דעם ווייב האָט ער שטרענג פערזאָגט, זי זאָל שווייגען. דאָס שווייגען האָט געדויערט קנאפּע 4 יאָהר. ערשט סוף 1927 האָבען די שכנים אויפגעהערט גלויבען די עלטערן, אז זייער זוהן איז ערגעץ-וואו אוועקגעפאָהרען, און האָבען געמאָלדען וועגען זייער חשד אין אויסשפּיר אָפּטיילונג. די אגענטען פון אויסשפּיר-אָפּטיילונג האָבען נאָך א געלונגענער אונטערזוכונג געפונען אין קוימען דעם פערמויערטען קערפּער.

איצט שטעהען זיי, דער פאָטער און די מוטער, פאר'ן געריכט. מיט קליינע נישט-זיכערע טריט געהט צו די מוטער צום טיש, וואו עס זיצען די ריכטער. זי דערצעהלט: „ער, — ווייזט זי אָן אויפ'ן מאן — האָט פיל געטרונקען. קיינמאָל נישט געשטימט מיט'ן זוהן. „איך בין דאָ דער באלעבאָס" פלעגט ער שטענדיג שרייען, און האָט אלץ געפאָדערט, איך זאָל איבערשרייבען דאָס הויז מיט דער ווירטשאפט אויף זיין נאָמען. און איך האָב געטענה'ט, אז איך האָב אויף דעם קיין רעכט נישט, ס'איז פאר די יתומים".

ווייטער דערצעהלט די בעשולדיגטע, אז אין יענעם אָוונט האָט דער מאן אומגעקעהרט זיך אהיים א שיכור'ער, אָפּגענעסען ווערמשערע און אָנגעהויבען דורכברעכען א דורכגאנג אין קוימען. ווען איך האָב איהם געפרעגט, צו וואָס איז דאָס? האָט ער מיר געענטפערט: „איך וועל רייניגען דעם קוימען"... 6 א זייגער אין דער פריה, אז איך האָב געוואָלט אריינגעהן אין צימער, וואו ער איז געשלאָפען מיט'ן זוהן, האָט ער מיר נישט אריינגעלאָזען.

אין צוויי שעה ארום איז זי דאָך אריין אין יענעם צימער און גלייך בעמערקט בלוט פלעקען אויפ'ן בריק. אויף איהר פראגע, וואָס דאָס בעדייט, האָט דער מאן געענטפערט: „איך האָב געטויטעט דיין זוהן און אויב דו וועסט אימיצען וועגען עפּיס זאָגען, הרג'ע איך דיך אויך". אויס מורא פאר'ן טויט האָט זי די גאנצע צייט געשוויגען.

דער מערדער, א שלאנקער מאנספּערשוין פון א יאָהר 45, שטעהט גאנץ דרייסט. אויף אלע פראגען ענטפערט ער: „איך ווייס נישט, איך געדענק נישט". סוף כל סוף דערצעהלט ער גענוי וועגען דעם שוידערהאפטען מאָרד.

ווען אלעקסאנדער איז גוט איינגעשלאָפען האָט ער מיט דער האק איהם צוהאקט דעם קאָפּ, אראָפּגעשלעפּט פון בעט און אליין צוגעלעגט זיך. נאָר באלד איז ער ארויס אין עס-צימער, ווידער אויסגעטרינקען א האלב פלעשעל און גענומען א מעסער אויף צו צושניידען דעם קערפער אויף עטליכע טיילען. נאָכדעם האָט ער אלע טיילען קערפער איינגעשמירט אין קוימען, אויסגעוואשען דעם בריק, פערברענט זיינע פערבלוטיגטע קליידער און געלייגט זיך שלאָפען.

— צוליב וואָס האָט איהר דער'הרג'עט אלעקסאנדער'ן? פרעגט דער ריכטער.

פשוט, אָהן קיין שום צוועקען. ער איז געווען א כוליגאן.

— און דערפאר האָט איהר איהם דער'הרג'עט?

— איך האָב נישט געוואָלט הרג'ענען, איך האָב געמיינט איהם נאָר אָנשרעקען...

נאָך א לאנג דויערנדער בעראטונג איז פערעפענטליכט געוואָרען דער אורטייל:

דער מערדער פּעאָפּילאָוו ווערט פער'משפט צו 10 יאָהר תפיסה מיט שטרענגער איזאָלירונג און פערלירען די רעכט אויף דריי יאָר. די מוטער פּעאָפּילאָווא—צו זעקס חדשים צוואנגס-ארבייט.

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-26
Dojazd tramwajami 16 i 10.

Od wtorku, dnia 3-go kwietnia 1928 r.
Dla dorosłych początek seansów o godz. 6, 8 i 10
Dla młodzieży „ „ „ „ 2 i 4.
DOUGLAS FAIRBANKS w filmie p. t.:
DWANAŚCIE DIAMENTÓW
Następny program: „CHANG".
W poczekalniach kina codz. do g.22 audycje radjofonicz.

איך קויף און פערקויף מעבעל
דיוואנעס, פעלצען, ניי-מאשינען, גארדעראָבען, סאמאָווארען א.ז.וו. און צאהל די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאַן נאַרוטאָוויטשאַ 19 (דזיעלנא)
אין מעבעל-געוועלב, (פריוואט-וואוינונג שענקעוויטש 29)
ביי מיר איז שטענדיג דאָ פערשידענע גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען. 918

ווארנונג!
אזוי ווי עס האָבען זיך בעוויזען אין שטאָט פערשידענע נאָכגעמאכטע פעלד-בעטען, מאך איך בעקאנט דאָס ג' פובליקום, אז די עכט-פאַטענטירטע בעטען עכט-פאַטענטירטע
זענען פערזעהען נור מיט דער שוץ-מארקע
PALMA-PATENT
פאר וועלכע מיר זענען פעראנטוואָרטליך ביז 3 יאָהר.
— צו בעקומען איז אַלע געשעפטען. —
אויסערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל
ניקעל-בעטען, אַמעריקאַנקעס,
ניקעל-קינדער-בעטען, קינדער-וועגעלעך,
טיש-בעטען, קינדער-בענקעלעך
מעטער-מאס, אויף רעדלעך.
מאטראַצען געבעטע, שאטקאָווע און קאַנאַדיסקע.
קאזעטקעס און טאַפּטשאַנעס.
בעמ.: בעטלעך מיט ווענטלעך ווייס אָדער ברוין 17 זל.. פאלאָווע בעטלעך 14 זל.
רעיעלע בעהאַנדלונג. פאַבריקס-פרייזען. זעמטליכע רעפּעראַטורן.
הורט! לאָדז, פאלנאצנאַ 24, טעל. 31-85. רעטייל!

מעבעל
אין גרויסען אויסוואַהל — בעסטער קוואַליטעט
אויף די בעסטע בעדינגונגען, נור ביי דער פירמע
M. BIMKE
Wschodnia 47 (Piotrk. 24)
Telefon 36-75
א גרויסער אויסוואהל פון געבעטע שטיהל, אויך פון לאקירטע טאפּעצירער-מעבעל פון אייגענער עאויסארבייטונג.

וויכטיג פאר ה"ה פריזיערס !!!
קעלנישע בלומען-וואַסער 3.50 אַ קילאַ
זוועשטעאַל „ 1.50
ראַזיר-זייף „פּיקסין" „ 7.60
ברילאַנטין „ 3.50
ווי אויך איז צו בעקומען פערשידענע פלאַטין- און שטאָהל-זאַכען צו פאַבריקס-פרייזען.
מיט אכטונג
י. דרוקער, זאוואַדזקאַ 11.

ODEON
הײנט פּרעמיערע! צװײ גרױסע אַרטיסטען פֿון אײראָפּעאישע בינעס הײנט פּרעמיערע!

Rudolf Schildkraut — Józef Schildkraut

— און — די שענסטע
Bessie Love
דער פֿירשט װוילט זיך

אינטערעסאַנטע בילדער װאָס קען זיך פּאַסירען אין די בעסטע פּאַרטיקעס. פֿון סיזאָן.

אין דעם פּרעכטיגען פֿילם אין 10 גרױסע אַקטען אונטער'ן נאָמען:

אױסער'ן פּראָגראַם: א פּאַרם — אױסער'ן פּראָגראַם: אונגעװײנליך שפּילען פֿון די אַרטיסטען :—: הערליכע אױסשטאַטונג!

PROSZEK OD BÓLU GŁOWY DLA DOROSŁYCH
„KOWALSKINA"
USUWA NAJSILNIEJSZE BÓLE GŁOWY
A.K.
FABRYKA CHEMICZNO-FARMACEUTYCZNA „AP. KOWALSKI" WARSZAWA

5000 זלאָטעס בעלױנונג
בעקומט דער יעניגער, װעלכער װעט קענען בעװײזען, אַז אין
פֿאָטאָגראַפֿישען- און פּאָרטרעטען-אַנשטאַלט
„MEDA" ul. Kilińskiego 86
בעקומט מען נישט 6 דאָפּעלט-רעטושירטע פּאָמאָראָפּיעס, ערשטקלאַסיגע אױספֿערטיגונג
נור פּאַר 5 זל. ביז'ן 15 אַפּריל

דעזנאַניעס
װעגען דאָכאָדאָװע ביטעס
אױך אַלער אַרט — —
אַרמאָלאַניעס פּאַדאַטקאָװע שרײבט
האַכבערג'ס ביוראָ
פּאָנסקאַ 1 — טעל. 36-77.

ביליג מצות! נאָר הײנט
פֿערקױף איך אױסלענדישע מאַשין-מצות, קילאָװײז.
פֿעלקען פּערשידענע סאָרטען
צו ביליגע פּרײזען.
9 פּאָלודניאָװע 9
ביי בלימבױם.

פּרײז 2 זל. שנעל און ריעעל! פּרײז 2 זל.
רעכטס-קאָנסולטאַנטען-ביוראָ
„פּאָראַדאַ"-„PORADA"
10 פּיעטריקאָװער 10
אונטער לײטונג פֿון א ראַנגיגדער יורי.: טירעם גריכטס-סעקרעטער
שרײבט אַלערלײ ביטען און פּעטיציעס, קלאָגעס און זאַגען-
פּיטעציעס. אינפֿאָרמירט און שרײבט אין אַלערלײ מיליטער-
ענינים. אויך איבערזעצונגען אין פֿרעמדע שפּראַכען. 298

LEKARZ-DENTYSTA צאָהן-אַרצט
St. GELBERG
זאַכאָדניאַ 15, טעל. 31-08.
הײלט נאָך פּערנעכלעסיגטע צײן און מונד-קראַנקהײטען, צאָהן-געשװילען, שמערצען, הײלט פֿון ליכט-בעשטראַהלונג, פּאָסטער צאָהן-טעכניק פֿון קױטשוק און גאָלד, נעמט אָן פֿון 9—12 און פֿון 3—7 אין אָװענד. צו בילליגע פּרײזען.

השבת אבדה.
זײענדיג געקומען אױף דער ענטהילונג פֿון דער
גאָכט-פּאַגאָנטאָװע פֿון „לינת הצדק" צװישען האַלב 12
און 1 אַ זייגער בײטאָג, האָב איך פֿערלױרען 950 זל.
מיט ערליכע װעקסעל-צעטלען אױף צו צאָהלען װעקס-
לען און אַ 200 זל. װעקסעל א געצאָהלטער. אַלעס אײנ-
געװיקעלט אין א צײטונג. איך בעט דעם ערהליכען
פֿינדער, ער זאָל מיטלייד האָבען אױף מיר און מײנע
קינדערלעך, און מיר דאָס געלד אָפּגעבען. געגען
בעלױנונג, װײל נישט בין איך גענצליך רואי-
נירט —איך בין אַ פֿאָטער פֿון 4 קינדערלעך. דאָס
געלד איז געבאָרגט. האָט רחמנות און דערלאָזט נישט,
אַז איך זאָל פֿערלירען מײן קױסטענץ. 600
ש. ניטקאַ. לאַגעװניצקאַ 4.

טלתים-פֿאַבריק
אױסערגעװענליך פֿון תפֿלין-בײטלעך, הלב-חלקעס, װײזעקע טליתים
פֿאַר סעריאָזע, אױך טליתים-קטנים הערט און דאַמסקע מבד
אױספֿערטיגונג, אױך גאַרטלען, אַשענען און ציצית
צו בעקומען ביליגער װי איבעראַל
ביי א. ח. ציטרינאָװסקי קאַמיעננאַ 1.
אין צװײטען װױנונג אָפּגערופֿען. קומט און איבערצײגט אײך! 593

לעטשניצע
פֿון דאָקטױרים-ספּעצ. און דענטיסטען-קאַבינעט.
פּעטריקאָװער 62, טעל. 31-53.

אינגערל. קראַנקהײטען	ד"ר ב. ראַבינאָװיטש מ. װאָלפֿסאָן א. מטענבױם	פֿון 2½—5½ און 7—8 12—2 " 4—6 "
כירורגיש קראַנקהײטען	ד"ר י. שרײבער א. פּאָלשאַנסקי	פֿון 2½—4 און 7—8 12—1 " 5—6
פֿרױען-קראַנקהײטען און געבורטס-הילף	ד"ר ד. אָלמערמאַן מ. פּעקרמאַן פּראָ. ד"ר ה. זקבראָװיטש-קלאַטשקאָ נוסבאַום זאַנד מעטעגבױם	פֿון 11—1 5½—7½ שבת, זנט, דינסט, דאָנ. 3-5 זונט. מאָנט. מיט. פֿרײט. 3-5
קינדער-קראַנקהײטען	ד"ר ם. נוטענמאַג ל. פּאָמילער	פֿון 10—11 און 6—7 12—1 " 4—5
נערװען-קראַנק.	ד"ר מ. משלאַנקאַ	פֿון 6—7 זונטאָג 1—2½
אױגען-קראַנקהײטען	ד"ר י. סמיטאַ ם. האַלענדערסקאַ	פֿון 4—5 און 4—5 11—12, 6—8 זונט. 12—2
נאָז, האַלז און אויערען-קראַנק.	ד"ר מ. קלאַטשקאַ באָל. מאַן	פֿון 11—1 און 7—8 3½—5½ "
הױט- און גע-שלעכטס קראַנק.	ד"ר מ. ברוין פּאָלאָטיפּשיק	פֿון 12½—1½ 6—8 "
צײן- און מונד-קראַנקהײטען	צאָהן-אַרצט ם. שקאָלס מ. רעזניקאָװאַ ב. משודאָװסקאַ ג. קאַצענבאַלען	פֿון 9—10½ און 8—9 11—1½ " 2½—5 " 5½—8 "

די לעטשניצע איז טעגליך פֿון 9 פֿריה ביז 9 אין אָװענד.
קװאַרץ-לאַמפּען און רענטגען-בעשטראַהלונג
עס װערען געמאַכט אָפּעראַציעס, בעשטראַהלונגען מיט קװאַרץ-לאַמפּען עלעקטריזאַציע
און אַנאַליזען, קינסטליכע צײהן, קראָנען, גאָלד-בריקען און פּלאָמבען.
װיזיטען אין שטאָט. נאַכט-דיזשור. געבורט-הילף.

רעפֿאָרמאַציע-פּילען.
מיט דער מאַרקע נײסטליכער בעקאַנט אין
יאָהר 1602 רעגולירען דעם מאָגען, שיצען פֿון
רעװמאַטיזם, לעבער-לײדען, נערװען
ריסקייט, אַמראָטיזם, דאָס קומען בלוט
אין קאָפּ, שטילען די יסורים פֿון העמ-
מאָראָידען, רײניגען דאָס בלוט און בע-
נײגערען צו אָפּעטיטפּראָדוקציע — א גינסטיגע
װירקונג.

צוגעבראַכט 1 אַדער 2 פּילען אין נאַכט.
פּרײז פֿון א שאַכטעל 1.35, אױסצוגעבען
פֿון דער אַפּטיק
Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
צו פֿערלאַנגען אין די אַפּטײקען און סקלאַדען מיט'ן „גײסטליכען" (Zakonnik). 644

Dr. med.
NIEWIAŻSKI
Sienkiewicza 34
tel. 59-40.
ספּעציאַליסט פֿאַר סיפֿיליס, װעריכער און הויט-קראַנקהײטען, בעהאַנדל. פּוקלמגער-שװעכע
נעמט אָן פֿון 9—5 אָװענד

ס'איז פֿערלױרען געװאָרען
א װעקסעל אױף 100 זלאָטעס,
צאָהלבאַר דעם 7/6 צ. ב. 5.
פֿרײמאַן זאַפֿאַדאַ, פּאָפּאָרסקאַ 15
אָרדער ש. קרױך, דער ערהליכער
פֿינדער װערט געבעטען אָפּצוגע-
בען נאָכען דעם װעקסעל צו צ.
קרױך, אלעקסאַנדרױסקאַ 11. דער
װעקסעל װערט ערקלערט פֿאַר
אונגילטיג.
549

פֿון זאַפֿאָרט איבערצוגעבען
א געװעלב
מיט א װױנונג אױף
אַלעקסאַנדריסקאַ 15. צו
ערפֿאַהרען אַלעקסאַנדריס-
קאַ 34 אין האָבער-געװעלב
מעקלערס געװאָרשען. 635

אוועש-נײהערין
א שמיקערין און א
לערן-מײדעל װערען
געזוכט
בײ ג. חײמאָװיטש
פּולנאָצנאַ 9.

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27,
tel. 51-78.
הױט און װענעריש קראַנקהײט, סיפֿיליס, (בלוט-פֿערגיפֿטונג).
נעמט אָן פֿון 4—7 פֿון אָװענד.

א פּערקויפֿערין
אין א בעקער - געװעלב
װערט געזוכט בעפֿאַר-
צוגט פֿון דער בעקער-
בראַנזשע ביי קאַראַש
בענעדיקטאַ 10.

Dr. HELLER
ספּעציאַליסט פֿאַר הויט- און
װענערישע קראַנקהײטען.
2 נאַװראָט 2
נעמט אָן ביז 10 פֿריה, 1—2
און פֿון 4 ביז 8 אָװ. פֿאַר פֿרױען
בעזונדערע אָפּטײלונג

קוואָל פּיצױטע
3 צושנײדערינס
פֿאַר דאַמען-קאָנפֿעקציע-קלײדער װערען גע-
זוכט נאָך בידגאָשטש אין א יודישע קאָנפֿעקציע-
פֿאַבריק גאַראַנטירט פֿאַר יעהרליכע אַרבײט מיט בע-
קאַסטיגונג. — צו װענדען זיך ביי װיסאָצקי, װאָסקאַניאַ 57
פֿון 3-2 נאָכמיטאָג.

פֿלעצער אין קאַלי
ביים פּשיסטאַנעק פֿון טאָמ-
װאָי לאָדז — אַלעקסאַנדער
ביליג צו פֿערקױפֿען. צו
ערפֿאַהרען ביי בײמאַ-
װיטש, פּאַנסקאַ 13. 596

עס װערט געזוכט
אַ לעקער בעקער-
געזעלען
מיט א פּאַמענציג און א
פּרײזען א פּערקױפֿערין צע-
געלניאַנאַ 33 קאַרנבױט

Dr. med.
BRAUN
23 פּאָלודניאָװאַ 23
טעלעפֿאָן 40-26.
ספּעציאַל-אַרצט פֿאַר הויט און
װענערישע קראַנקהײטען

אזהרה גדולה!
קײן שום בעקער זאָל זיך נישט ענטזאָגען מוצאי-
יום-טוב, פֿון אחרון של פּסח אָנהױבען אַרבײטען פֿאַר
דעם זמן דרײ פֿירטעל אױף 8 אום אָװענד, װײל געהן
קאָנטראָלערס פֿון שומרי שבת נאַכזעהן.
ראַבינאַט און שומרי שבת.
גלײכצײטיג איז מען מודיע, אַז דער פּסק פֿון
בעקער פֿישעל דימענט אַלעקסאַנדריסקאַ 19, צוליב
חילול-שבת זאָל ער 4 פּרײזאַגען נישט באַקען קײן
חלות און נישט שטעלען קײן טשאָלענט, איז פֿאָרלױפֿיג
נישט בעװאָרען געענדערט.

לעכער
אין בעקער אױף דער
װערען געזוכט
ג. נאָרדמאַן
29 צעגעלניאַנאַ

Dr. med.
WOLF EYCHNER
פֿרױען - קראַנקהײטען
און אַקושעריע
פּיעטריקאָװער 11, טעל 34-72.

לעטשניצע פֿון דאָקטױרים ספּעציאַליסטען
מיט ערצטליך-דענטיסטישער קאַבינעט
זגיערסקאַ 17 טעל. 16-33.

ד"ר ראַקאָװסקי	נאָז, האַלז, אױערען קר.	10—11 2—3 7—6
ד"ר רױזענער	הױט און געשלעכטס קר.	10—11 1—2
ד"ר גאָלדשטײן-פּאָלאַק	אױגען-קראַנקהײטען	1—2 7—8
ד"ר יוסטמאַן	נערװען קראַנקהײטען	12—2
ד"ר ראָזענצװײג	קינדער-קראַנקהײטען	10—12 4—5
ד"ר באַפּערני	פֿרױען און געבורטס-הילף	1-11½ 5—6
ד"ר קאַנטאָר	כירורגיש-קראַנקהײט. 5-4 זונ.	1—3
ד"ר װײנבערג	אױג. חערך לונגען-קר. 1-11	3½—5
ד"ר סמוסקער	רענטגען	10—12 4—6
א. נאַראָנאָװסקי	צאָהן-אַרצט	3—7
נ. ראָוס	צאָהן-אַרצט	9—2

צאָהן-טעכניק, בעלייכטונג, קראָנען, פּלאָמבען א. א. װ. בײ דער לעטשניצע איז געפֿינען א רענטגען
א רענטגען-אינסטיטוט
בעהאַנדלונג פֿון הױט-קראַנקהײטען פֿון קאָפּ (פּאַרך) מיט רענטגען-בעשטראַהלונג. פֿאַר פֿרױען-קראַנקהײטען, ראָזע, ריומאַטיזם, עלעקטריזאַציע, אַלע בעשטראַהלונגען און אַנאַליזען.
די לעטשניצע איז אױך אָפֿען זונטאָג.
װיזיט אין דער שטאָט.

ערצטליך-קאָסמעטיש. קאַבינעט
פּראָפֿ. ד. מאַרקוס נעהמט אָן פֿון 5—7 אָװענד

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", społka z odpowiedz. udziałami. J. Brzustowski. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kacko.
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21